

WDJARCHITECTEN

ZWARTEWAALSTRAAT, ROTTERDAM

RESTAURATIEVISIE

25 APRIL 2025

INHOUD

INTRODUCTIE	3	VISIE VANUIT KERNWAARDEN	53
Opgave		Ontwikkelingspotentieel	
Team & rolverdeling		Restauratievisie	
Uitgangspunten		Dakenlandschap	
Geraadpleegde literatuur		Bruikbaarheid zolders	
Opgave gebruikers		Gevelopeningen	
Opgave vlekkenplan		Kleuren	
		Buitenruimte	
ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND	7	Uitbreidingsmogelijkheid	
Architectuur Van der Steur		Doorwaadbaarheid	
Scholenbouw Van der Steur		Entrees	
Scholencomplex 1928-1930		Interieur kleuren	
Kernwaarden		Interieur gangen	
Binnenplaats		Interieur lokalen	
		Ventilatie	
ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS	30		
1948 plan inrichting politiepost			
1966 - 1968 wijziging gevel en gangwand			
1971 - 1972 wijziging indeling en gevel			
1973 uitbreiding gymnastiekscholen			
1977 - 1980 herindeling zolder			
1988 - 1989 interne verbouwing			
2000 - 2004 verbouwing zolders			
2006 nieuwe gevelopeningen			
Samenvatting			
ANALYSE HUIDIGE TOESTAND	40		
Situatie			
Gebruikers			
Fotoreportage exterieur			
Fotoreportage interieur			
Waardestelling (schematische plattegronden)			

ONTWERPVISIE

Zie Ontwerpvisie scholencomplex
Zwartewaalstraat Spring architecten.

INTRODUCTIE

Het scholencomplex aan de Zwartewaalstraat is gebouwd in 1928-30 als huisvesting voor 7 individuele scholen. Het is ontworpen door architecten J. Poot jr. en W. Dahlen met architect Ad van der Steur als eindverantwoordelijke voor het ontwerp. Het scholencomplex maakte deel uit van de nieuwe onderwijsinstellingen die werden gebouwd in Charlois, een stadsdeel die in het eerste kwart van de 20e eeuw sterk groeiende was.

Op dit moment is het Zwartewaalstraatcomplex opgedeeld in twee delen met eigen gebruikers: Zwartewaalstraat 28 is in gebruik door SKAR, een organisatie die betaalbare werkruimte biedt aan mensen die werkzaam zijn in de creatieve sector. Zwartewaalstraat 38 is in gebruik door openbare basisschool OBS De Globe en SBO Sonnevank, een school voor speciaal basisonderwijs. Een deel van de OBS De Globe school is gehuisvest aan de Den Hertigstraat 32. Beide scholen zijn onderdeel van Stichting BOOR. Peuterspeelzaak Peuter & Co huurt enkele lokalen in de school.

In april 2007 heeft het gebouw de status Rijksmonument gekregen.

OPGAVE

De opgave is het renoveren van Zwartewaalstraat 38 en Zwartewaalstraat 28 voor de huisvesting van twee basisscholen op één locatie. Het betreft de openbare basisschool OBS De Globe en de school voor speciaal basisonderwijs SBO Sonnevank. Met het ontwerp voor de renovatie zal het rijksmonument een onderwijshuisvesting worden die voldoet aan de huidige eisen.

Dankzij de renovatie zal het rijksmonument zijn functie als school behouden en wordt de bouw van een nieuw schoolgebouw voorkomen. Daarnaast kan hiermee worden voorkomen dat het complex getransformeerd zou worden voor een ander gebruik, zoals met diverse monumentale scholen in Rotterdam Zuid die een transformatie hebben ondergaan tot woonruimtes. Het voormalige schoolgebouw aan de Sikkelsestraat is hier een voorbeeld van.

Deze restauratievisie bestaat uit de visie vanuit de kernwaarden en de ontwerpvisie. De visie vanuit kernwaarden is het resultaat van onderzoek en analyses van de bouwgeschiedenis en de huidige toestand. De visie vanuit de kernwaarden vormt

samen met de ruimtelijke en functionele eisen de basis voor de ontwerpvisie en verdere uitwerking van het ontwerp.

TEAM & ROLVERDELING

Stichting BOOR is de opdrachtgever voor de renovatie van het scholencomplex aan de Zwartewaalstraat. Spring architecten is verantwoordelijk voor het ontwerp. WDJArchitecten ontwerpt mee en heeft een adviserende en controlerende rol op gebied van monumenten en stellen een restauratievisie op. Stedenbouwkunde VD. studio maakt het ontwerp voor de buitenruimtes. Adviesbureau Klicet is adviseur op het gebied van de installaties en Merosch is de adviseur bouwfysica en brandveiligheid. Voor de constructie is IMd raadgevende ingenieurs verantwoordelijk.

INTRODUCTIE

UITGANGSPUNTEN

Voor dit onderzoek zijn de volgende documenten als uitgangspunt genomen:

- Redengevende omschrijving, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE), 23 april 2007
- Bouwhistorische onderzoek Zwartewaalstraat 38 van Polderman, 14 december 2020
- Bouwhistorische onderzoek Zwartewaalstraat 28 van Polderman, 16 oktober 2023
- Archieftekeningen en beeldmateriaal Stadsarchief Rotterdam
- Businesscase huisvesting OBS De Globe en SBO de Sonnevank tbv stichting BOOR en de gemeente Rotterdam
- Ambitiedocument Onderwijshuisvesting BOOR (S)BO, OBS De Globe en SBO de Sonnevank

De analyses van de oorspronkelijke toestand en de verbouwgiedenis zijn gebaseerd op de bouwhistorische onderzoeken van Polderman, de archieftekeningen van het Stadsarchief Rotterdam, literatuuronderzoek en de interpretatie van eigen waarnemingen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Hans Baaij, Monumenten uit Rotterdam, Phoenix & den Oudsten, Rotterdam, 1992.
- Joseph Buch, Een eeuw Nederlandse architectuur 1880-1990, Rotterdam 1993, p. 257-26.
- W.L. & J. Brusse N.V., Moderne Bouwkunst in Nederland: Scholen I, nummer 13, Rotterdam, 1932.
- W.L. & J. Brusse N.V., Moderne Bouwkunst in Nederland: Scholen II, nummer 14, Rotterdam, 1933.
- Giovanni Fanelli, Moderne architectuur in Nederland 1900-1940, Staatsuitgeverij 's-Gravenhage, 1978.
- Albert Gielen, Ad van der Steur (1893-1953), Stichting BONAS, Rotterdam, 2002.
- Maurice Moerland, De Rotterdamse School: De scholenbouw van Ad van der Steur (1893-1953) in het Rotterdam van het interbellum, Masterscriptie Architectuur en Stedenbouw, Rijksuniversiteit Groningen, 18 maart 2019.
- (red.), Weekblad BOUW, Scholenbouw en de gezondheid van uw kind, jaargang 3(44), 1948.
- A.D. van der Steur, Weekblad BOUW,

Zwartewaalstraat scholencomplex, ca. 1972, collectie Aad Noordzij.

Scholenbouw in ons land en in het buitenland, jaargang 2(Monografie S), 1947.

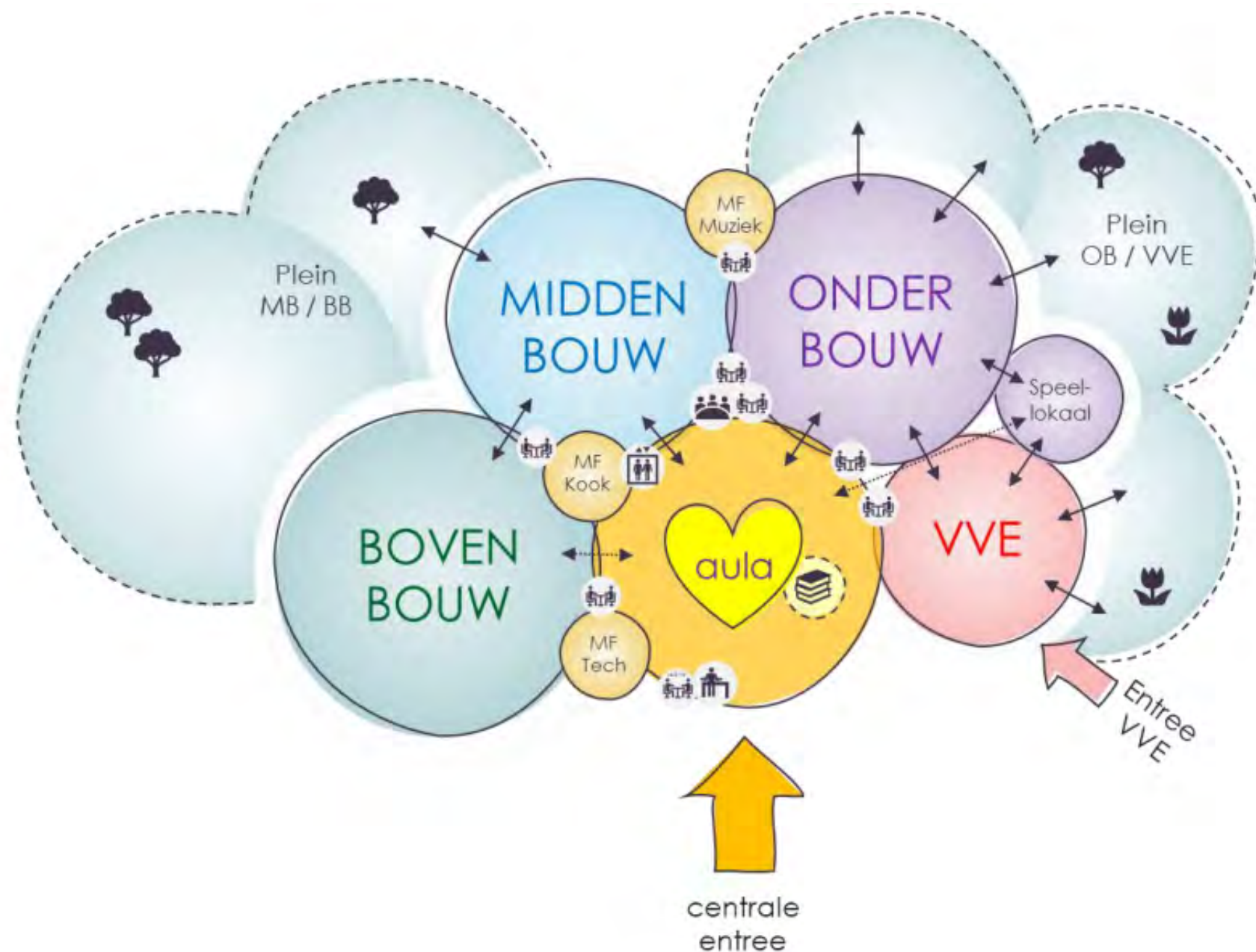
- A.D. van der Steur, Bouwkundig Weekblad Architectura, *Het nieuwe Gymnasium Erasmianum te Rotterdam*, jaargang 58(24), 1937.
- A.D. van der Steur, Bouwkundig Weekblad Architectura, *Antwoord aan den heer Duiker*, door A.J. van der Steur, jaargang 49(10), 1928, p. 75-76.
- J.B. Sterken, A. Nugteren, A. J. Wielaard, De geschiedenis van DSBV 1939-heden, Rotterdam, 1999.

INTRODUCTIE

OPGAVE GEBRUIKERS

De opgave is het renoveren van Zwartewaalstraat 38 en Zwartewaalstraat 28 voor de huisvesting van twee basisscholen op één locatie. Het betreft de openbare basisschool OBS De Globe en de school voor speciaal basisonderwijs SBO Sonnevanck. beide scholen zijn onderdeel van stichting BOOR, de opdrachtgever van dit project. Peuterschool Peuter & Co zal, net als in de huidige toestand, enkele lokalen huren. De renovatieopgave omvat het onderhoud gericht op een gebruiksperiode van 20 jaar.

Voor de huisvesting op één locatie van de twee scholen zijn in de Businesscase twee scenario's onderzocht: huisvesting in de Zwartewaalstraat 38 en 28 of huisvesting in nieuwbouw op een andere locatie. Er is geconcludeerd dat renovatie van de Zwartewaalstraat beter past bij een toekomstgericht en duurzaam plan.

Huisvestingsconcept OBS De Globe en SBO Sonnevanck

INTRODUCTIE

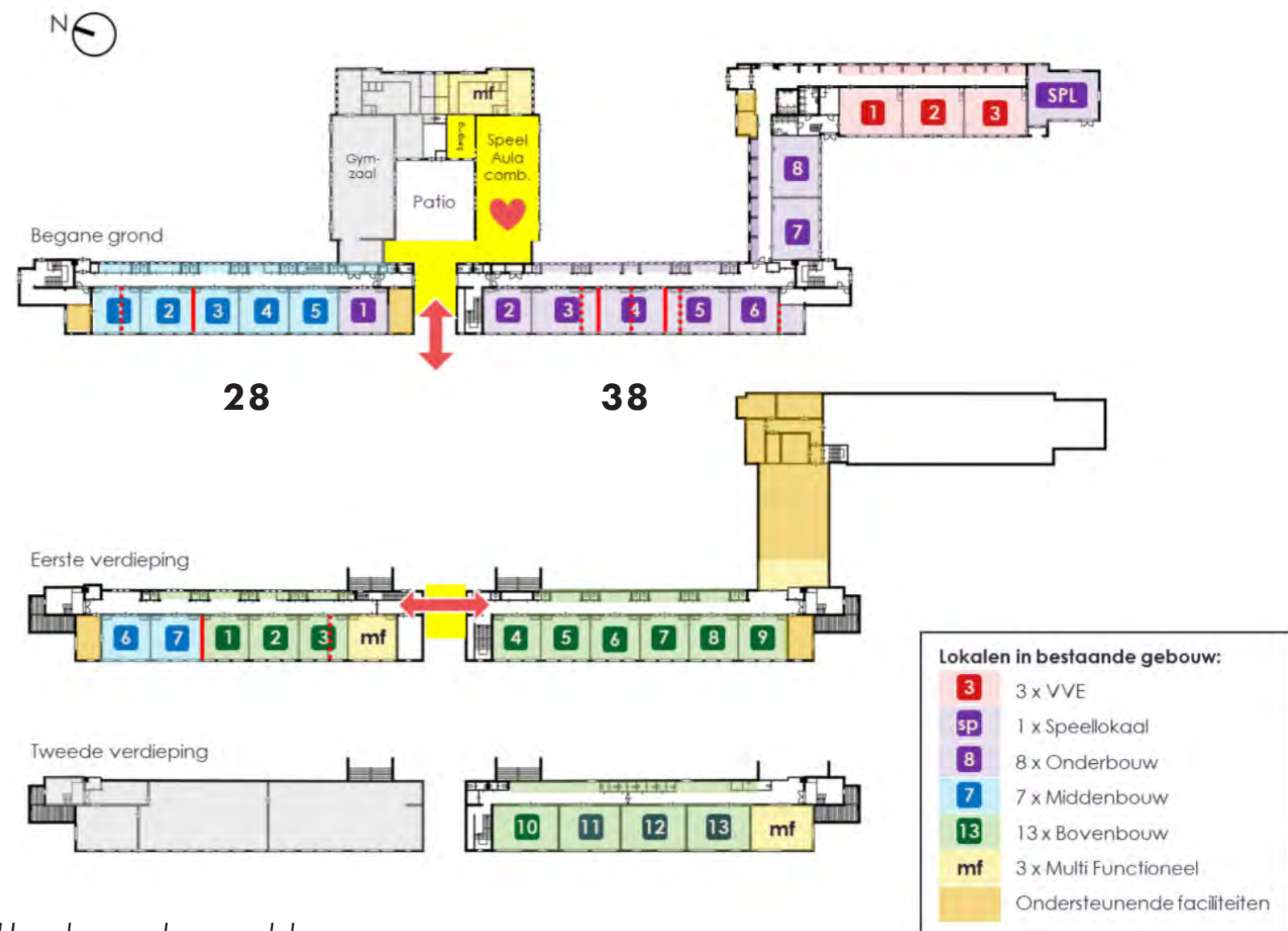
OPGAVE VLEKKENPLAN

Op basis van overleg tussen Stichting BOOR, OBS De Globe, SBO Sonnevank en verschillende afdelingen van de gemeente Rotterdam is er een voorkeursmodel binnen de Businesscase voor renovatie gekozen. Dit voorkeursmodel is uitgangspunt geweest voor het tenderonderwerp van september 2023 en de opdracht voor de uitwerking van het ontwerp.

UITGANGSPUNTEN VOORKEURSMODEL

Het plan is in fasen uit te voeren:

- Fase 1 is de renovatie van Zwartewaalstraat 38;
- Fase 2 is de herontwikkeling van de gymzaal + aanvullende ruimten en uitbreiding ten hoeve van hoofdentree;
- Fase 3 is de renovatie van Zwartewaalstraat 28 inclusief de gymzaal.
- Op deze wijze kan fase 3 uitgevoerd worden wanneer Zwartewaalstraat 28 beschikbaar komt. Na afloop van het huurcontract of eerder.
- Op de begane grond van Zwartewaalstraat 38 is het uitgangspunt om enkele lokalen te vergroten, zodat dit beter aansluit bij het onderwijs van de onderbouw.

Vlekkenplan voorkeursmodel

- Het uitgangspunt is om een centraal hart voor de scholen te realiseren, met een duidelijke en transparante hoofdentree aan de Zwartewaalstraat. Onderdeel van centrale het hart is, naast de entree en de patio, ook de aula, gesitueerd in een voormalige gymzaal.
- Tijdelijke huisvesting is benodigd wanneer Zwartewaalstraat 38 wordt gerenoveerd. De hoeveelheid tijdelijke huisvesting is afhankelijk van de beschikbare ruimte in de dislocatie aan

de Den Hertigstraat.

- Lokalen in Zwartewaalstraat 28 worden hersteld in de originele staat.
- De gymzaal van de Zwartewaalstraat 28 wordt hersteld zodat deze capaciteit kan worden ingezet voor de benodigde gym-uren in de wijk.
- Een gefaseerde uitvoering betekent dat de dislocatie aan de Den Hertigstraat in gebruik kan blijven totdat de Zwartewaalstraat 28 is gerenoveerd.

ANALYSE OORSPRONKELIJK TOESTAND

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND VAN DER STEUR - ARCHITECTUUR

Ad Van der Steur (1893 - 1953)

Na zijn ingenieursopleiding in Delft ging hij aan de slag bij spoorwegen aan de slag. In 1924 werd hij architect eerste klasse bij de Gemeentewerken Rotterdam en werkte hij onder andere aan de schoolgebouwen op Zuid. In 1931 werd hij stadsarchitect van Rotterdam. Als stadsarchitect van Rotterdam drukte hij zijn stempel op geheel Rotterdam. Naast de vele schoolgebouwen was hij de architect van o.a. het Oogziekenhuis, museum Boijmans van Beuningen en de Twentsche Bank.

Samenhang stedenbouw en architectuur

Het uitgangspunt van Van der Steur was de onverbreekelijke eenheid van stedenbouw en architectuur. Voor hem stond een samenhangende

en begrijpelijke omgeving centraal, zowel binnen als buiten. Hij beschouwde deze omgeving als een soort coulissenlandschap, doorsneden door lange vergezichten en doorkijkjes. De ontwerper moest volgens hem visueel aantrekkelijke beelden creëren door een juiste afwisseling van harmonieën en contrasten. Hij hanteerde hierbij een soort 'praktische esthetiek', die zich kenmerkte door de zorgvuldige geleding van grotere en kleinere bouwdelen, waarmee een gebouw zich in zijn omgeving moest voegen. Dit ging gepaard met een ondogmatische combinatie van traditionele en moderne vormelementen en opvallende details, vooral in de vensters, die vaak als voorbeelden van 'timmermansbeeldhouwwerk' werden beschouwd.
bron: Ad van der Steur (1893-1953), Rotterdam 2002, Gielen, Albert, stichting BONAS

Ontwerpopvattingen

Van der Steur was een van de architecten die men tot de Delftse School kan rekenen. De architecten van deze stroming verzetten zich in hun geschriften fel tegen architectuurvisies die zij als vreemd beschouwen. De meeste aanvallen zijn gericht tegen de Nieuwe Zakelijkheid, omdat

door de architecten van deze richting, zo menen zij, alle nadruk wordt gelegd op het materiaal en de techniek (het stoffelijke), terwijl de vorm (het geestelijke) volledig genegeerd wordt. De functionaristen streven naar een vloeiende overgang tussen binnen- en buitenruimte, wat in directe tegenstelling staat tot de opvattingen van de Delftse School. Deze school vindt dat het exterieur van een gebouw door zijn fraaie vorm de ruimte erachter moet weerspiegelen.

bron: Moderne architectuur in Nederland 1900 - 1940

In de tijd van de bouw van het scholencomplex aan de Zwartewaalstraat was Van der Steur dus een aanhanger van de Delftse school. Echter trad er tijdens de Tweede Wereldoorlog een verandering op in zijn ontwerpopvattingen. Zijn zoon gaf aan dat Van der Steur vond dat hij na de oorlog niet hetzelfde kon bouwen als voor de oorlog. Na de oorlog werd zijn oud student Drexhage zijn compagnon, hij werkte in de 'moderne stijl'. Ook van der Steur zelf zocht naar een nieuwe Stijl.
bron: Ad van der Steur (1893-1953), Rotterdam 2002, Gielen, Albert, stichting BONAS

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND VAN DER STEUR - ARCHITECTUUR SCHOLENBOUW

Architectuur kenmerken van scholen Van der Steur in Rotterdam Zuid:

- stijl zakelijk expressionisme: massieve bakstenen gevels en grote dakvlakken
- corridormodel
- zorgvuldige geleding van grotere en kleinere bouwdelen
- vlaamse gevels
- torens en schoorstenen
- timmermansbouwwerken kozijnen

Den Hertigsstraat 32 G.L.O. school, 1930, collectie Stadsarchief Rotterdam

Mare G.L.O. school en bibliotheek, 1928, collectie Stadsarchief Rotterdam.

Zegenstraat 120-121 G.L.O. school, 1930, collectie Stadsarchief Rotterdam.

Mare G.L.O. school, 1927, collectie Stadsarchief Rotterdam.

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND VAN DER STEUR - ARCHITECTUUR SCHOLENBOUW

Monografie over Scholenbouw door ir A.J. van der Steur, 1947

Artikel Van der Steur over de 'armoede' van de schoolgebouwen van voor de oorlog. Dit artikel is geschreven in 1947, bijna 20 jaar na de bouw van het scholencomplex aan de Zwartewaalstraat. Er moet ruimte komen voor gemeenschapsvorming.

- Eenzijdigheid (armoede) ten opzichte van het leerprogramma weerspiegelt zicht in eenzijdigheid (armoede) van het schoolgebouw.
- Armoede schoolgebouw: een beperkte opbouw: leslokalen, gymnastieklokaal, gangen, trappen, toilet- en garderoberuimten, bescheiden ruimten voor het onderwijzend personeel, en daarmee uit.
- Nauw verband tussen het gangbare schooltype, het leerplan en de geest, welke dit beheerst.
- Sturen op een schoolprogramma dat zich niet beperkt tot het gebouw en de technische eisen, maar aan het schoolgebouw als organisch geheel, waarin alle functies van de schoolgemeenschap op waarde worden geordend en goed tot hun recht komen.
- Begrip "school" voor de toekomst: een in

zich besloten complex van gebouw(en) en open ruimten waarin zich het schoolleven als gemeenschap ontwikkelen kan, zal daarmee recht gedaan zijn aan een van de meest fundamentele eisen van het maatschappelijke leven.

- Onderwijsvernieuwing moet ons afhelpen van de eenzijdigheid van het leerprogramma.
- Bevordering van gemeenschapszin in het onderwijs.

bron: Weekblad BOUW, Scholenbouw in ons land en in het buitenland artikel van vd Steur, 2(Monografie S) 1947

Kritiek op school HBS Afrikaanderplein

Dit was het eerste schoolgebouw van Van der Steur als gemeentearchitect. De raadscommissie voor het openbaar onderwijs was niet helemaal tevreden. Zij waren van mening dat het gebouw in gebruik niet geheel voldoet omdat er in sommige gangen en vooral ook in de voorhal nauwelijks daglicht toetreedt: '... duistere hoeken en gangen en een donkere ingang zijn voor een school zeer ongewenst, daar niet alle leerlingen altijd zelftucht genoeg bezitten om ordelijk te blijven ook als zij weten, dat men hen nauwelijks kan zien.'

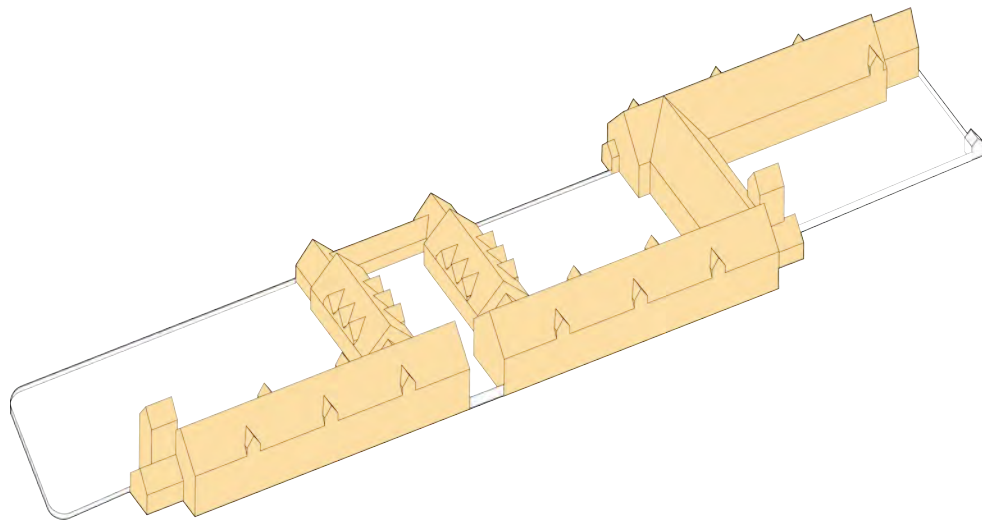
bron: Monumenten uit Rotterdam, Rotterdam 1992, Baaij, Hans

HBS Afrikaanderplein school Rotterdam, 1959, collectie Stadsarchief Rotterdam

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

SCHOLENCOMPLEX VAN DER STEUR 1928-1930

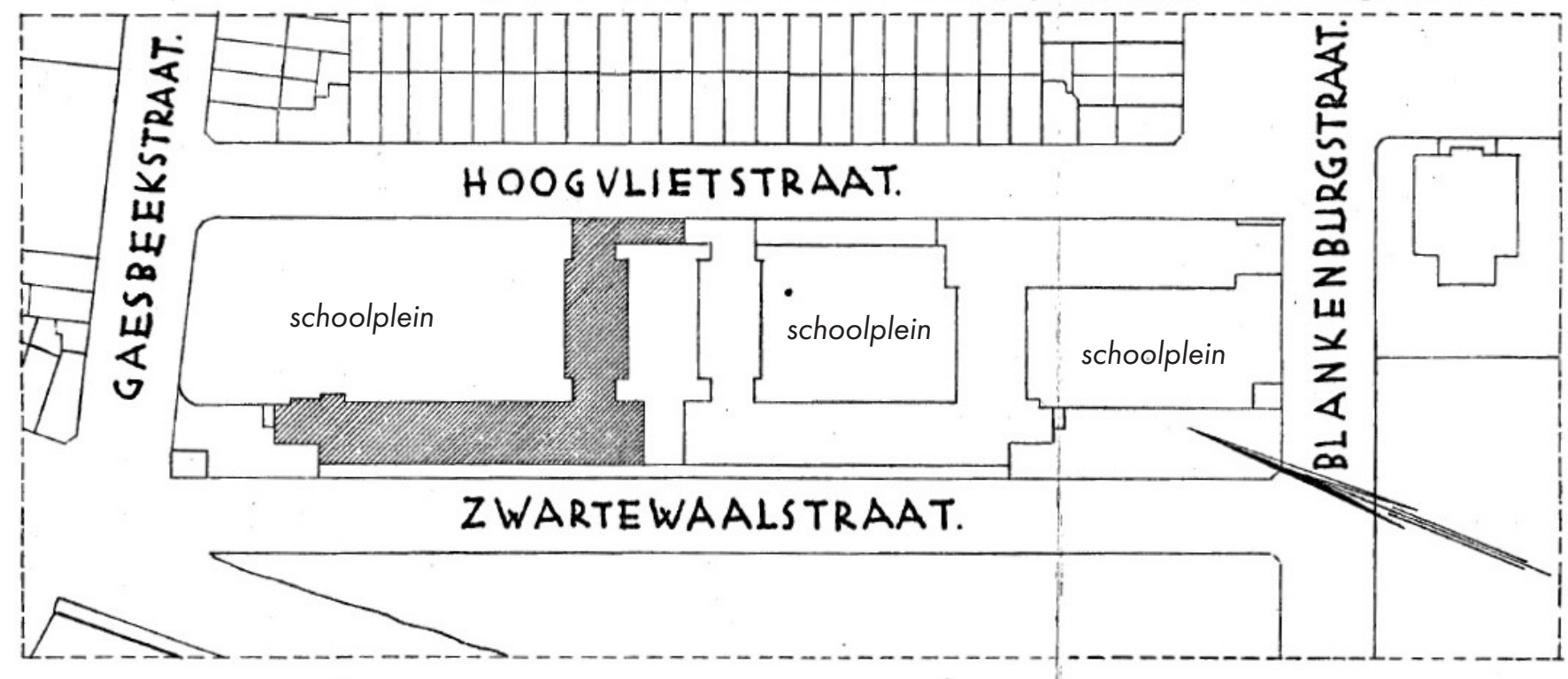

Zwartewaalstraat 38, collectie Stadsarchief Rotterdam.

Het scholencomplex de Zwartewaalstraat uit 1928 - 1930 naar ontwerp van Van der Steur wordt gekenmerkt door:

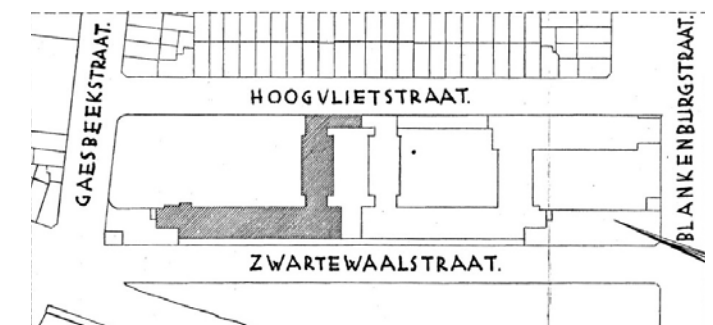
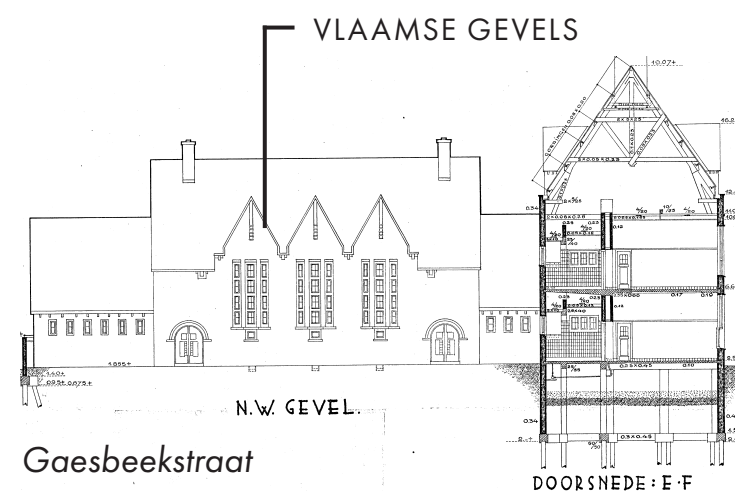
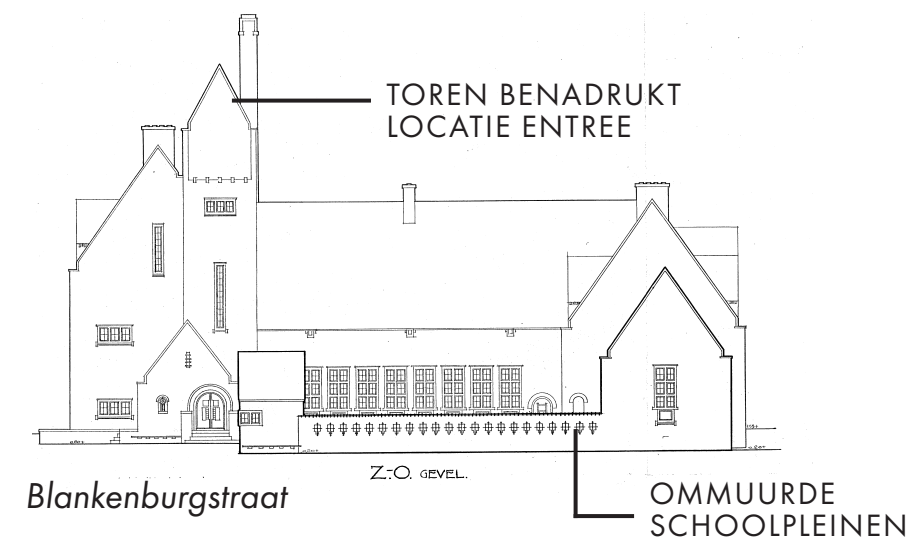
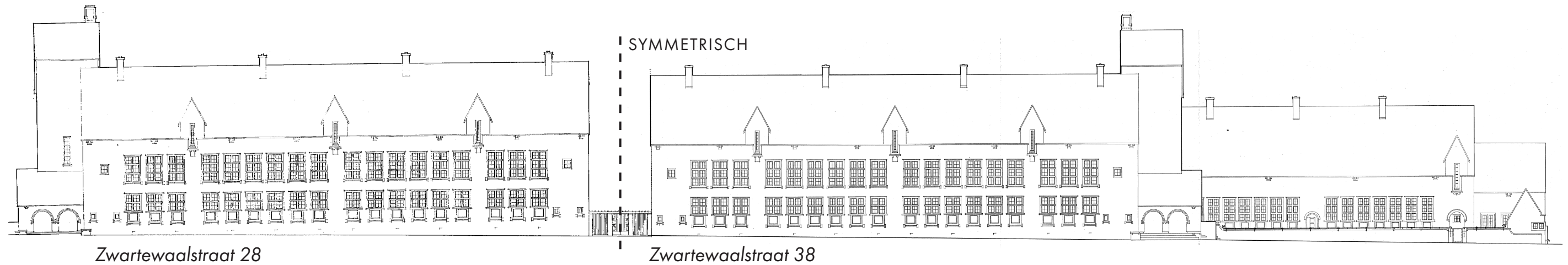
- stijl zakelijk expressionisme: massieve bakstenen gevels en grote dakvlakken
- herkenningspunt in de wijk
- alzijdig volume
- corridormodel
- huisvesting van 7 scholen
- symmetrische opzet

Situatietekening 1929, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

SCHOLENCOMPLEX VAN DER STEUR 1928-1930

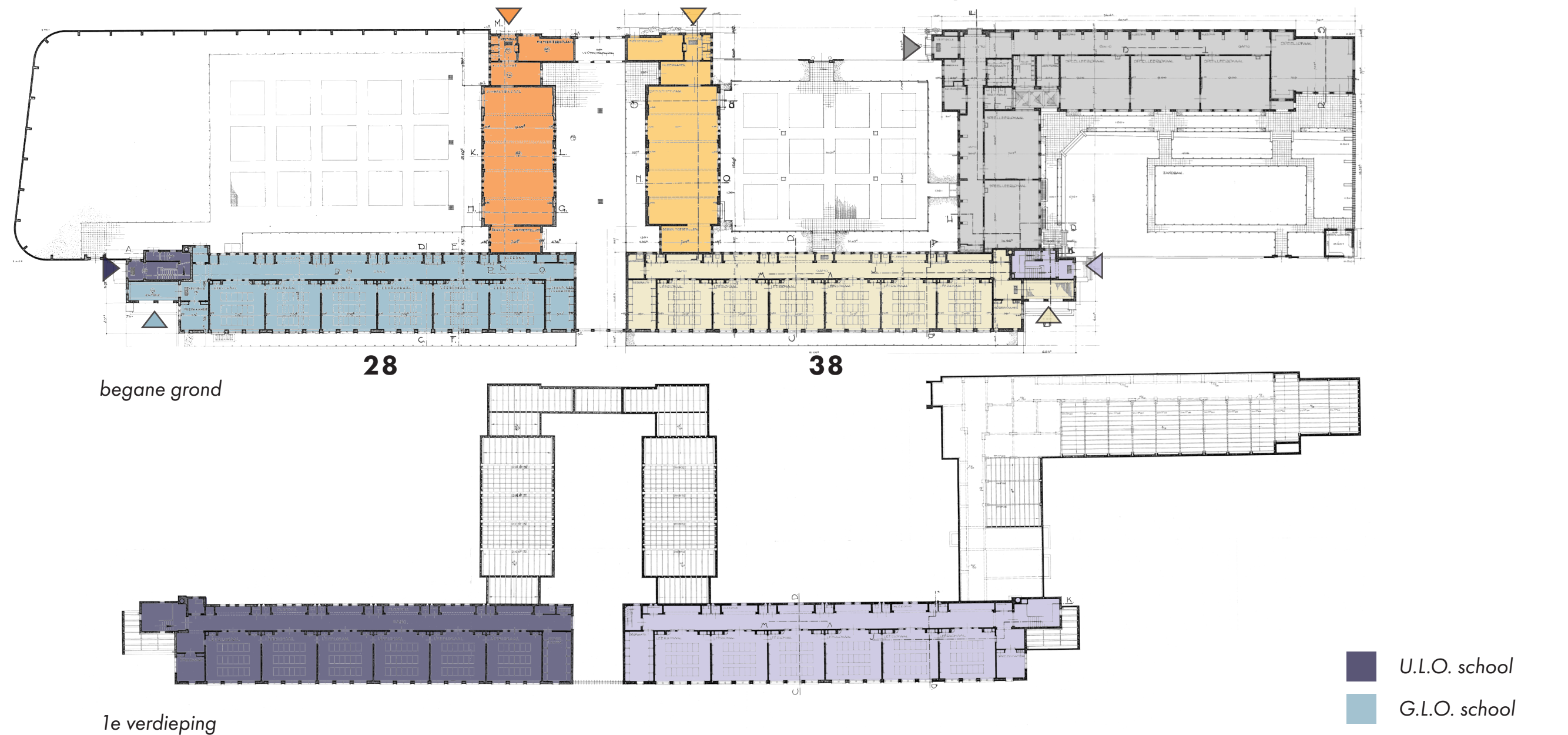

Gevelaanzichten en doorsnedes Zwartewaalstraat, 1928-1929, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

Zwartewaalstraat 38, collectie Stadsarchief Rotterdam.

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND FUNCTIES

Plattegrond begane grond, 1928-1929, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

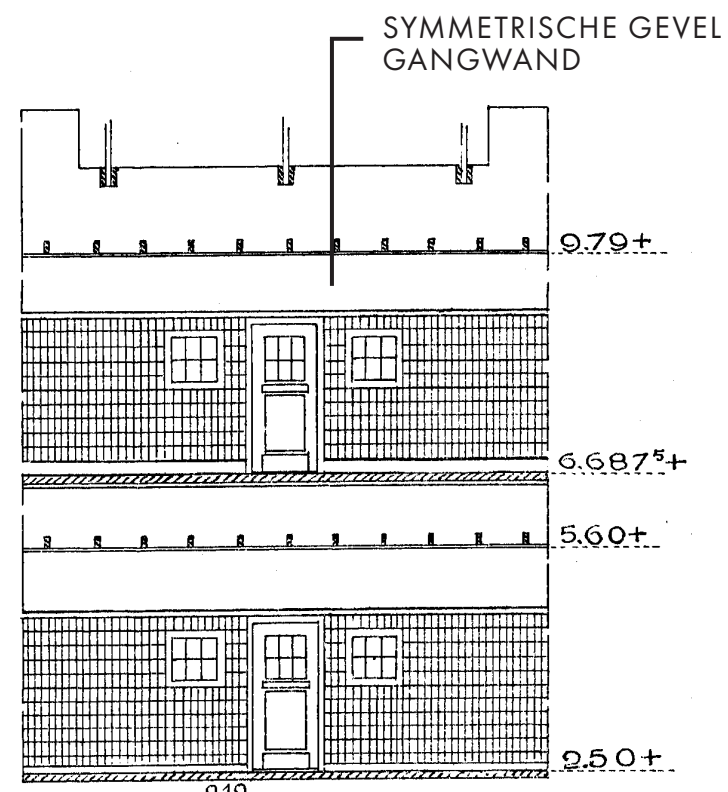
- zeven scholen gevestigd in één complex
- de scholen zijn niet onderling met elkaar verbonden
- de scholen hebben allemaal een eigen entree

- U.L.O. school
- G.L.O. school
- Gymnastiekschool
- Gymnastiekschool
- G.L.O. school
- G.L.O. school
- V.L.O. school

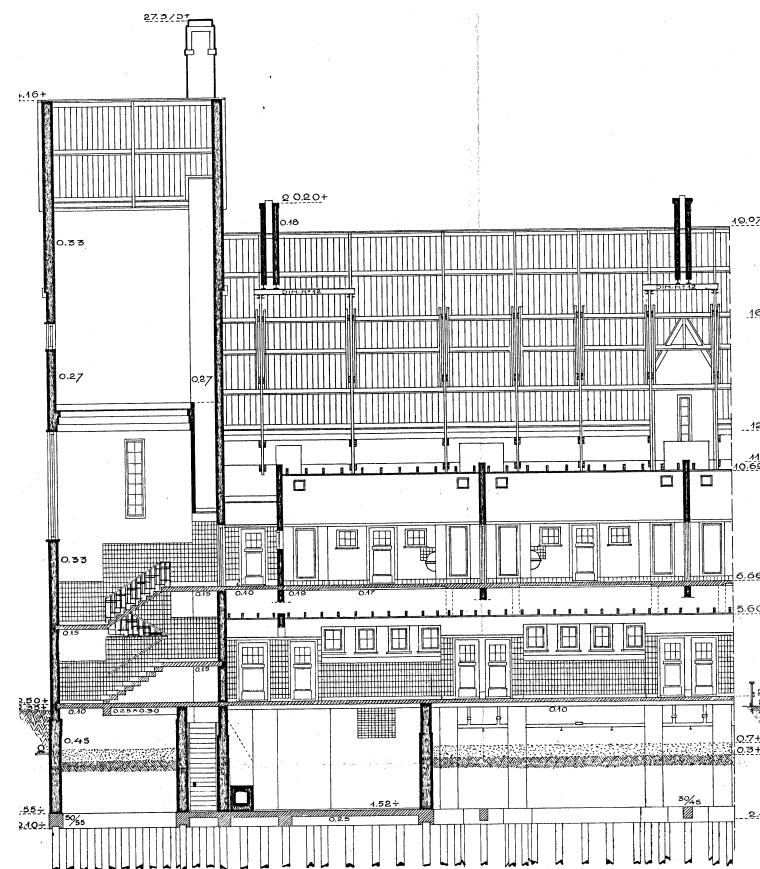
Legenda functies

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

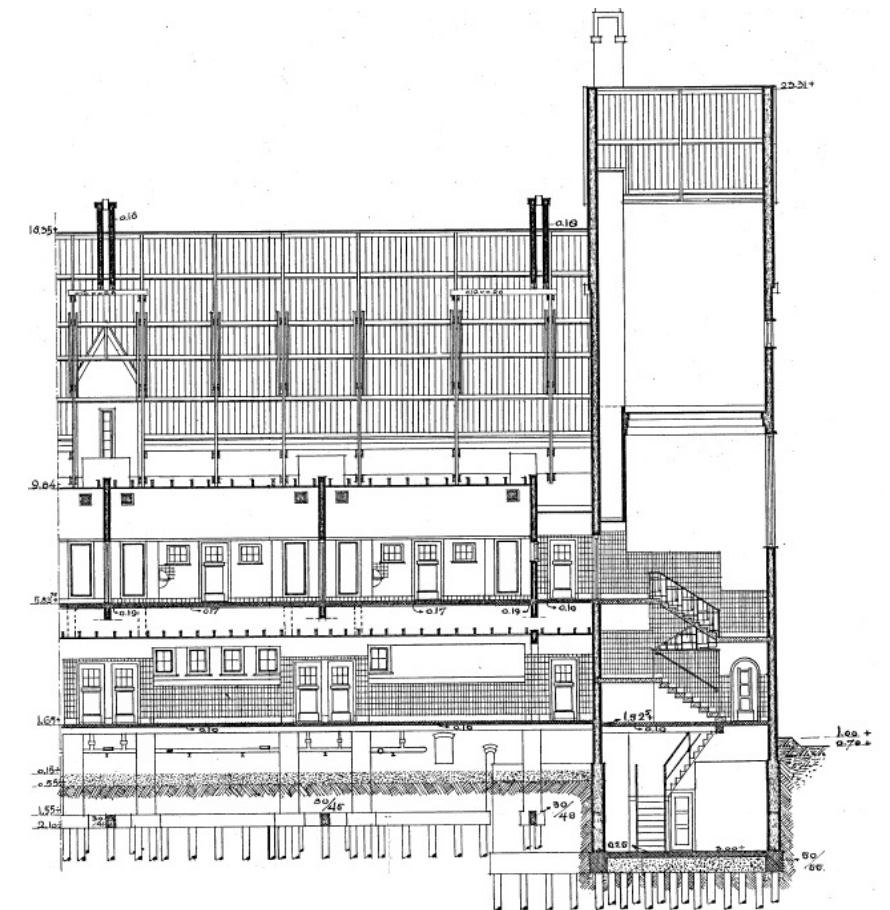
INTERIEUR ELEMENTEN

Doorsnede gangwand Zwartewaalstraat 28, 1929, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

Doorsnede Zwartewaalstraat 28, 1929, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

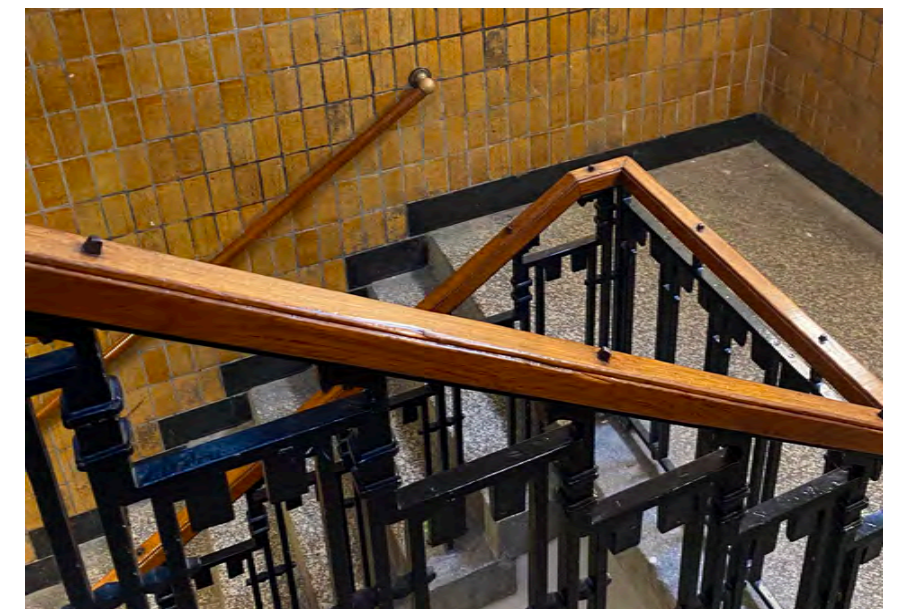

Doorsnede Zwartewaalstraat 38, 1928, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

- de vleugels waren symmetrisch maar hadden een afwijkend kleur- en afwerkingspalet
- de gangen en trappenhuizen hebben een tegel lambrisering met een plint van Belgisch hardsteen
- balustrades van de trappenhuizen zijn uitgevoerd in een art deco-stijl

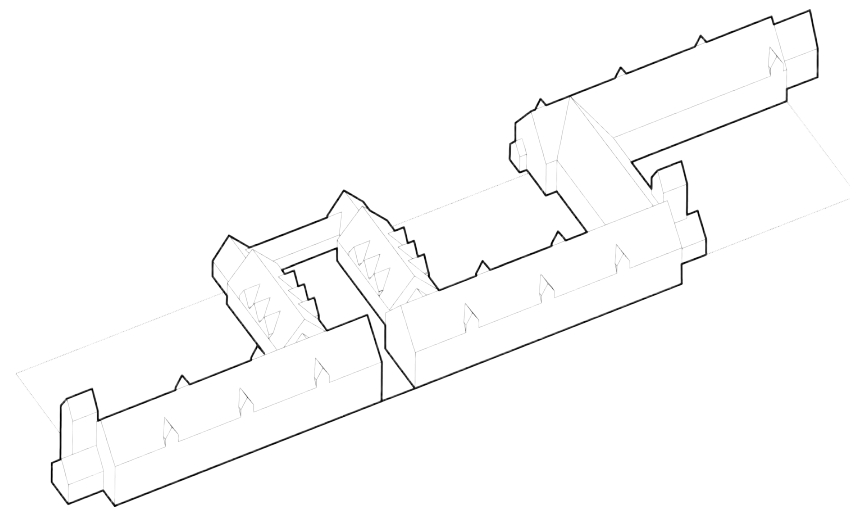
Trappenhuis Zwartewaalstraat 28 (foto huidige toestand)

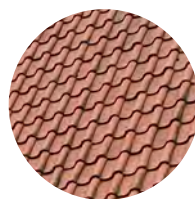
Trappenhuis Zwartewaalstraat 38 (foto huidige toestand)

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

KERNWAARDEN

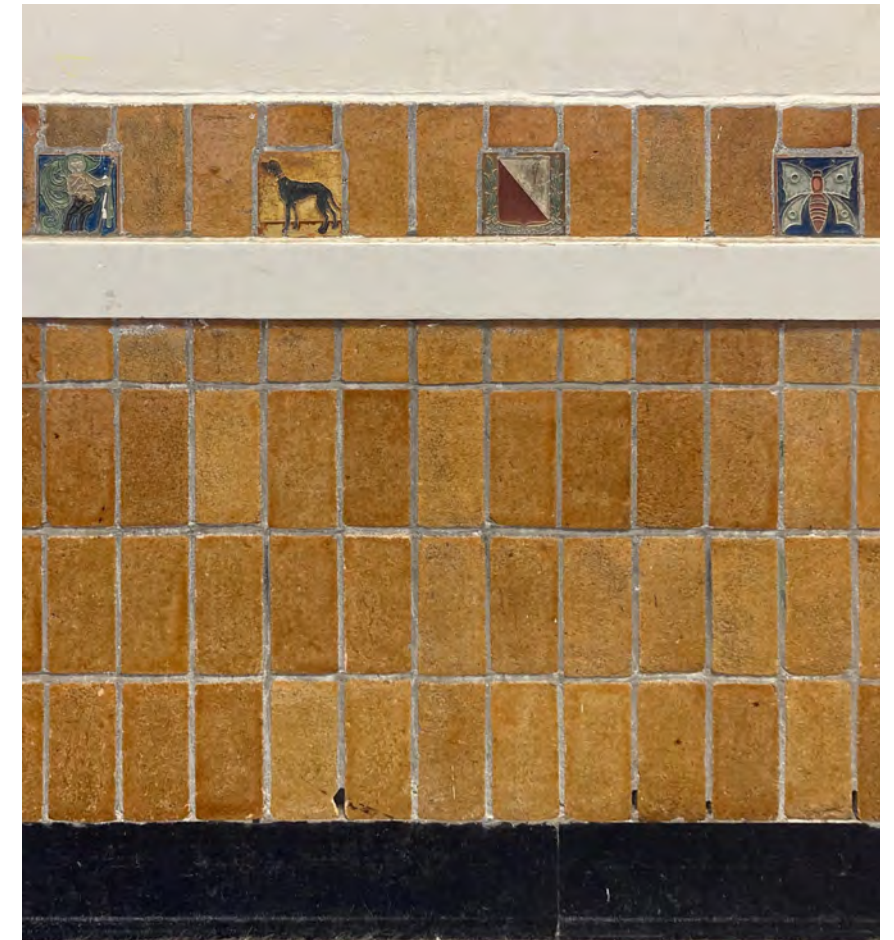
baksteen

pannen

*zware
kozijnen*

HERKENBAARHEID

- herkenningspunt in de wijk
- alzijdig volume
- duidelijke herkenbare entree
- herkenbare materialisatie en vormtaal

COMPLEXMATIGHEID

- eenheid van stedenbouw en architectuur
- symmetrisch ensemble van geleding grotere en kleinere volumes en plekken: coulissewerking
- samenhangend complex van meerdere scholen
- dakenlandschap

GEZONDHEID

- corridormodel
- gezonde leeromgeving
- aandacht voor hygiëne
- ruimte voor lichamelijke beweging

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

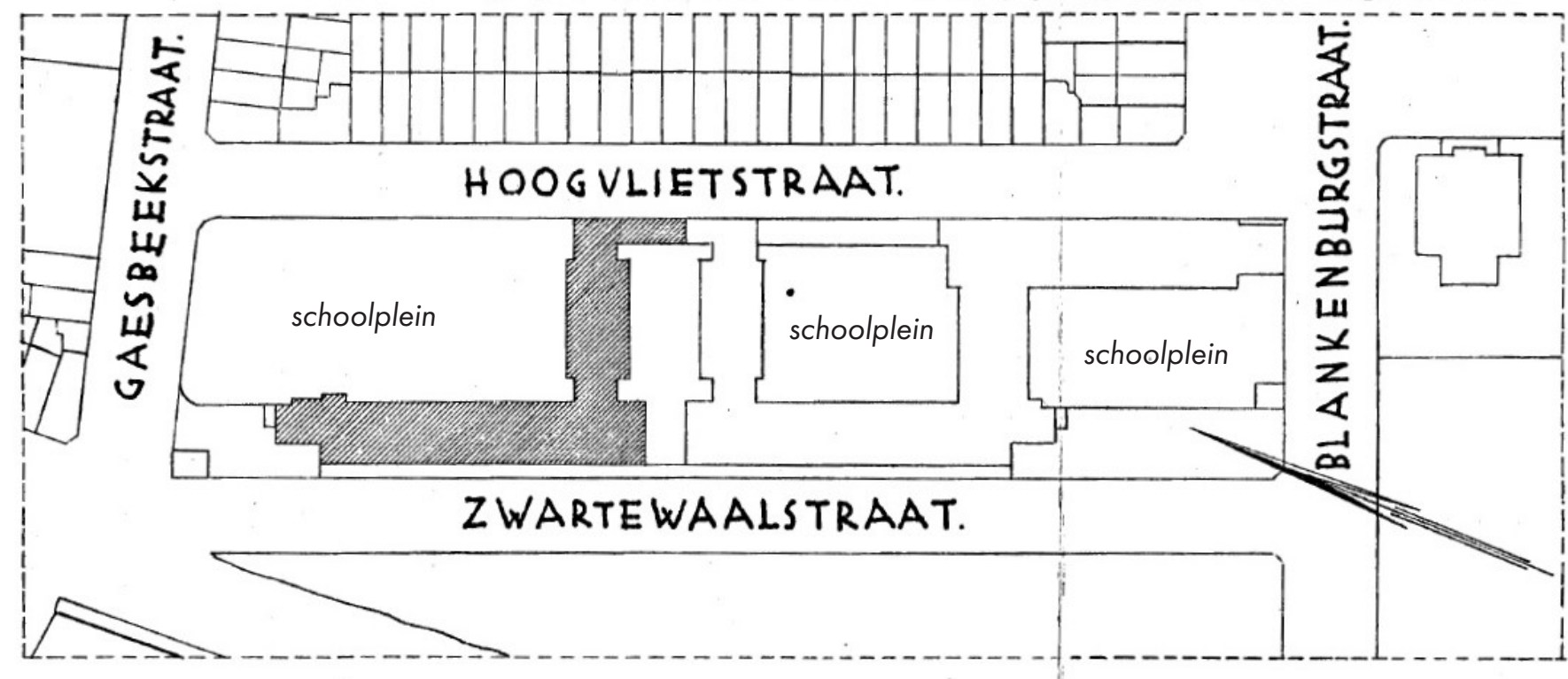
KERNWAARDE HERKENBAARHEID

HERKENBAARHEID

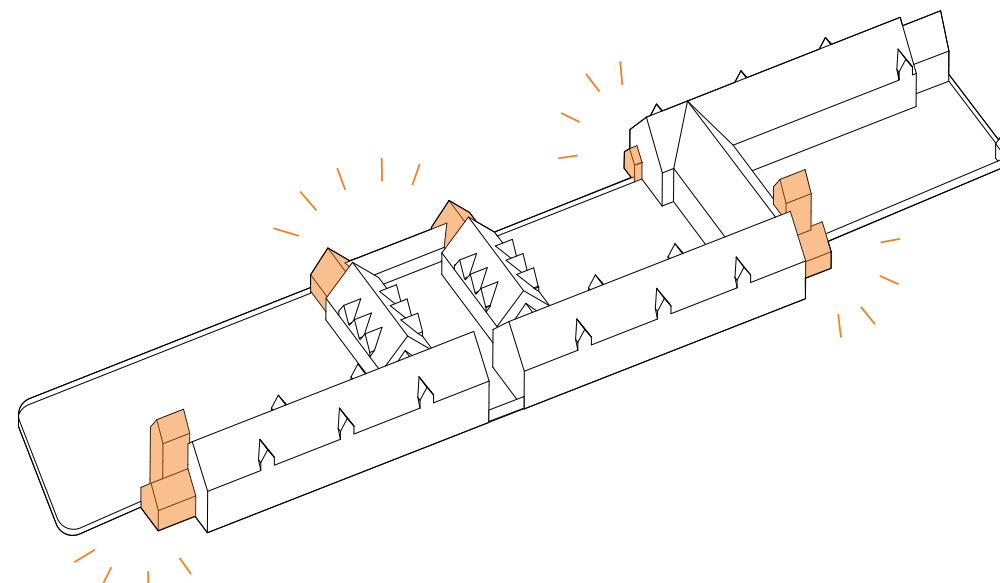
Stijl ingenieurs-traditionalisme: karakteristieke besloten bakstenen gevels met zadeldaken.

Volgens van der Steur moeten gebouwen zowel massa als ruimte vormen. De scholen waren zodanig van schaal dat hij ook de ruimte rondom de gebouwen tot knooppunten in het stedelijk weefsel kon registreren. Van der Steur deed dat vooral door de schoolpleinen als semi-openbare ruimten direct aan de straat te situeren, vaak voorzien van een monumentale afscheiding, die de lijnen van het bouwblok volgt dat door het schoolgebouw wordt beëindigd. Zo'n overgangszone zet het gebouw in een monumentaal perspectief.

bron: Ad van der Steur (1893-1953), Rotterdam 2002, Gielen, Albert, stichting BONAS

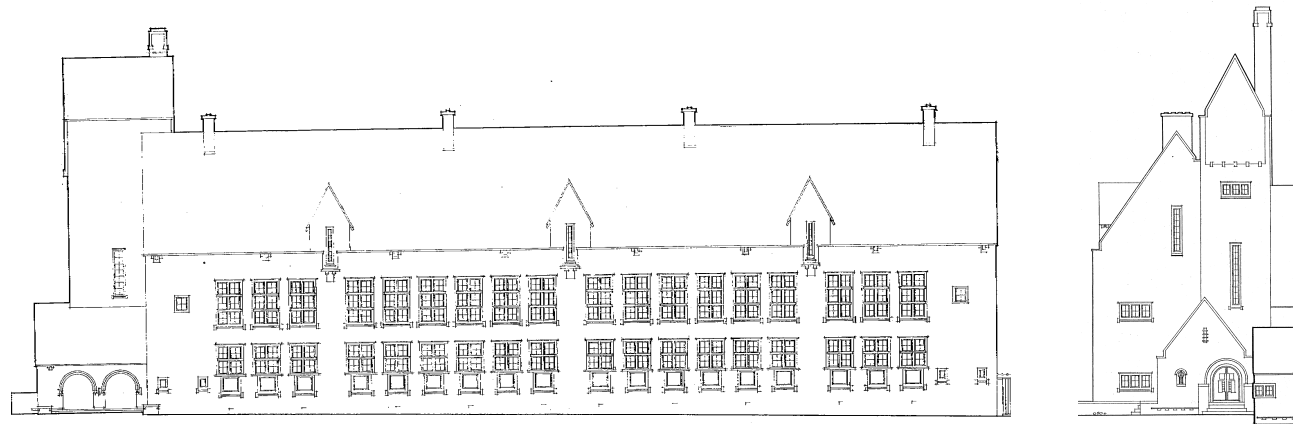
- schoolpleinen en schoolgebouw volgt de lijnen van het bouwblok

- verankering in de wijk: alzijdig volume - toren accenten op de hoeken
- scholencomplex vormt een herkenningspunt in de wijk
- schoolpleinen voorzien van ontworpen monumentale afscheiding en zorgen voor monumentaal perspectief

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

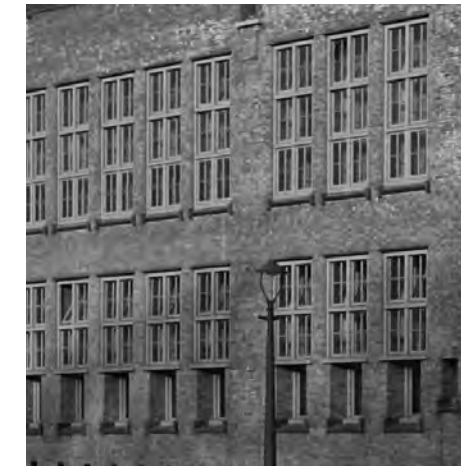
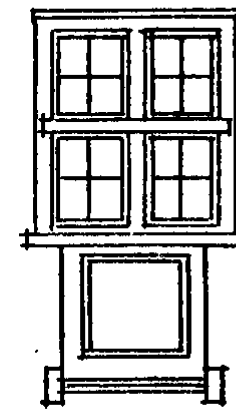
KERNWAARDE HERKENBAARHEID

- karakteristieke besloten baksteen gevels: besloten binnenwereld, duidelijk onderscheid binnen-buiten
- langsgevels met raamreeksen en kopgevels met strooiramen vanuit symmetrisch midden

- verankering in de omgeving: overgangszone tussen openbaar en privé
- ommuren van schoolpleinen met integratie bankjes

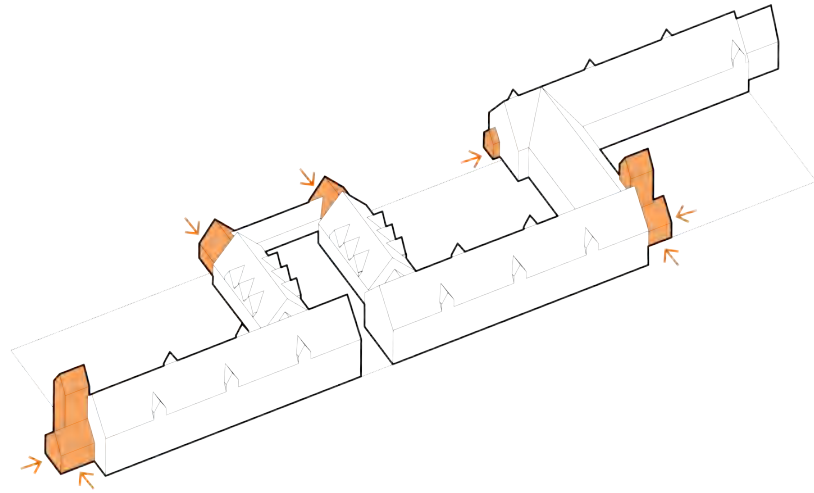
- timmermansbouwwerk kozijnen: zware houten kaders / ribben, openingen met verschillende dieptes
- T-vensters

- accentueren van entreezones, integratie trappen, muurtjes en bankjes

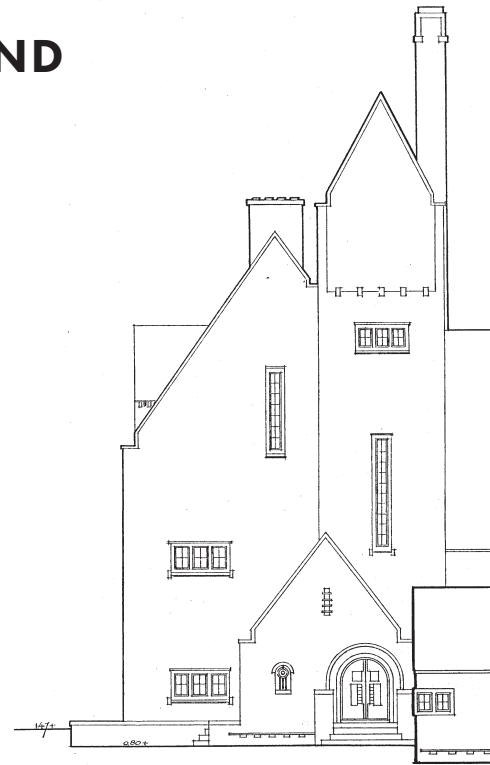
ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

KERNWAARDE HERKENBAARHEID

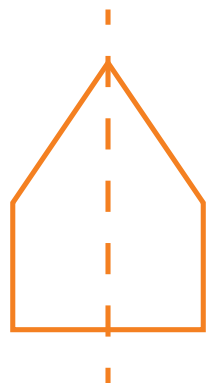
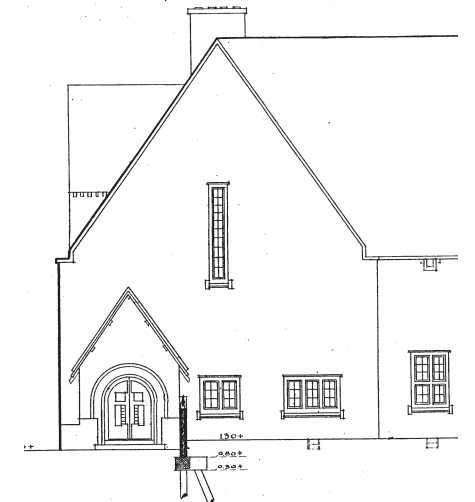
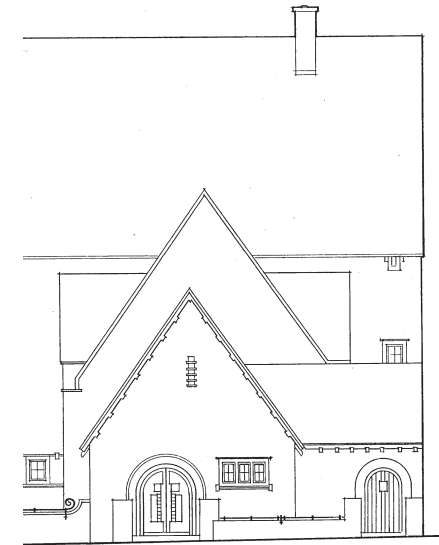

HERKENBARE ENTREES

7 individuele scholen = 7 entrees

Gevel aanzichten, 1928, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

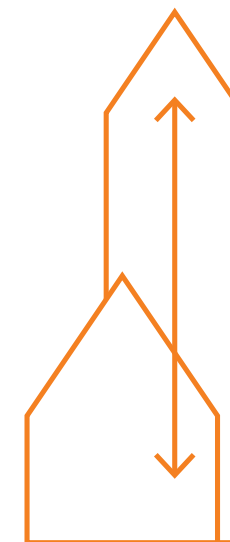
- symmetrisch zadel-dak volume

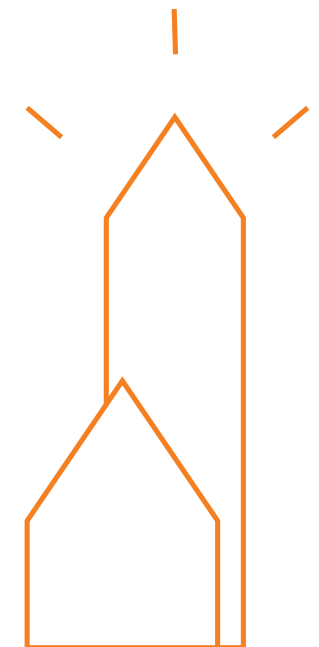
- materialisatie dak en gevel familie

- toegang getoogd

- trap onderdeel van entree

- herkenbare entree

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

VAN DER STEUR - ARCHITECTUUR SCHOLENBOUW ENTREEVOLUMES

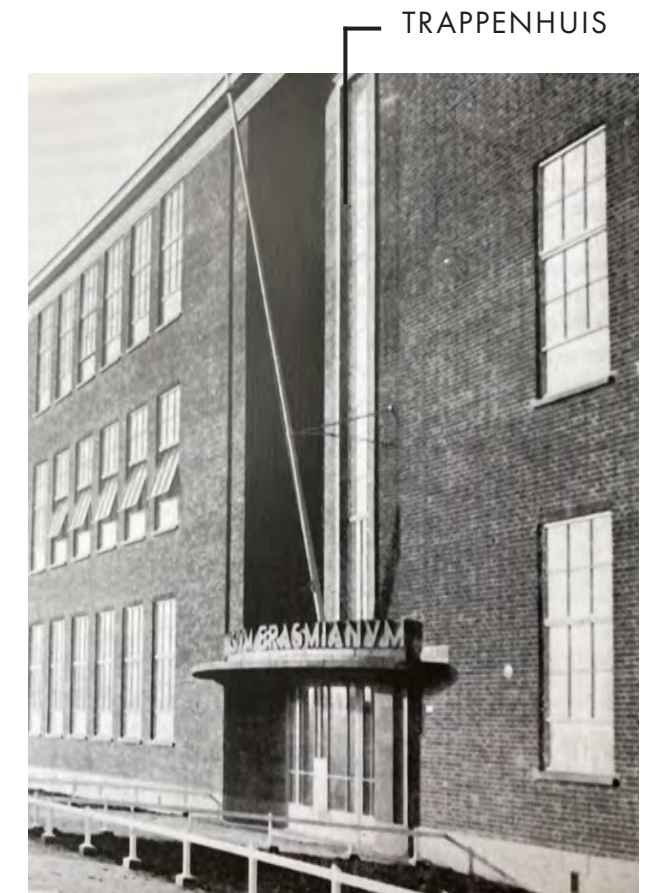
Mare 67 G.L.O. school, 1927, collectie Stadsarchief Rotterdam

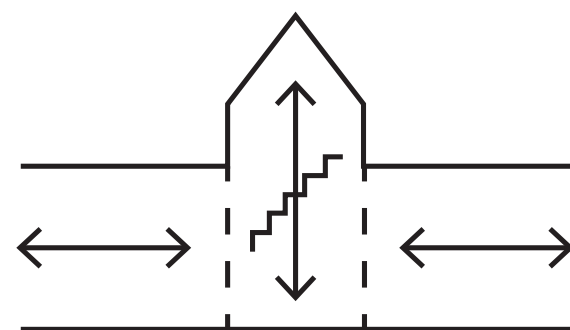
HBS Afrikaanderplein Rotterdam (1924-1927), BONAS Ad van der Steur

Bibliotheek de Mare Rotterdam (1925-1927), BONAS Ad van der Steur

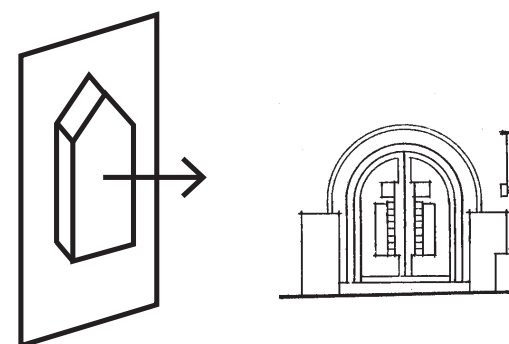
Gymnasium Erasmianum Rotterdam (1930 - 1937), BONAS Ad van der Steur

ingangspartij als verticaal element

horizontaliteit wordt door een verticaal element onderbroken

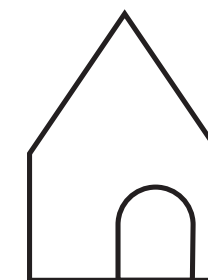
trappenhuis opgenomen in verticaal element

ingangspartij accenten

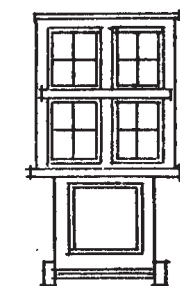
diepte in volumes

omkadering entree door muurtjes en/of trappen

getoogde entree

detaillering metselwerk

timmermansbouwerk

kaders / ribben

openingen verschillende diepte

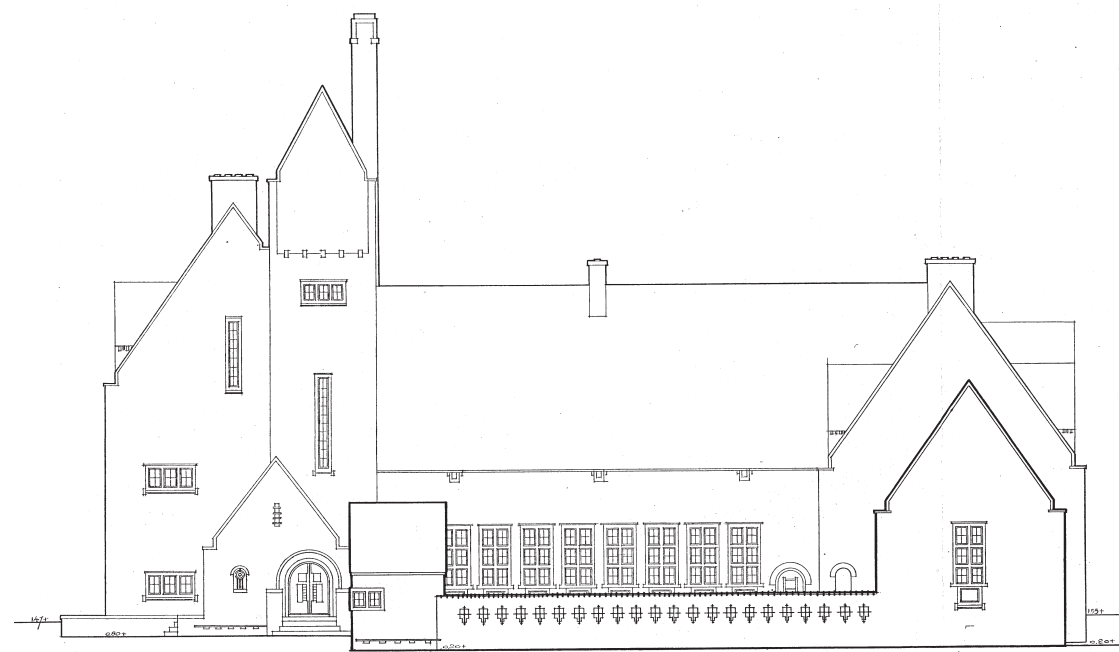
ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

KERNWAARDE COMPLEXMATIGHEID

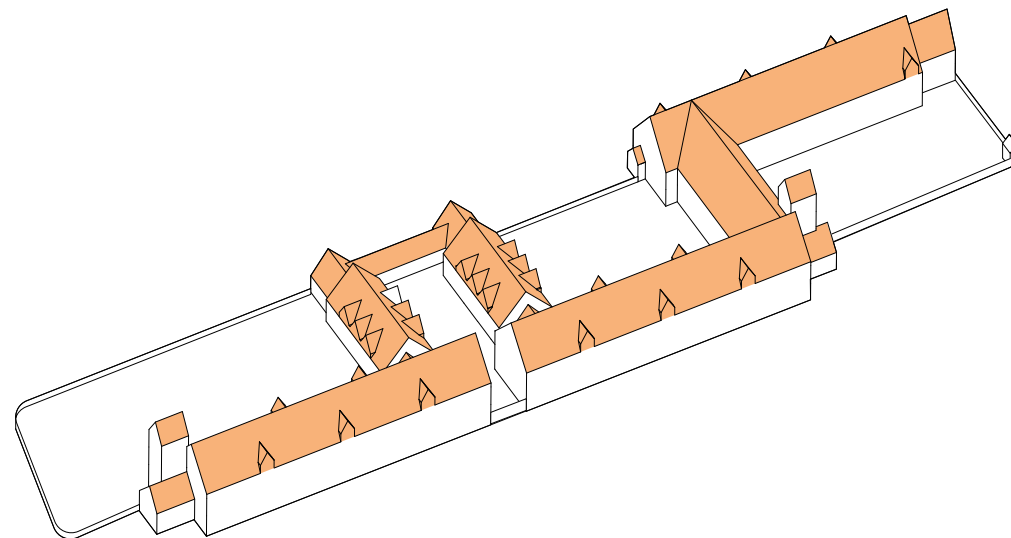
COMPLEXMATIGHEID

De invloed van Frank Lloyd Wright (1867-1959) op het werk van Van der Steur is onmiskenbaar. In de ontwerpen zien we bouwmassa's van verschillende hoogte, in een schuivende ruimtes en overhangende daken, zoals men die ook bij Wright ziet. De plattegrond toont evenwel een strakke ordening, mogelijk onder invloed van Van der Steurs leermeester Henri Evers (1855-1929), een overtuigd Beaux Arts aanhanger.

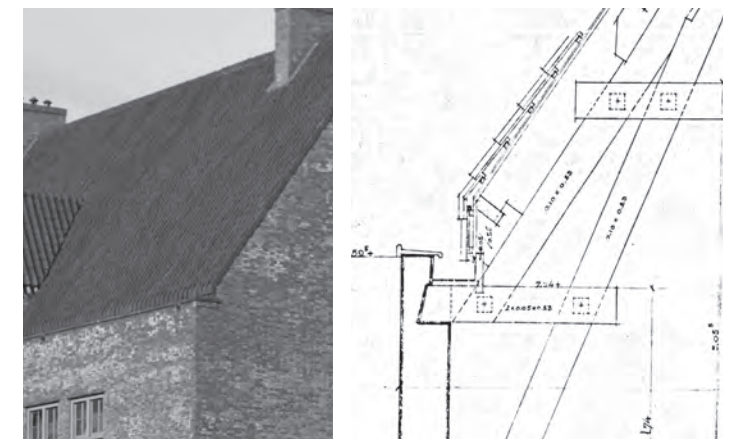
bron: Ad van der Steur (1893-1953), Rotterdam 2002, Gielen, Albert, stichting BONAS

- samenstelling uit deels in elkaar geschoven zadeldakvolumes - coulissewerking
- eenheid van stedenbouw en architectuur

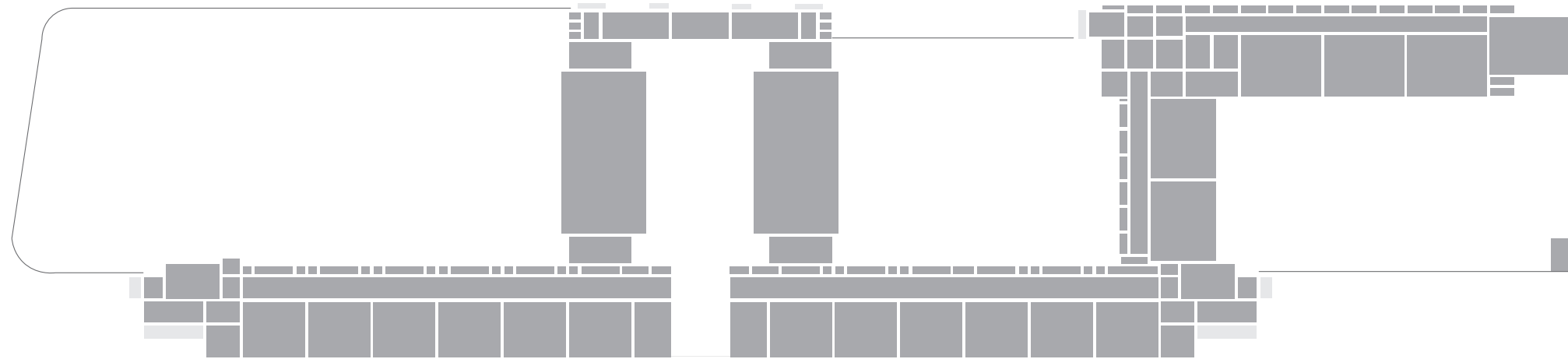
- dakenlandschap: kenmerkend stedenbouwkundig accent
- gelaagdheid in zadeldakvolumes
- verbinding tot één complex van 7 verschillende scholen

- detaillering dakrand

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

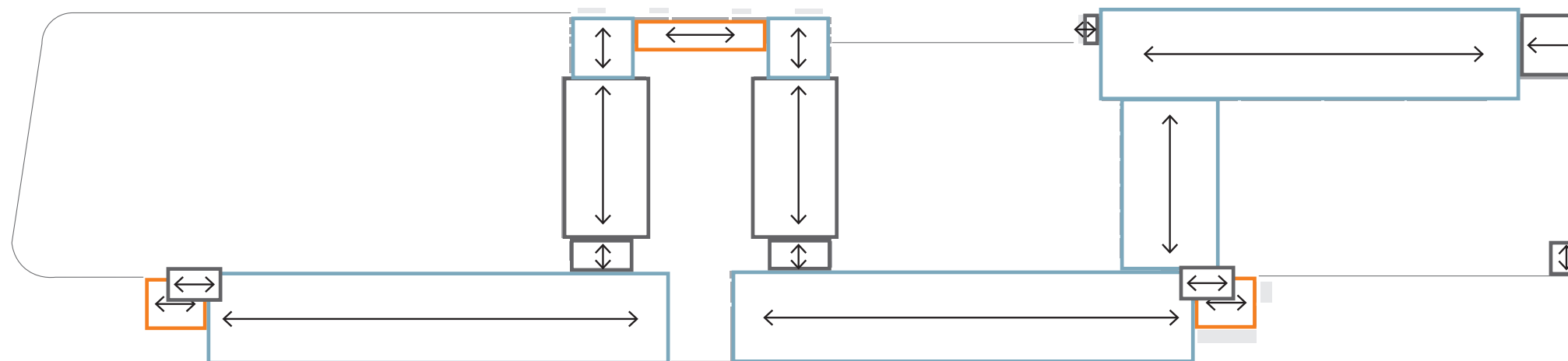
KERNWAARDE COMPLEXMATIGHEID

- plattegrond toont een optelling van plekken: coulissewerking

coulissewerking interieur (beelden huidige toestand)

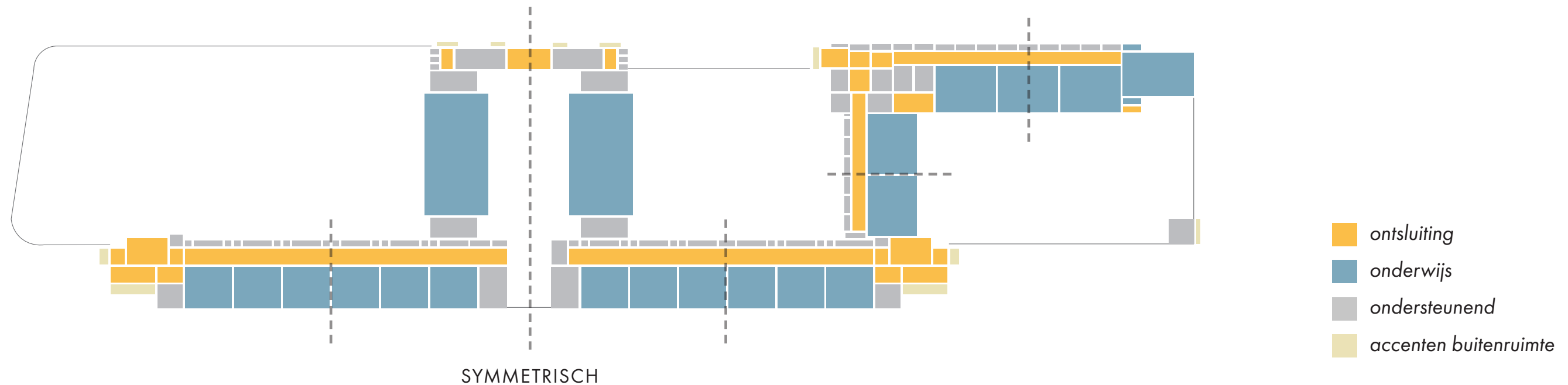

- samenstelling van zadeldakvolumes
- zadeldakvolumes met 1 functie duidelijk zichtbaar als 1 volume in plattegrond: geen onderbreking in wanden

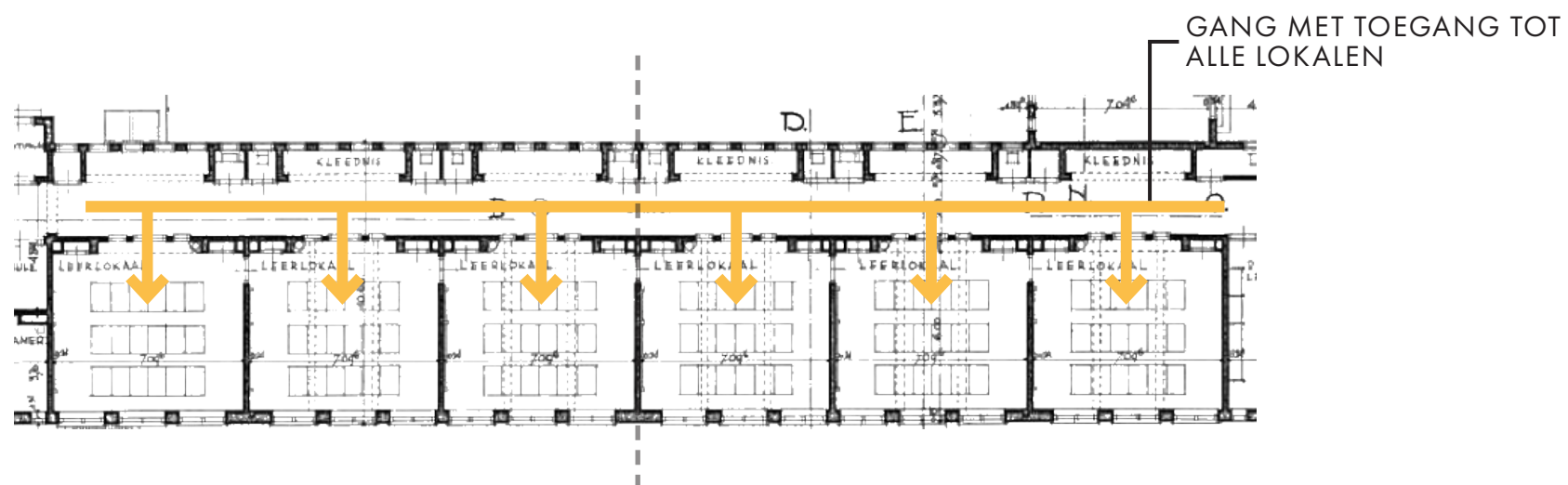
- 1 ruimte/functie per zadeldakvolume
- 2 ruimtes per zadeldakvolume
- meer dan 3 ruimtes per zadeldakvolume

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

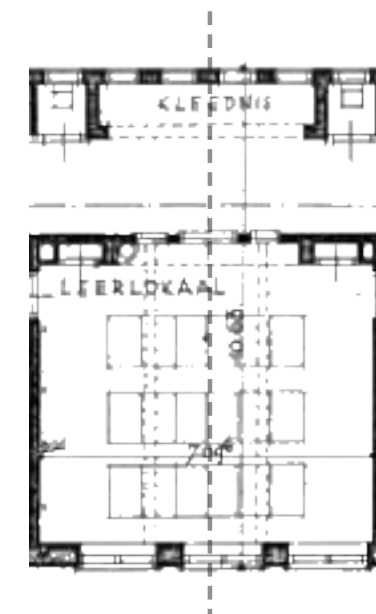
KERNWAARDE COMPLEXMATIGHEID

- corridormodel met symmetrische optelling van plekken: lokalen, nissen en toiletten
- verbijzondering op de hoeken; accenten in buitenruimte bij entrees

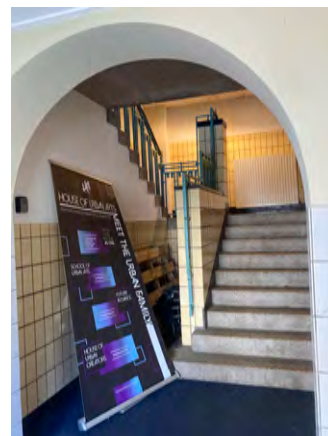
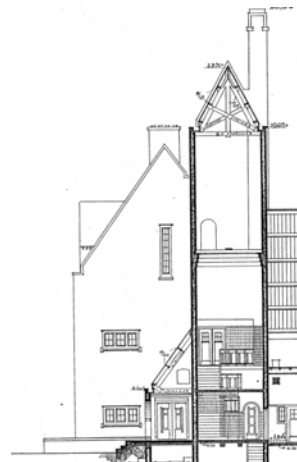
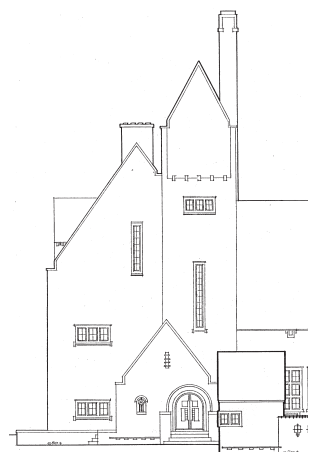
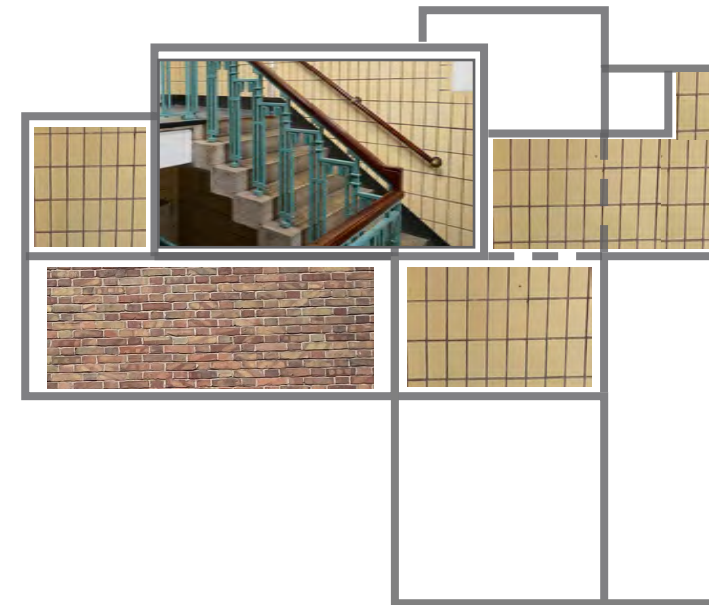
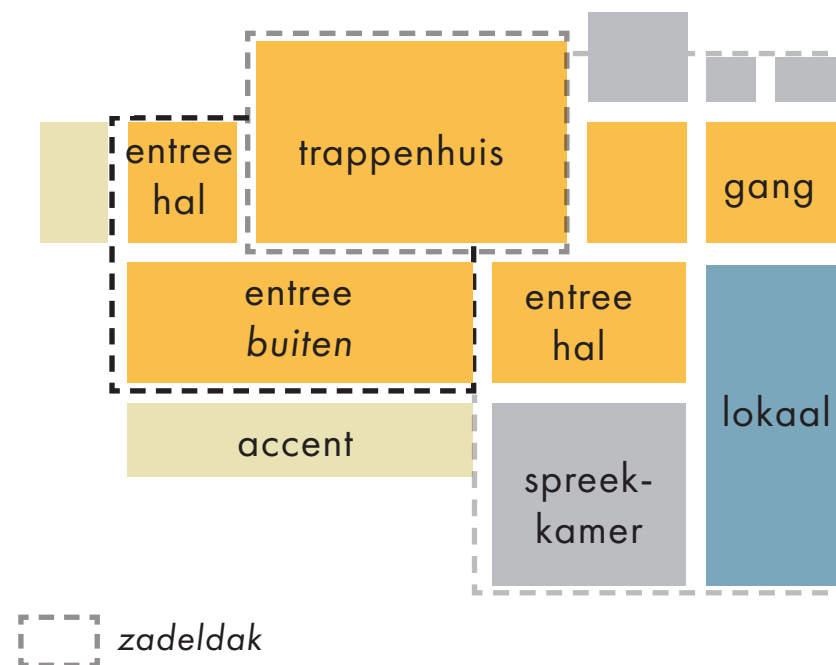
Streng van lokalen met symmetrische opzet

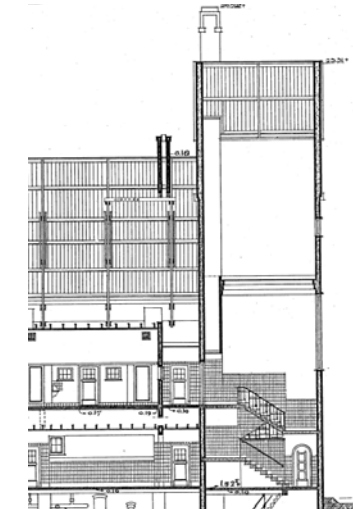
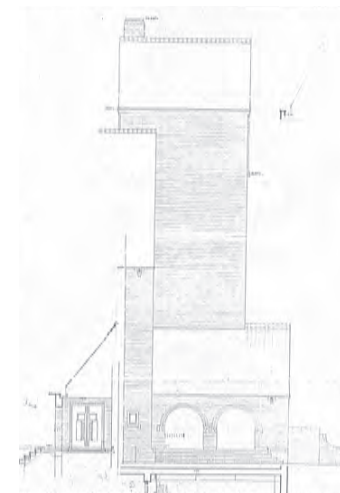
Repeterende optelling lokalen en gang met nissen en toiletten per lokaal: coulissewerking

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

KERNWAARDE COMPLEXMATIGHEID - COULISSEWERKING

getoogde doorgang
naar trap

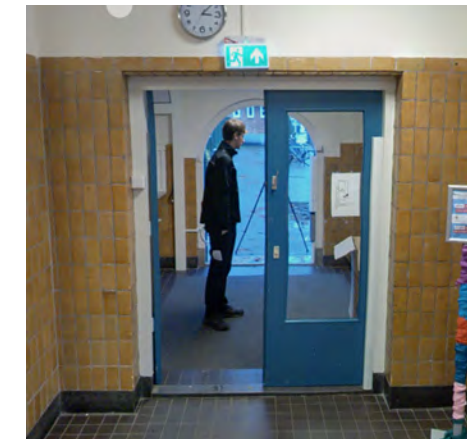
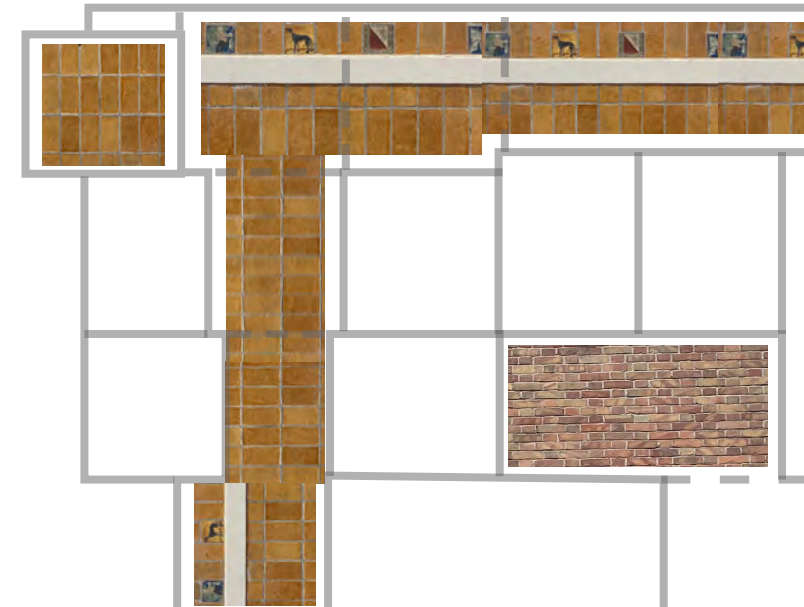

- geleidelijk binnenkomen: optelling van plekken/ruimtes
- 1 zadeldakvolume voor 2 entrees
- geleding van 3 in elkaar geschoven zadeldakvolumes

- entreezone buiten met gedetailleerd metselwerk
- entreezones en ontsluiting binnen met afwerking tegels
- trap in eigen volume

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

KERNWAARDE COMPLEXMATIGHEID - COULISSEWERKING

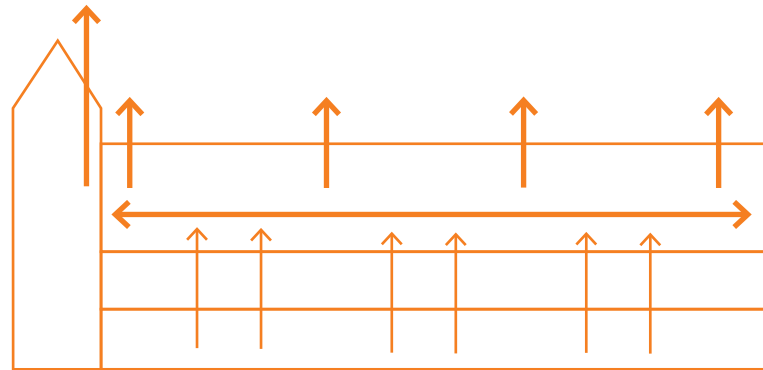
deur tussen entreehal en gang recht

- geleding in gang zichtbaar in vloerafwerking
- coulissewerking: reeks van doorkijkjes zichtbaar in vloer
- geleidelijk binnenkomen: optelling van ruimtes

- entreezones en ontsluiting binnen met afwerking tegels
- gangzone buiten in zadeldakvolume heeft een metselwerk afwerking

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

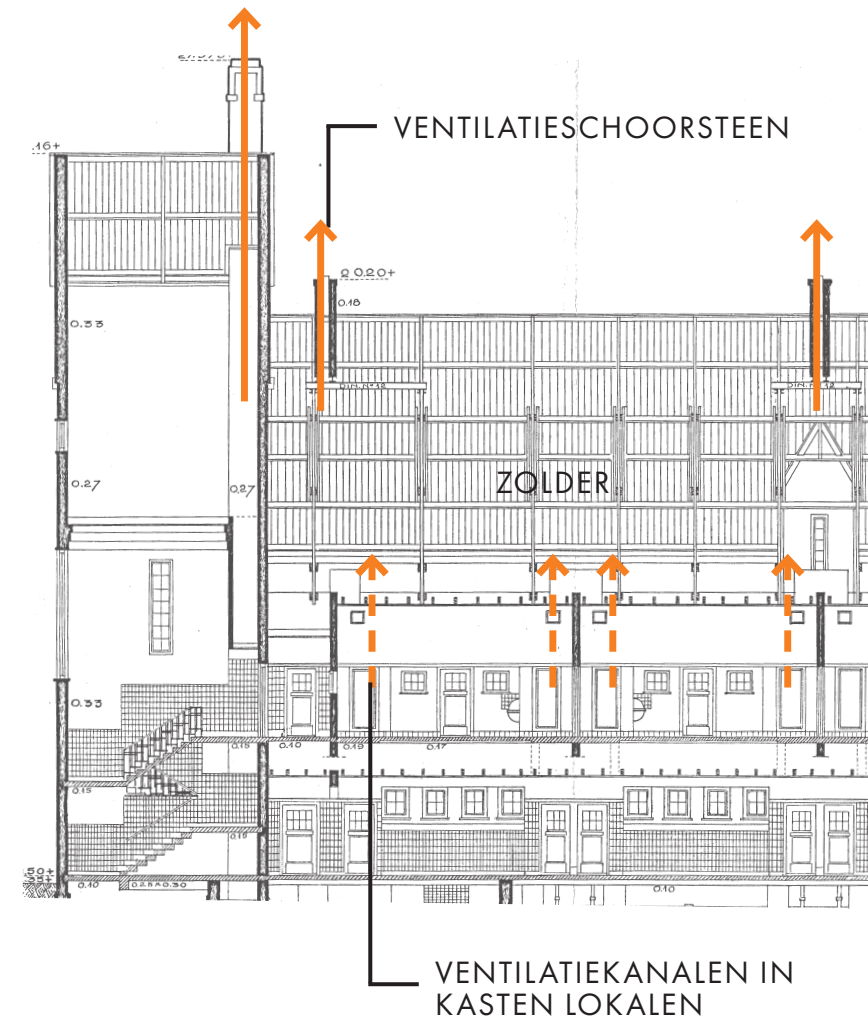
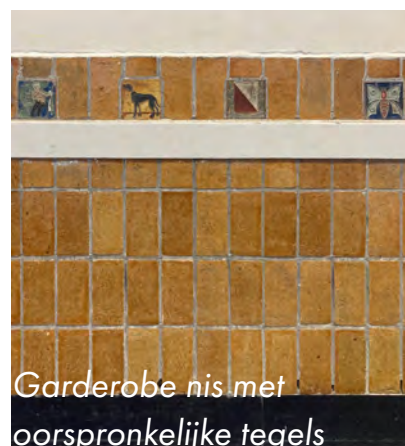
KERNWAARDE GEZONDHEID

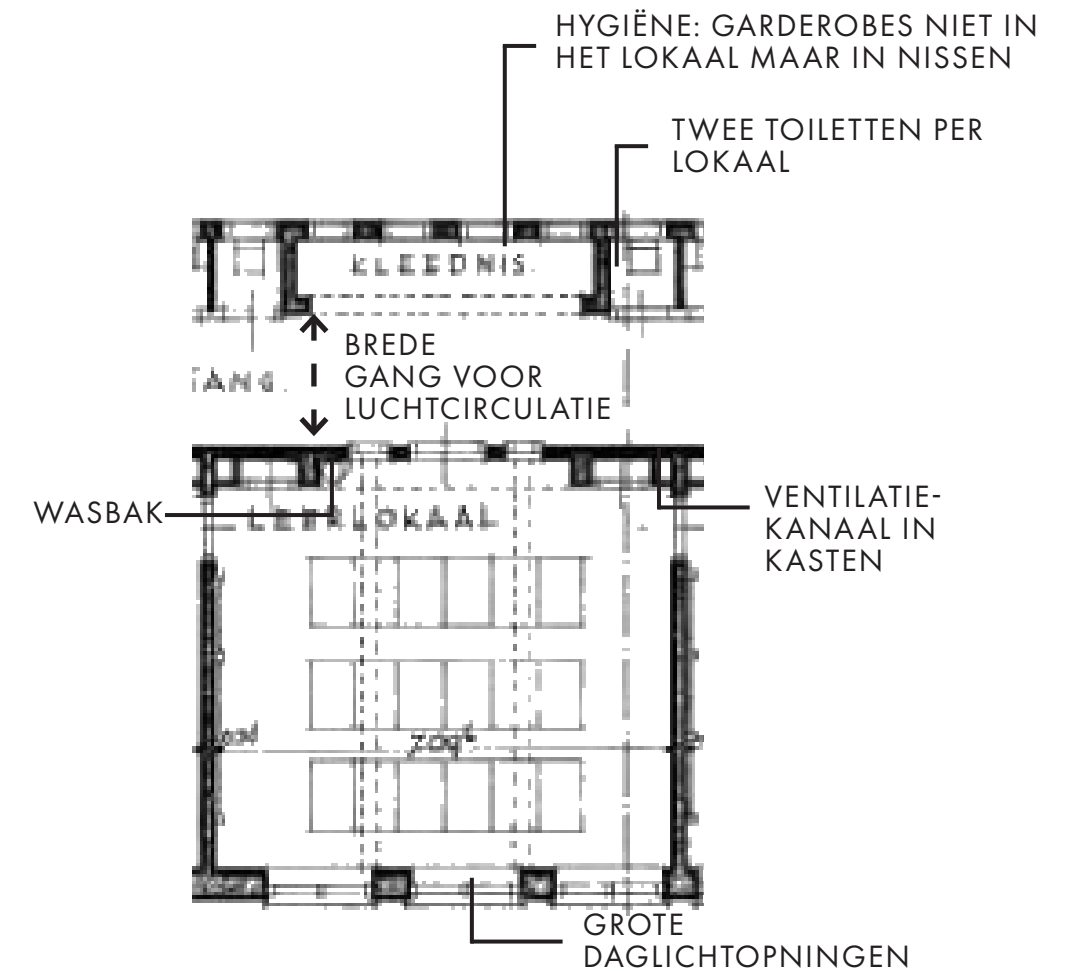
Ventilatieprincipeschema

GEZONDHEID

In lijn met de opvattingen van die tijd over gezondheid en hygiëne, legde Van der Steur nadruk op frisse lucht, licht, en hygiënische omstandigheden in zijn schoolgebouwen. In de kelders onder de torens bevonden zich de centrale verwarmingsinstallaties. De twee gymnastiekscholen benadrukken het belang van beweging voor de gezondheid van kinderen.

- ventilatiesysteem: ventilatiekanalen in kasten lokalen in verbinding met zolders
- zolders en toren: ventilatieschoorstenen op het dak voor permanente verversing

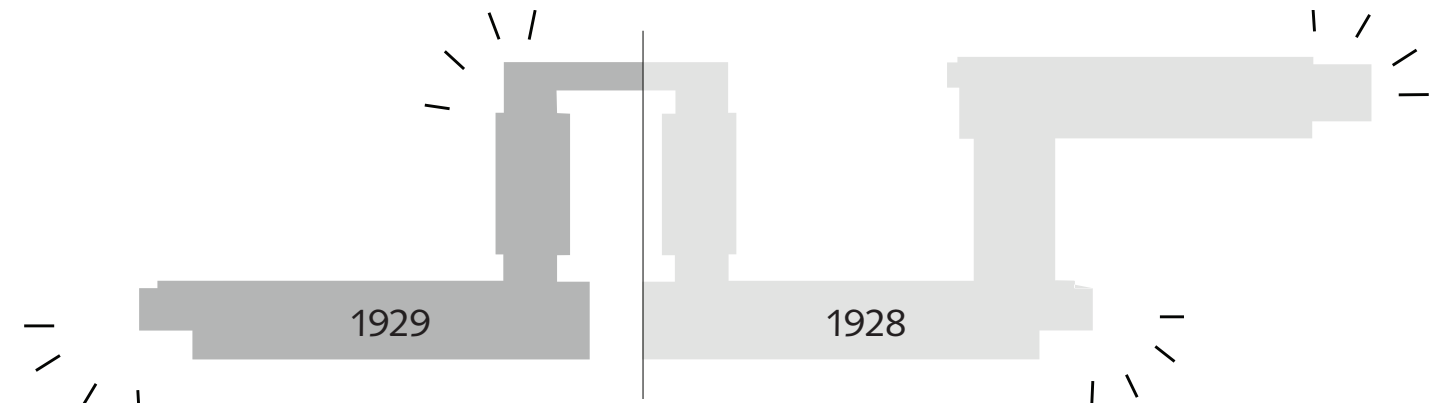
- repeterende opzet lokalen en gang met nissen en toiletten per lokaal
- corridormodel: zichtbare aandacht voor goede leeromstandigheden en hygiëne
- grote, deels te openen, ramen bieden veel daglicht en ventilatie (met behoud van beslotenheid door roedes en dikke kozijnen)

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

BINNENPLAATS: HYBRIDE STATUS

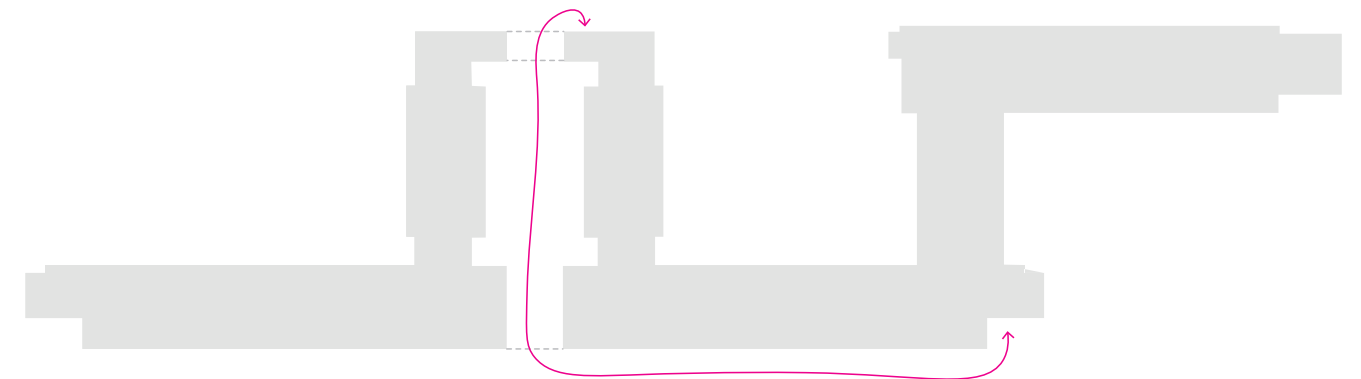
- buitenruimten gemaakt door meanderende gebouwvorm

- 2 gebouwen (achterkanten) tegen elkaar (fasering)

- binnenplaats begrensd door 2 doorgangen en hekken

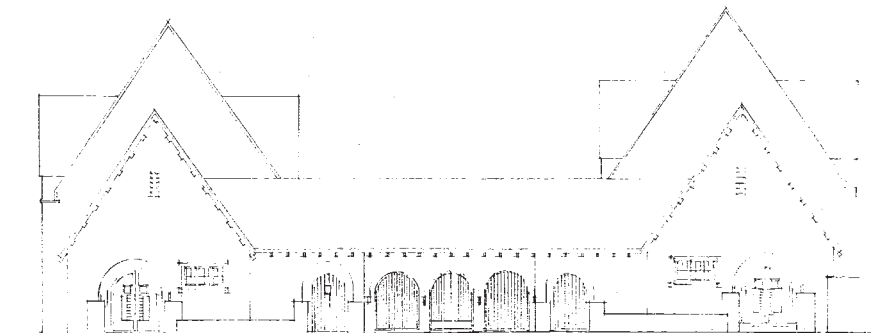

- binnenplaats: geen stedelijke route maar een geitenpaadje voor gebruikers school

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND BINNENPLAATS

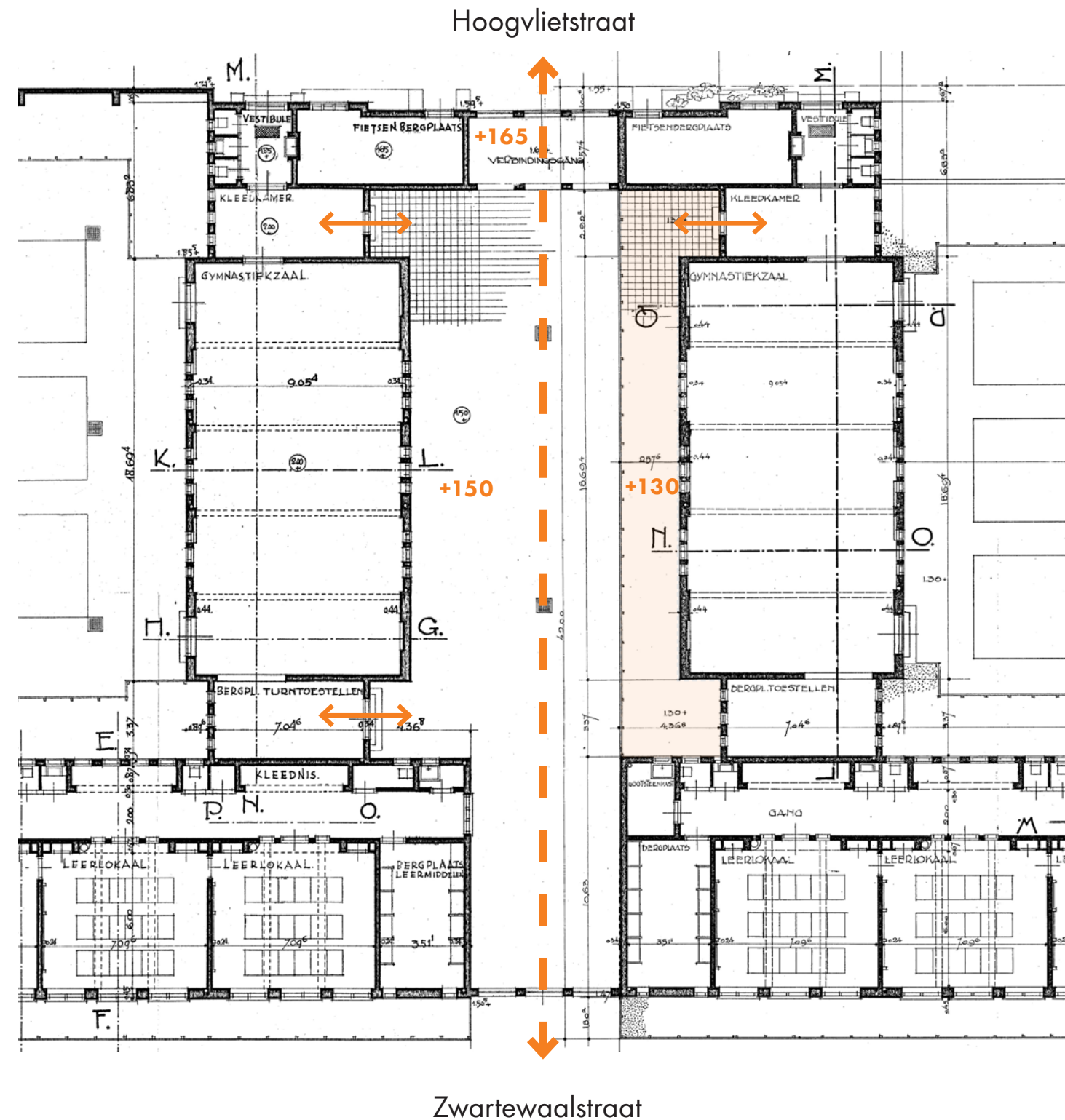

Gevelaanzicht Zwartewaalstraat: toegangspoort naar binnenplaats

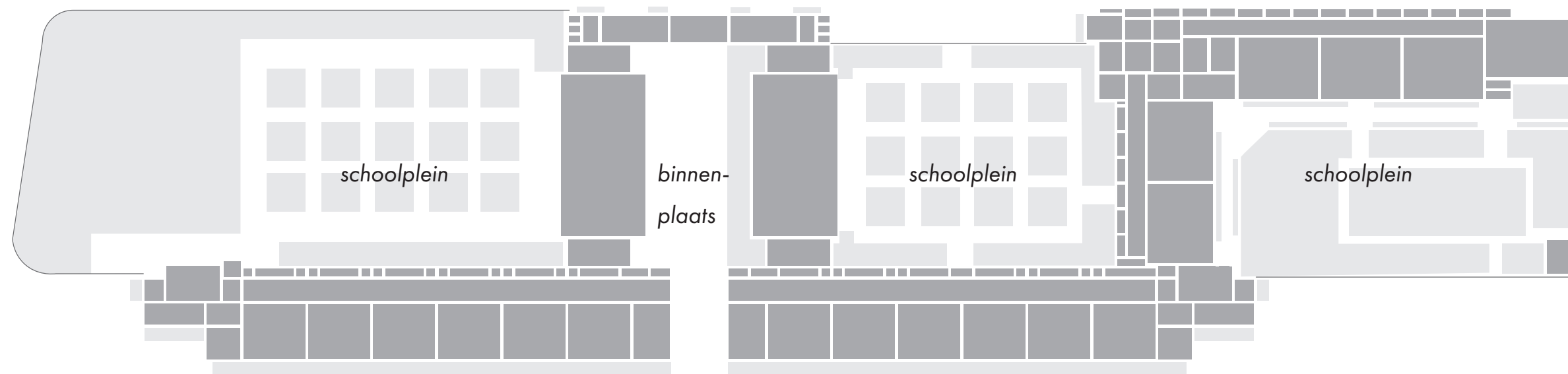
Gevelaanzicht Hoogvlietstraat

- toegang tot de binnenplaats vanaf de Zwartewaalstraat gaat via een toegangshek dat tussen metselwerk pentanten staat
- toegang tot de binnenplaats vanaf de Hoogvlietstraat gaat ook via getoogde toegangshekken en een verbindingsgang
- binnenplaats wordt opgedeeld door een hoogteverschil van 20 cm

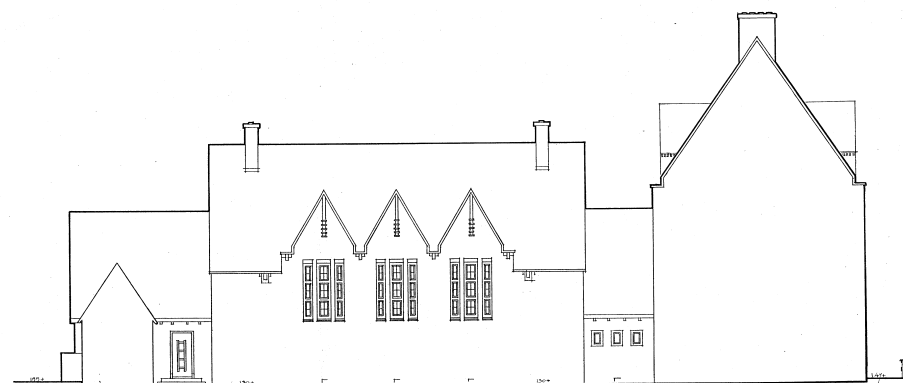

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

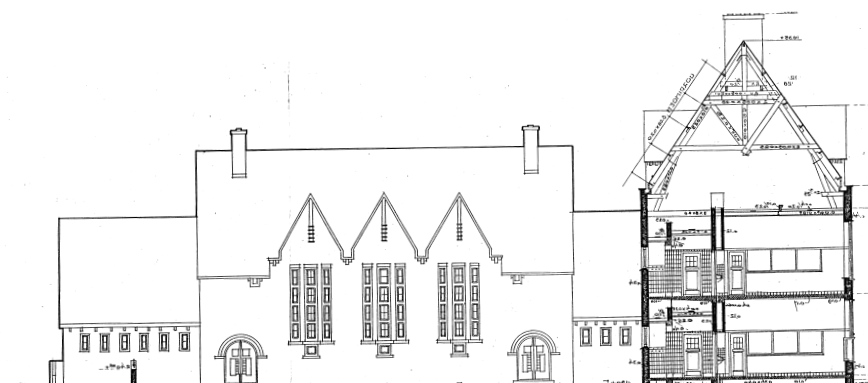
BINNENPLAATS: HYBRIDE STATUS

- schoolpleinen zorgvuldig ontworpen met vloervelden en bufferzones, binnenplaats duidelijk secundair

Gevelaanzicht binnenplaats: versobering

Gevelaanzicht schoolplein: rijke detaillering

Gevel binnenplaats(2023)

Dorpel tegels

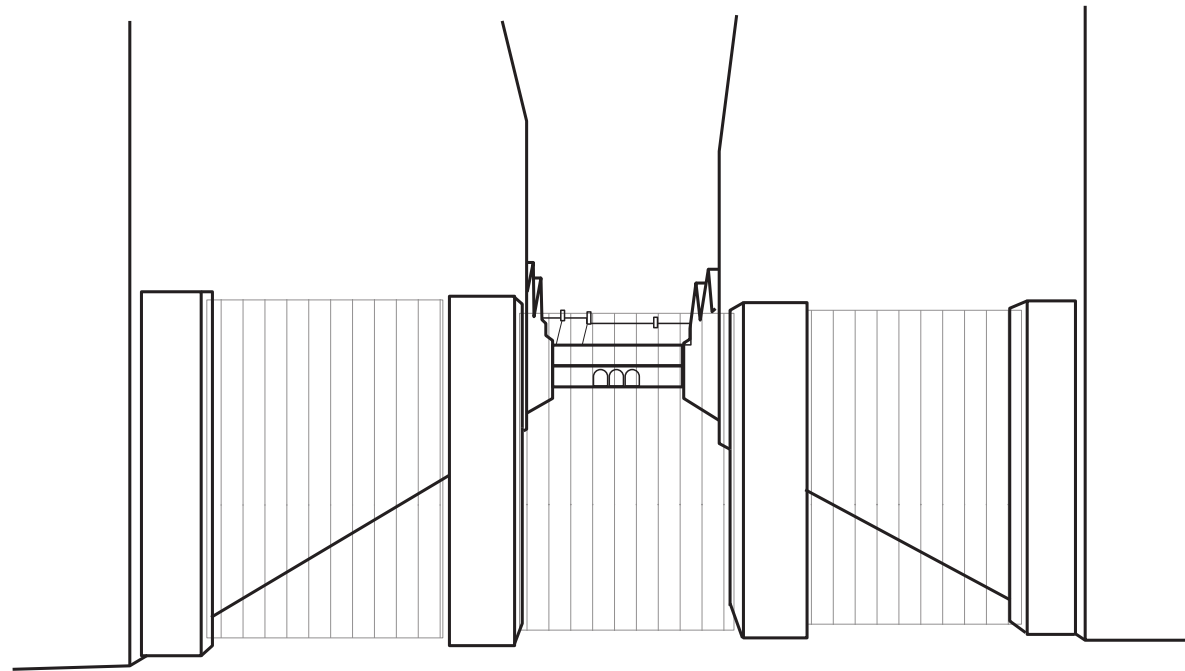
Gevel schoolplein (2023)

Dorpel natuursteen

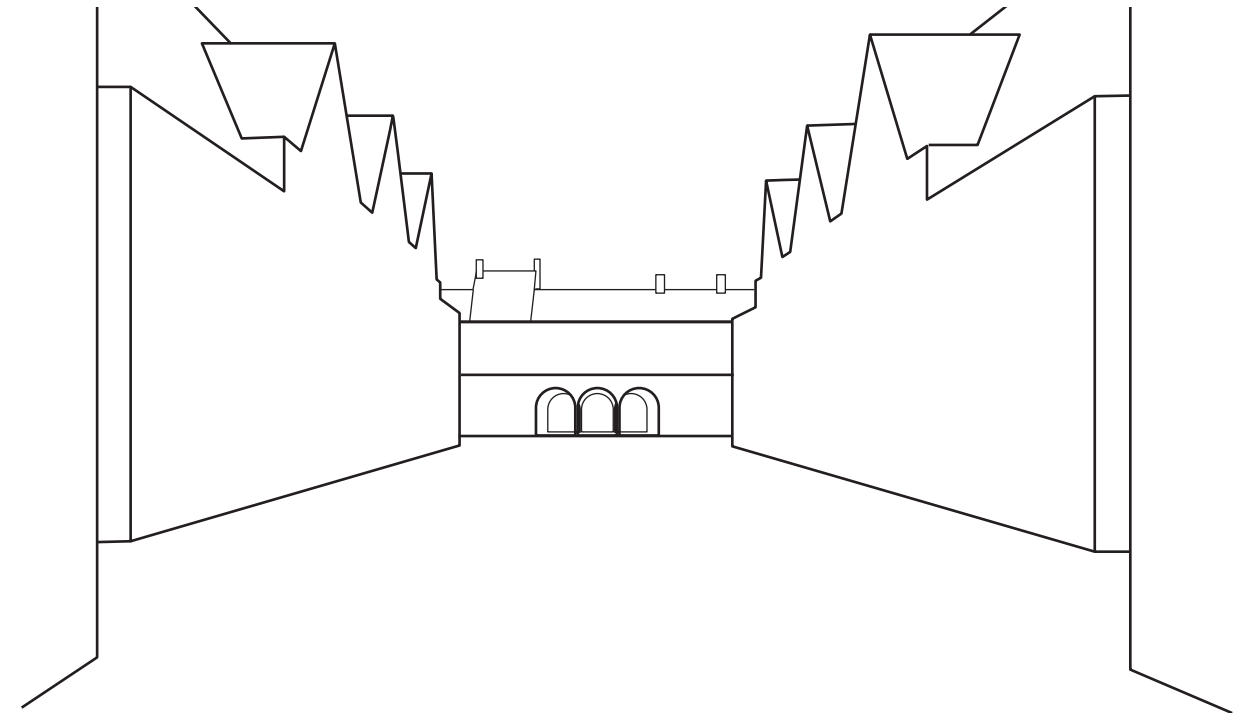
- status gevels binnenplaats: 4 'achtergevels', duidelijk secundair aan overige pleinen

ANALYSE OORSPRONKELIJKE TOESTAND

BINNENPLAATS: COULISSEWERKING

Zwartewaalstraat richting binnenplaats

Binnenplaats richting Hoogvlietstraat

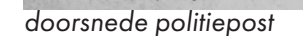
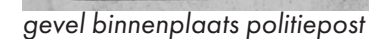
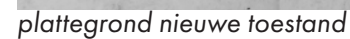
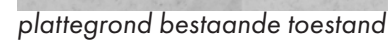
- ervaring symmetrisch ensemble van grotere en kleine zadeldakvolumes
- coulisselandschap: vergezichten en doorkijkjes, optelling van plekken

ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS

A 3D perspective view of the building model, showing the roof structure and the highlighted orange roof section. The building has a complex, multi-level roof with several gabled sections. The orange section is located on the left side of the building, adjacent to the main entrance area. The perspective view provides a clear view of the building's footprint and the spatial arrangement of the roof sections.

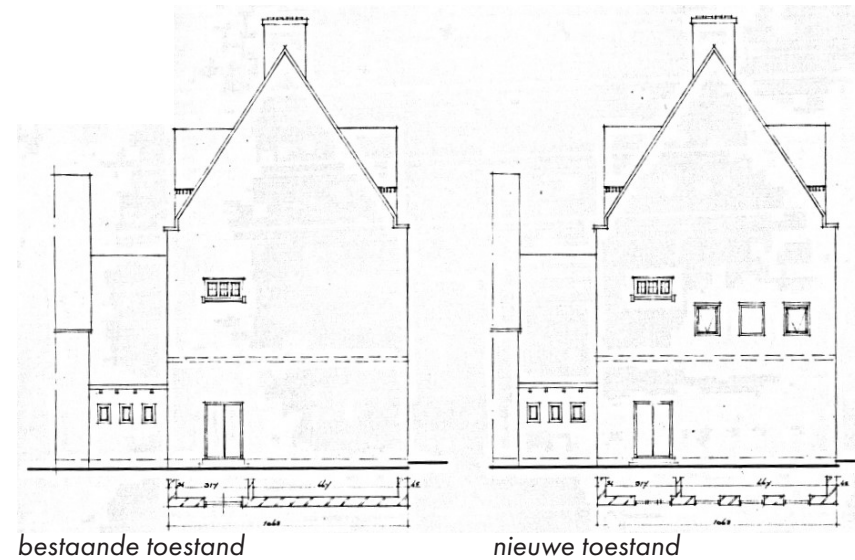
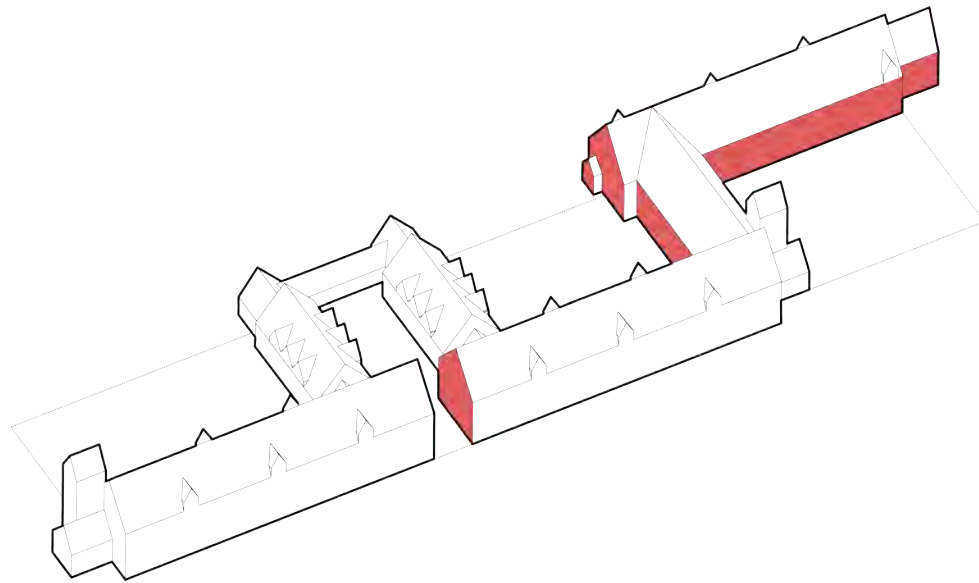
- de functie van de fietsenstalling en de doorgang naar de binnenplaats vervallen: de tweede 'laag' met poortjes heeft een hoogteverschil met muurtje en is niet meer doorwaadbaar
- aanduiding doorgang in de gevel behouden, straatgevel is ongewijzigd
- volumeopbouw ongewijzigd

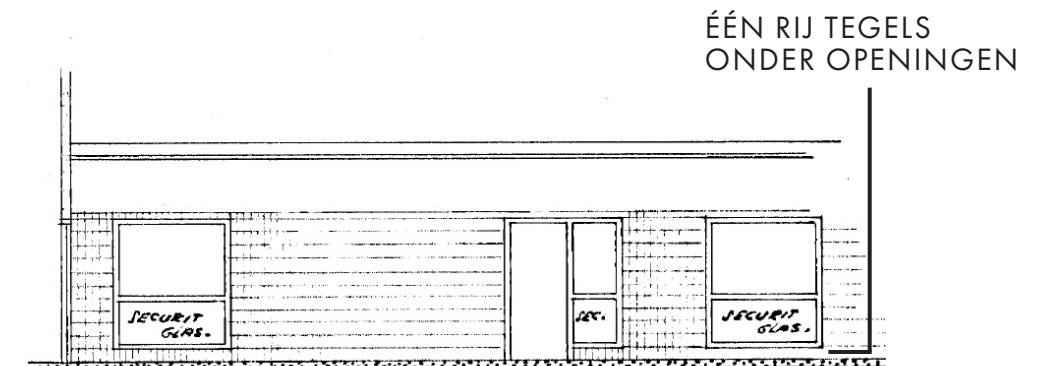
WDJA 452 - Zwartewaalstraat, Rotterdam - Restauratievisie - 25.04.2025

ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS

1966 - 1968 WIJZIGING GEVEL EN GANGWAND

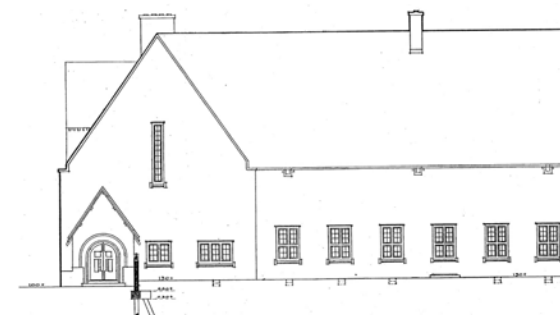
bestaande toestand nieuwe toestand
Noordwestelijke kopgevel aanzicht, 1966, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

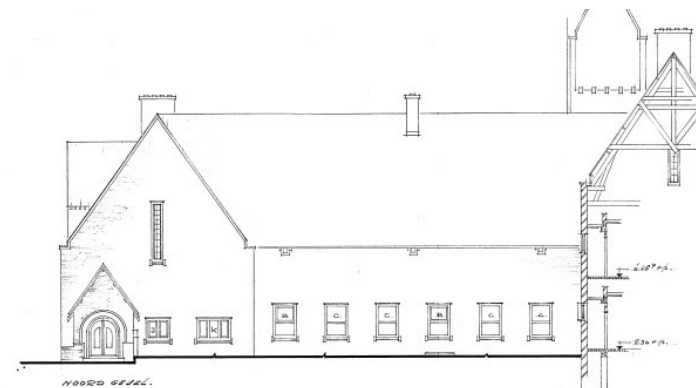
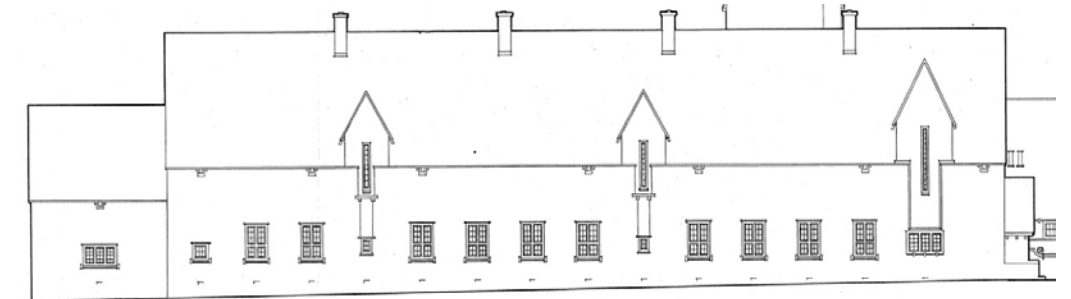
Gangwand westelijke kleuterlokalen, 1968, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

Tussen 1966 en 1968 zijn er verschillende wijzigingen aan de gevelramen en de binnenpuien uitgevoerd:

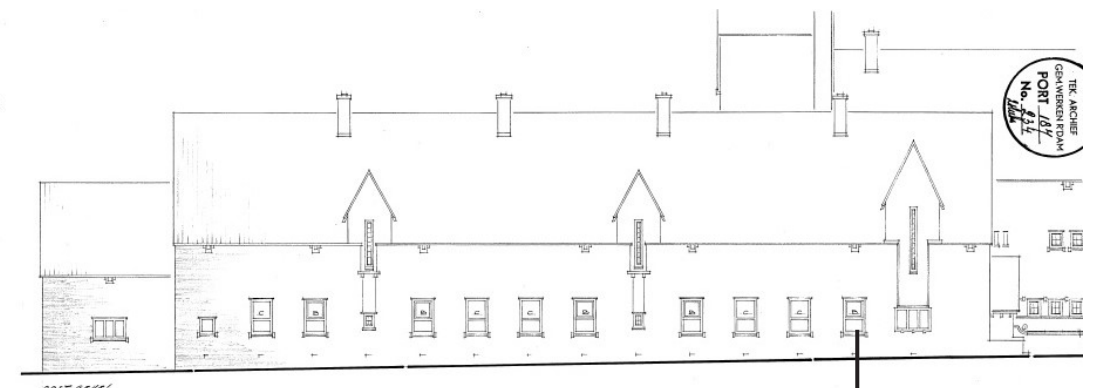
- stalen kozijnen in oorspronkelijke houten kozijnen zonder roedeverdeling: aantasting expressie timmermansbouwerk, beslotenheid/verschil binnen-buiten neemt af
- grotere raamopeningen in gangwand kleuterlokalen: aantasting symmetrie en coulissewerking
- toevoeging afwijkend raamtype in kopgevel: aantasting kernwaarde complexmatigheid

Gevelaanzichten oorspronkelijke toestand, 1928-1929, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

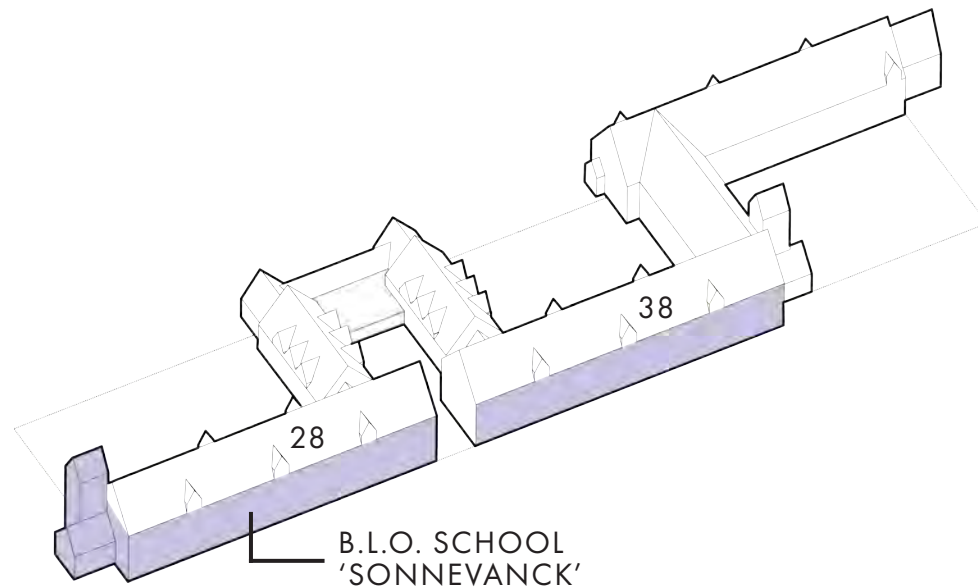
Gevelaanzichten wijziging gevel, 1969, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

HORIZONTALE VERDELING NIEUWE KOZIJNEN

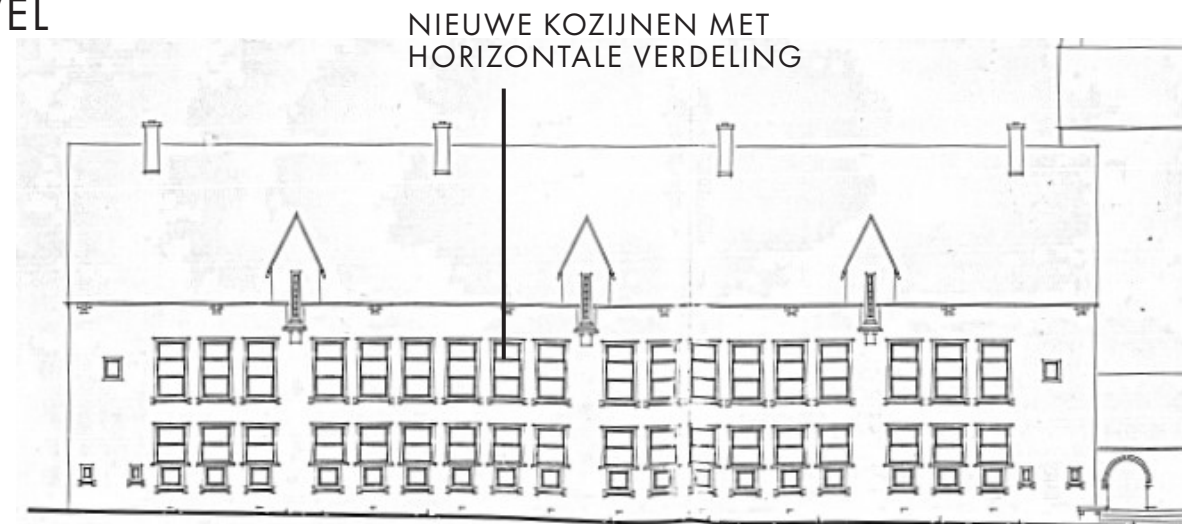
ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS

1971 - 1972 WIJZIGING INDELING EN GEVEL

Begin jaren '70 werden ook de kozijnen van de Zwartewaalstraat 38 gevel vervangen door stalen kozijnen. De Zwartewaalstraat 28 vleugel werd in gebruik genomen door één B.L.O. school.

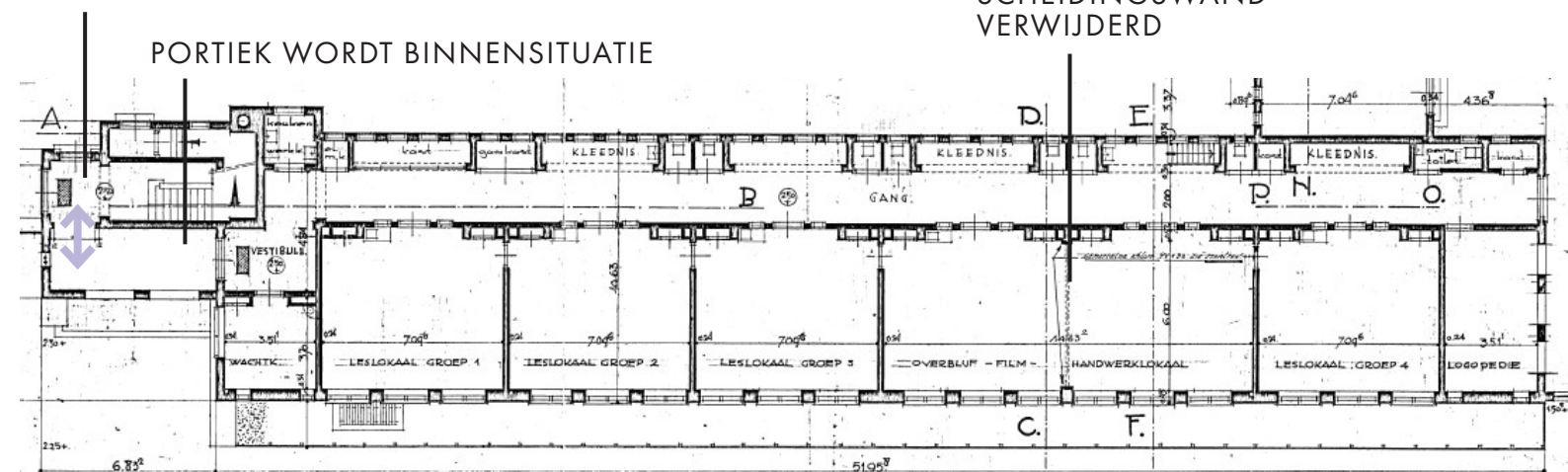
- nieuwe kozijnen: aantasting expressie timmermansbouwerk en afnemen beslotenheid
- door samenvoeging entrees vervalt de oorspronkelijke logica van de entrees/portiek
- portiek is binnen geworden: er ontstaat nieuwe tijdslaag in wandafwerking: baksteen (=buiten) wordt tegels (=binnen), maar afwijkend van oorspronkelijke gangtegels
- verwijderen scheidingswanden tast corridormodel, symmetrie en coulissen niet aan
- aangepaste oorspronkelijke openingen: beperkte aantasting kernwaarde complexmatig

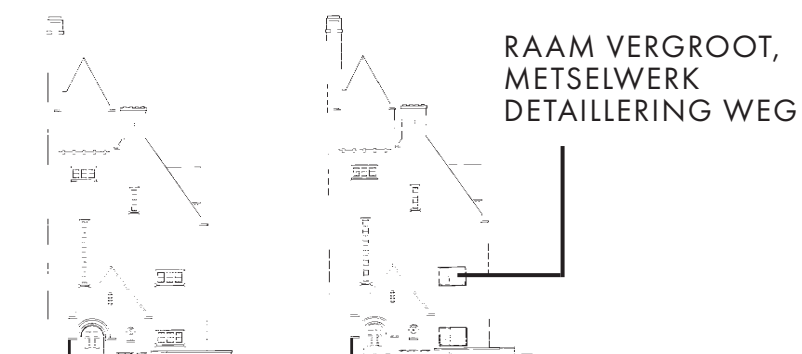
Gevelaanzicht Zwartewaalstraat 38, 1971, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam

Gevelaanzicht oorspronkelijke toestand p.15

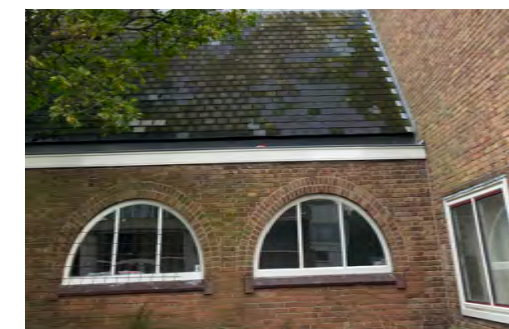
DOORBRAAK TRAPPENHUIS EN GALERIJ

Plattegrond begane grond, 1969, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

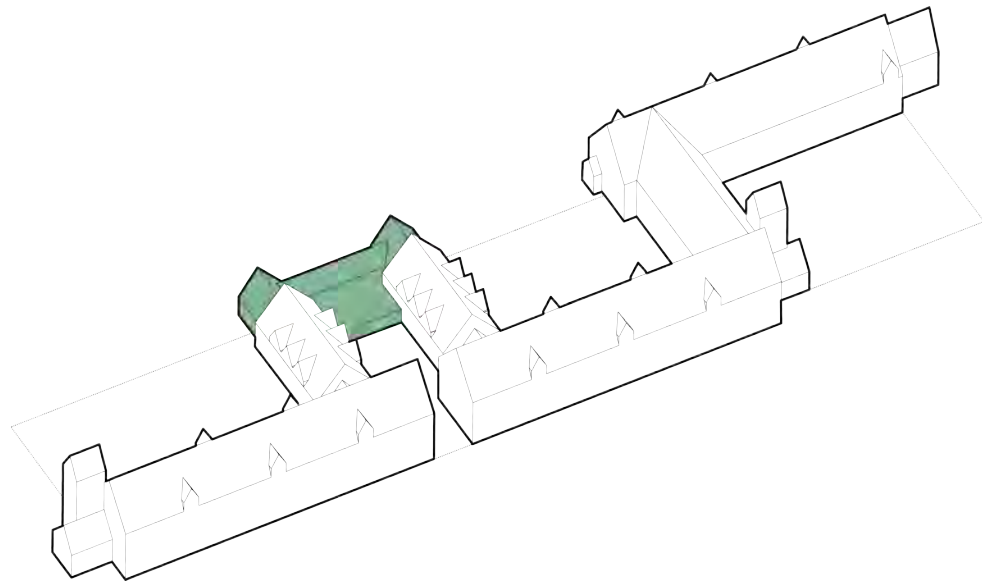

Gevelaanzicht bestaande en nieuwe toestand, 1970, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

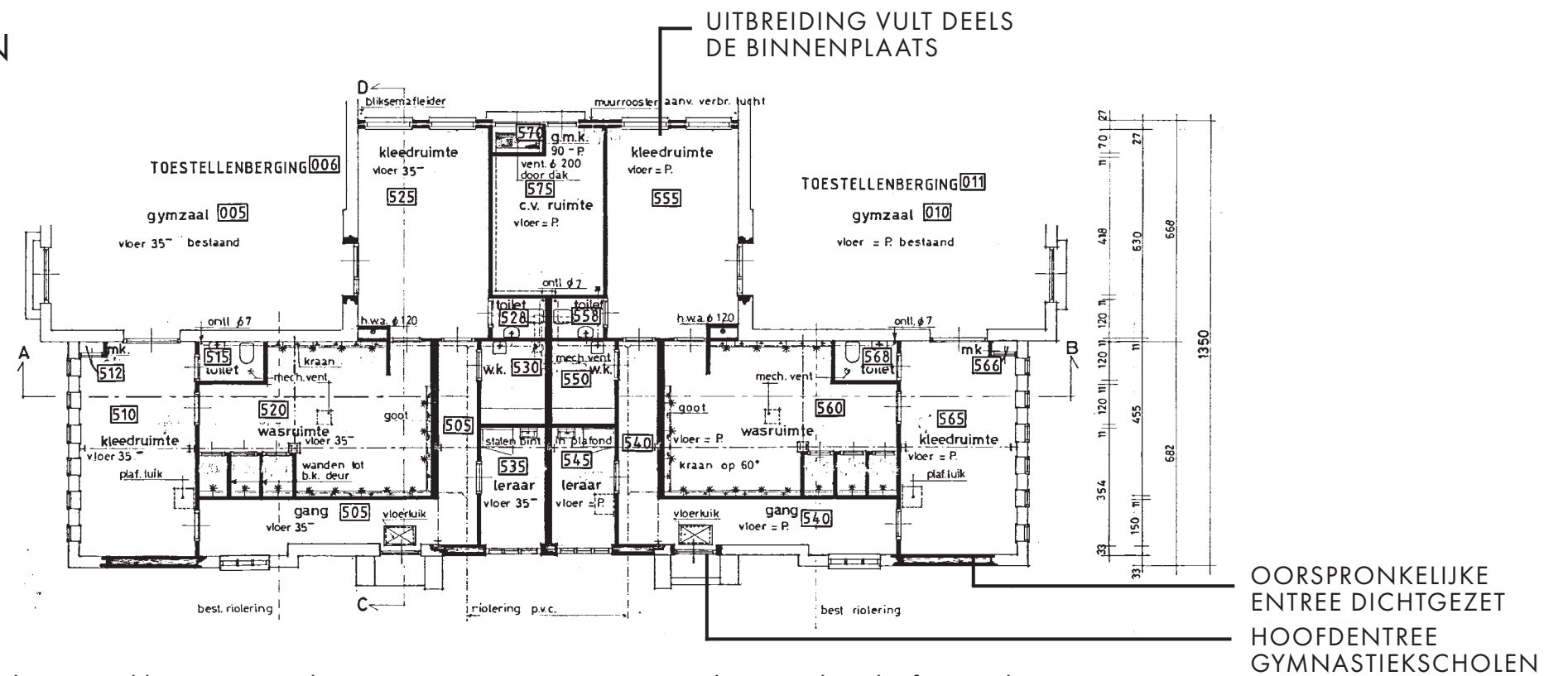
Zwartewaalstraat 28, getoogde open poorten ingevuld met nieuwe kozijnen en boog ingekort. foto 2023

ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS 1973 UITBREIDING GYMNASIEKSCHOLEN

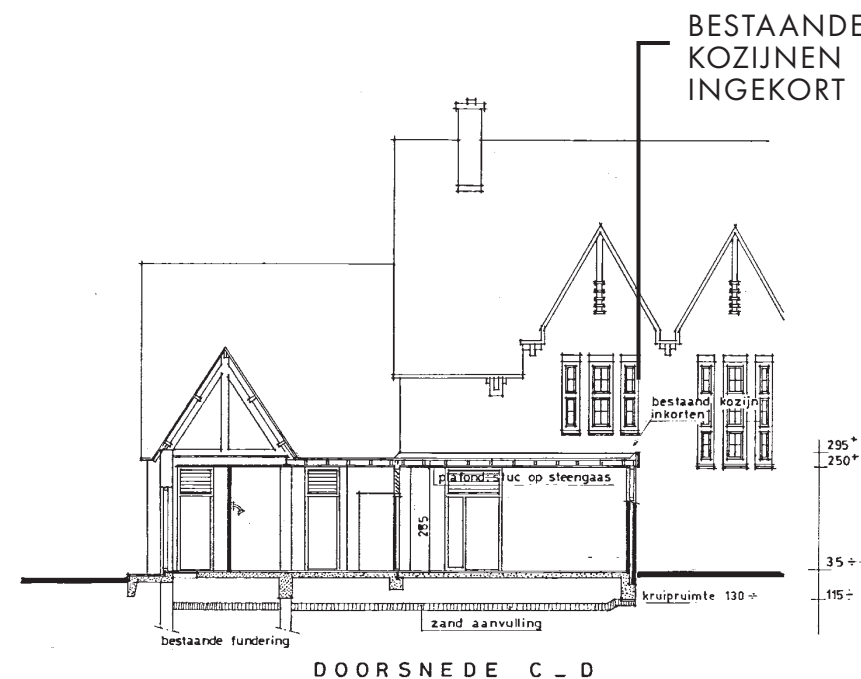

De uitbreiding van de gymnastiekscholen op de binnenplaats in 1973 wordt gekenmerkt door:

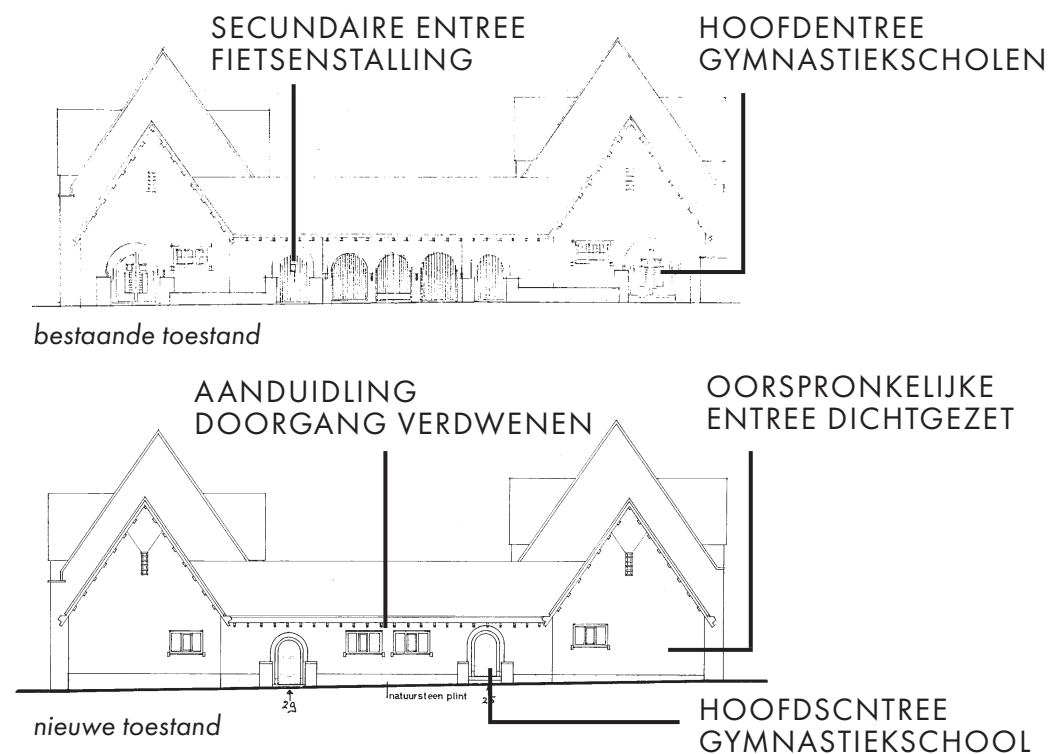
- aanduiding doorgang binnenplaats nu ook in gevel verdwenen
- aantasting coulissewerking binnenplaats en de indeling voldoet niet aan optelling van ruimtes
- platte dak tast het complexmatige aan
- symmetrische opbouw blijft behouden
- uitbreiding nodig vanwege nieuwe hygiëne eisen: versterking kernwaarde gezondheid
- door vervallen politiepost wordt de monofunctionaliteit als scholen weer hersteld
- 2 van de 7 entrees in langsgevel ipv kopgevel: aantasting kernwaarde herkenbaarheid
- inkorten van de kozijnen verstoort symmetrie van gymnastiekgevel, buiten en binnen

Plattegrond begane grond, 1973, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

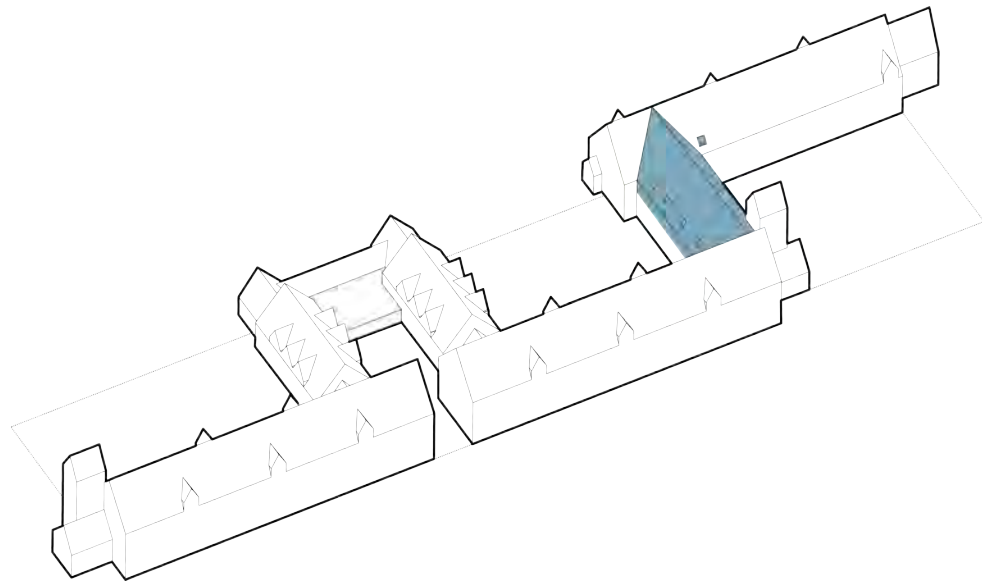

Dwarsdoorsnede, 1973, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

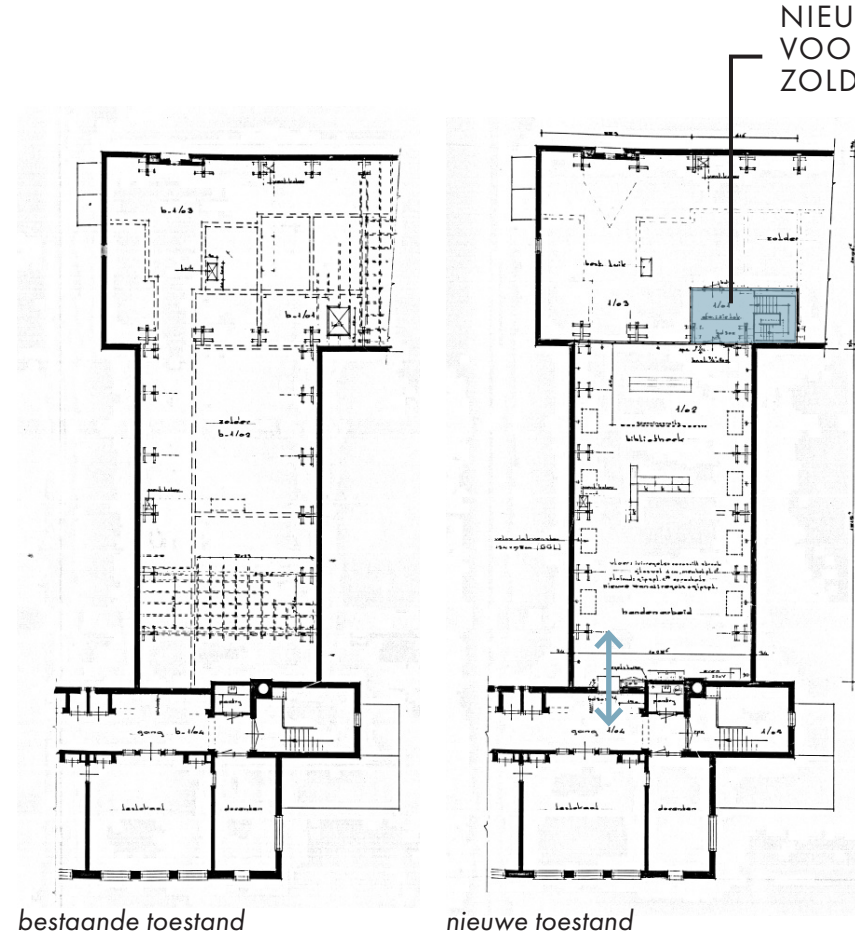
Gevel aanzichten Hoogvlietstraat, 1973, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS 1977 - 1980 HERINDELING ZOLDER

Om de gearceerde zolderverdieping in gebruik te kunnen nemen werd eind jaren '70 een plan gemaakt voor een verbouwing. Door deze verbouwing kan de zolder als een volwaardige verdieping gebruikt worden:

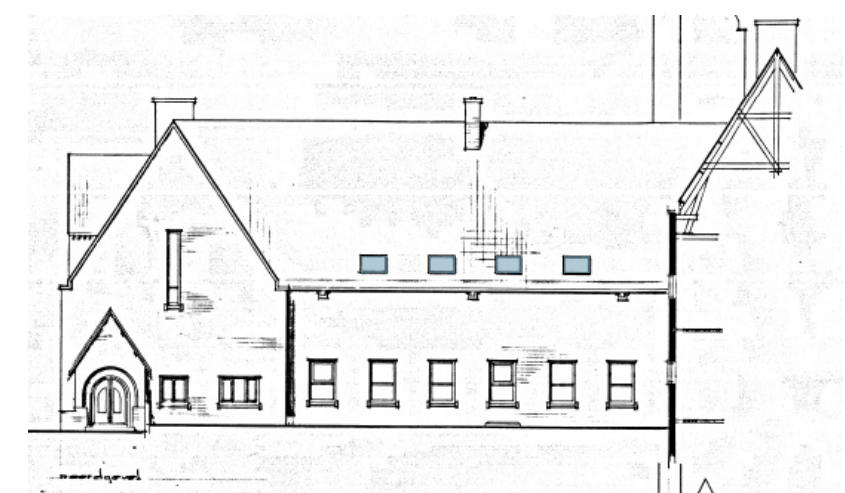
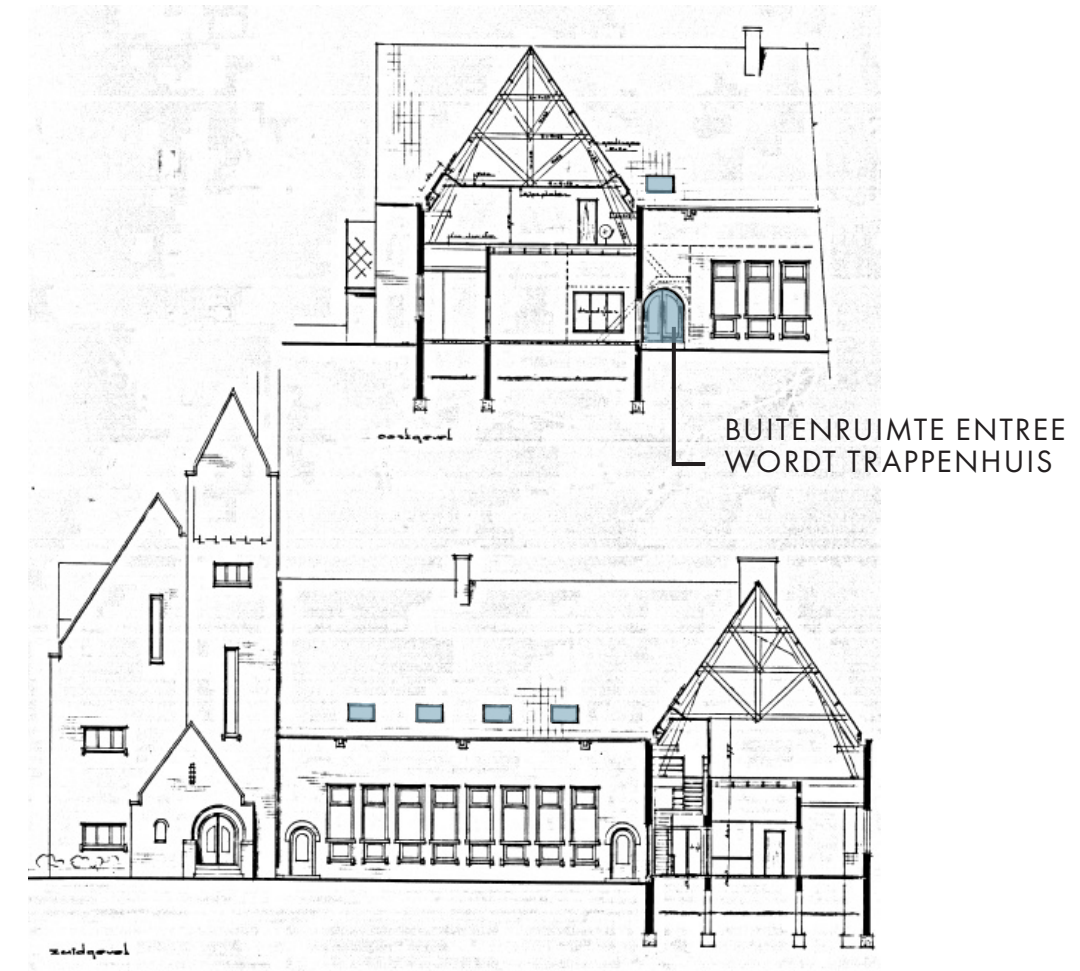
- invulling zolderverdieping tast geen kernwaarden aan, zolderruimten spelen geen essentiële rol in architectuur
- plaatsen van dakramen aan weerszijden: beperkte aantasting dakvlak, volgt ritme van de spanten
- realisatie gesloten trappenhuis in voormalige open portiek: behoud baksteen afwerking onlogisch in relatie tot eerdere ingrepen portieken (aanpassing tot 'binnenafwerking' met tegels)

Plattegronden 1e verdieping, 1975, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

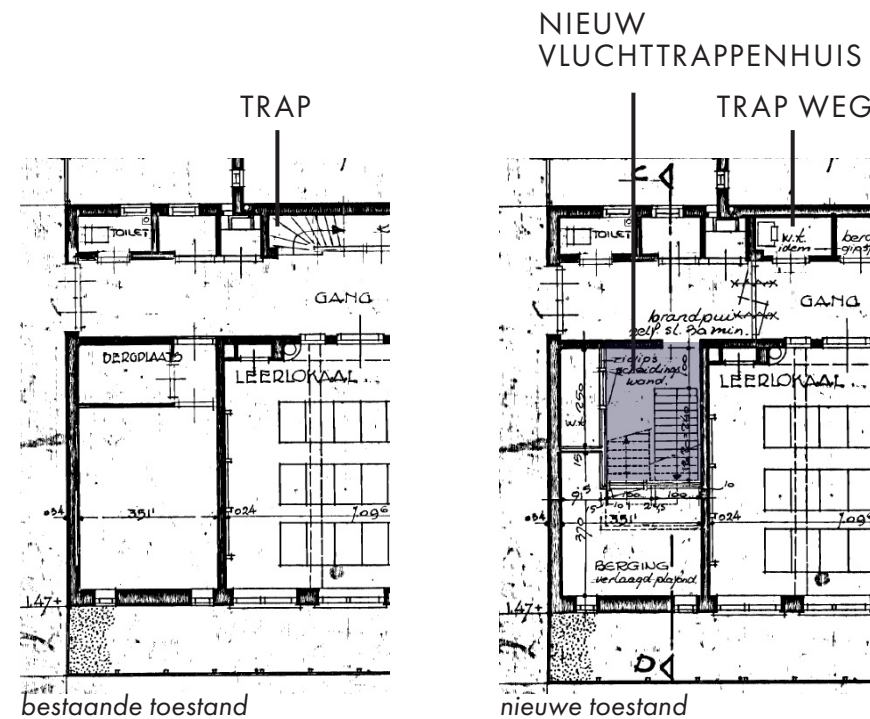
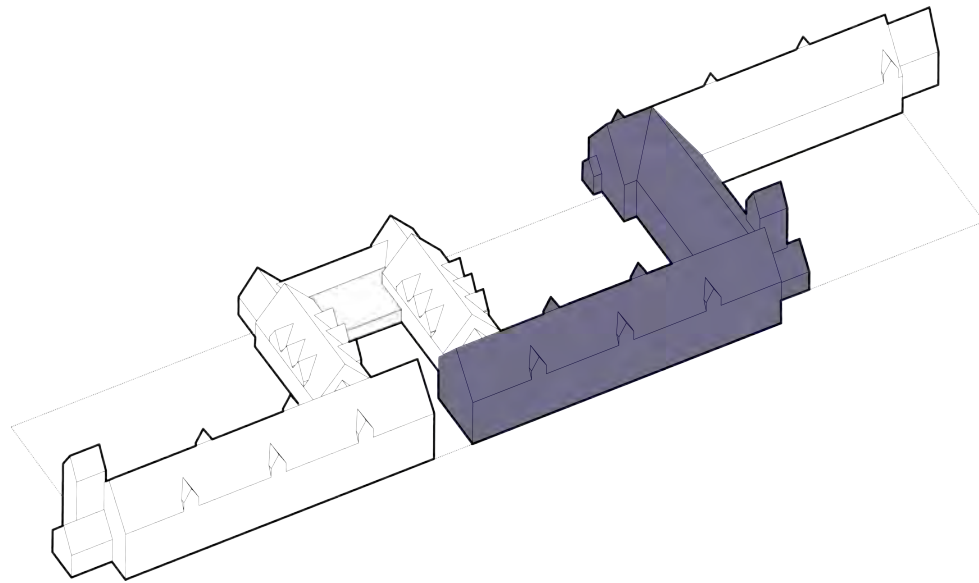

Dakramen: 'opening in pannen', los van dakrand.

Gevel aanzichten, 1975, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS 1988 - 1989 INTERNE VERBOUWING

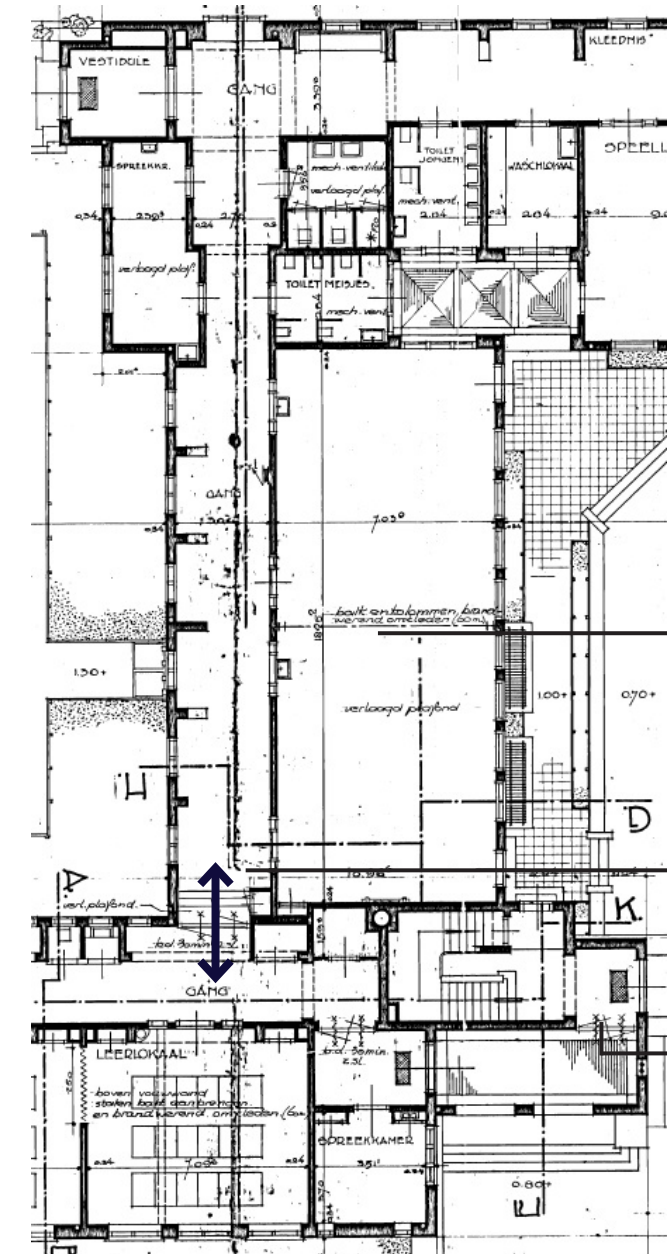
Plattegrond begane grond, 1988, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

Door aangescherpte brandveiligheidseisen voor scholen en het gewijzigde onderwijsbeleid werden er eind jaren '80 diverse wijzigingen gerealiseerd:

- doorbraak om de kleuterschool met de lagere school te verbinden tot basisschool 'Dubbelspoor': doorbraak verstoort symmetrie en sequentie in de gang ter plaatse van het laatste lokaal
- toevoegen vluchttrap in kantoor/bergruimte: tast geen kernwaarde aan
- toevoeging van brandwerende puien: deuren en kozijnen wijken af van de oorspronkelijke deuren en verstoren het beeld van het interieur

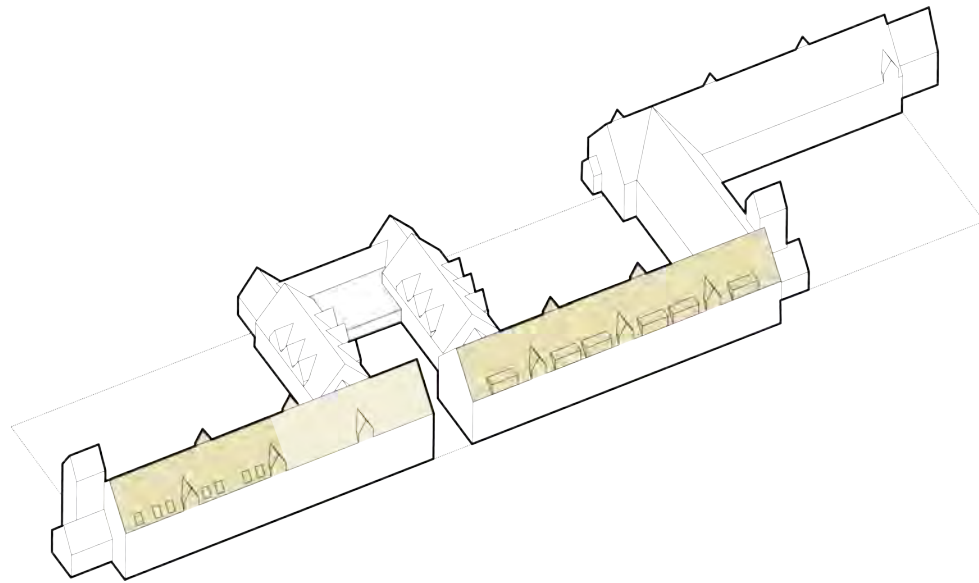
Brandwerende pui (foto huidige toestand)

Plattegrond begane grond, 1988, Dienst van Gemeentewerken, Stadsarchief Rotterdam.

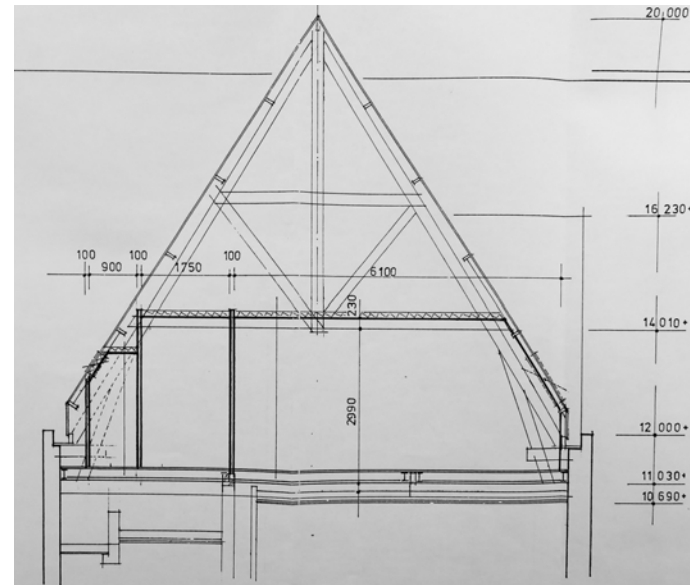
ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS

2000 - 2004 VERBOUWING ZOLDERS

Tussen 2000 - 2004 werden de zolder verdiepingen van de twee Zwartewaalstraat vleugels verbouwd tot (deels) volwaardige zolders. zolders zijn verschillend aangepakt: aantasting kernwaardes complexmatig en herkenbaarheid:

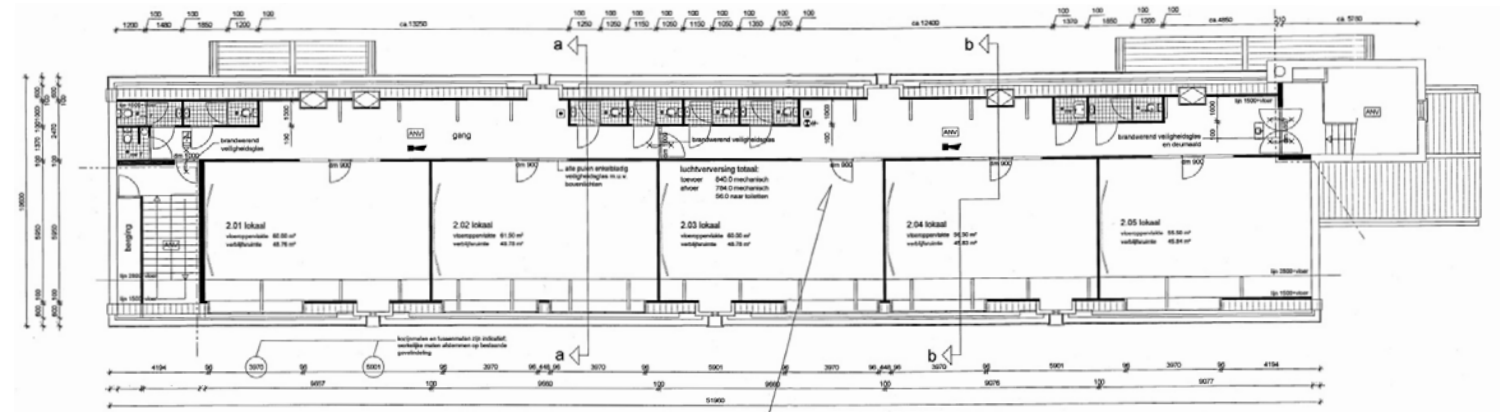
- dakramen: beperkte aantasting dakvlak, volgt ritme van de spanten
- dakkapellen: sterke verstoring van dakvlakken en overgang dak-gevel
- invulling zolderverdieping: tast geen kernwaarden aan, zolderruimten spelen geen essentiële rol in architectuur
- indeling zolderverdieping niet volgens symmetrie en coulissewerking, maar omdat dit gaat om een nieuw gebruikgebied dat buiten oorspronkelijk gebruikgebied valt, tast het geen kernwaarden aan

Doorsnede zolderverdieping Zwartewaalstraat 28, 1999, Stadsarchief Rotterdam.

Dakramen Zwartewaalstraat 28 (foto huidige toestand)

Plattegrond zolderverdieping Zwartewaalstraat 38, 2004, Stadsarchief Rotterdam.

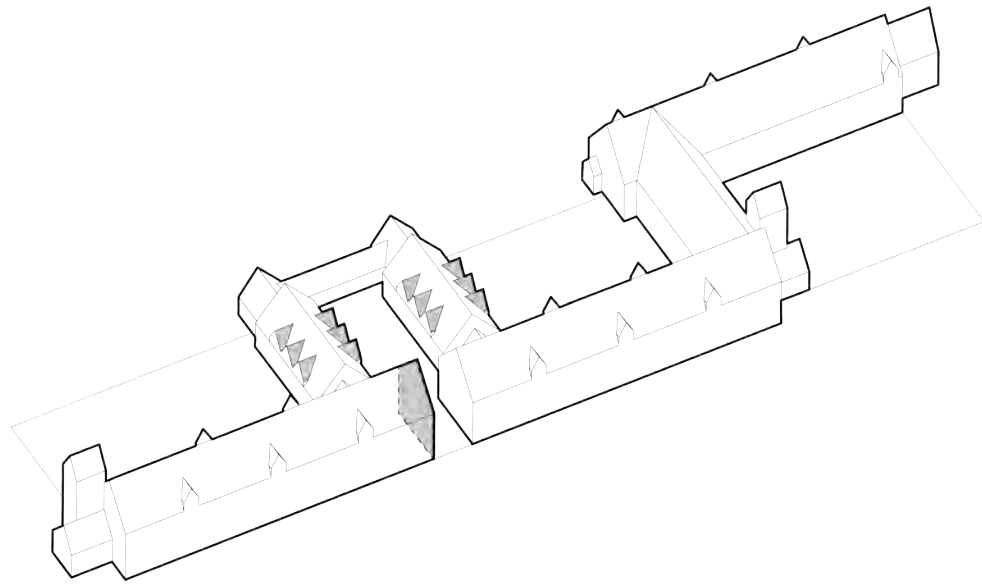
Gevelaanzicht Zwartewaalstraat 38, 2004, Stadsarchief Rotterdam.

Dakkapellen Zwartewaalstraat 38 (foto huidige toestand)

ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS

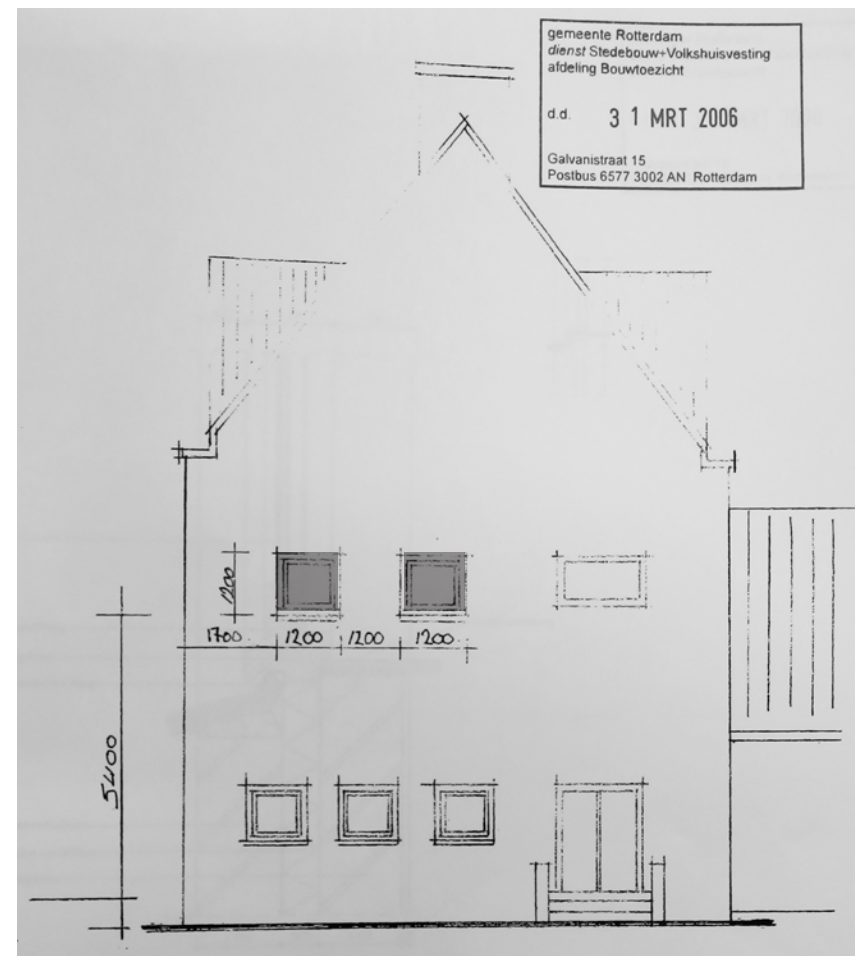
2006 NIEUWE GEVELOPENINGEN/ZINKDAKEN

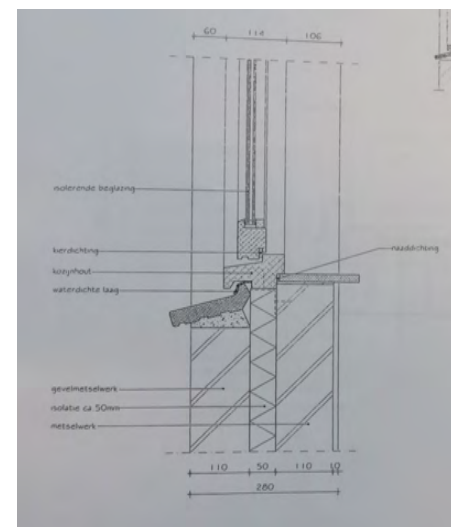
Eind 2006 werden er vanwege een functieverandering van de ruimte twee nieuwe gevelopeningen gerealiseerd aan de kopgevel van de Zwartewaalstraat 28 vleugel op de eerste verdieping.

- kopgevel gaat zich met afwijkende raamtypen en gevelindeling steeds meer onderscheiden van andere gevels waardoor kernwaarde complexmatigheid wordt verstoord
- aanpassing materialisatie dakpannen naar zink: verstoring dakenlandschap

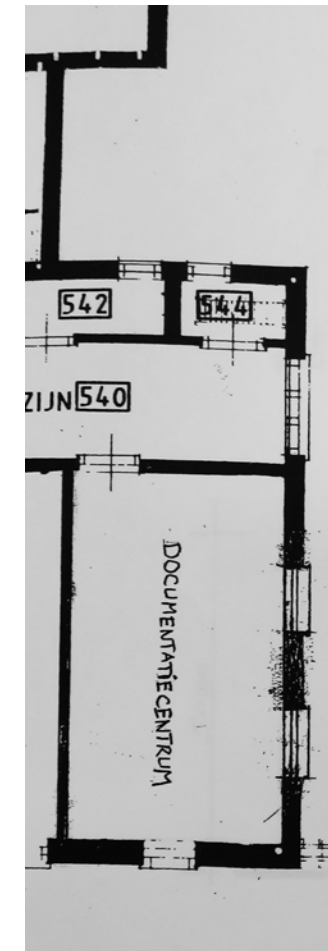
Wanneer de aanpassingen aan de buitenruimte en de schilderwerken interieur en exterieur hebben plaatsgevonden, wordt niet duidelijk uit de archiefstukken.

Gevelaanzicht kopgevel Zwartewaalstraat 28, 2006, Stadsarchief Rotterdam.

Detail nieuwe gevelopening kopgevel Zwartewaalstraat 28, 2006, Stadsarchief Rotterdam.

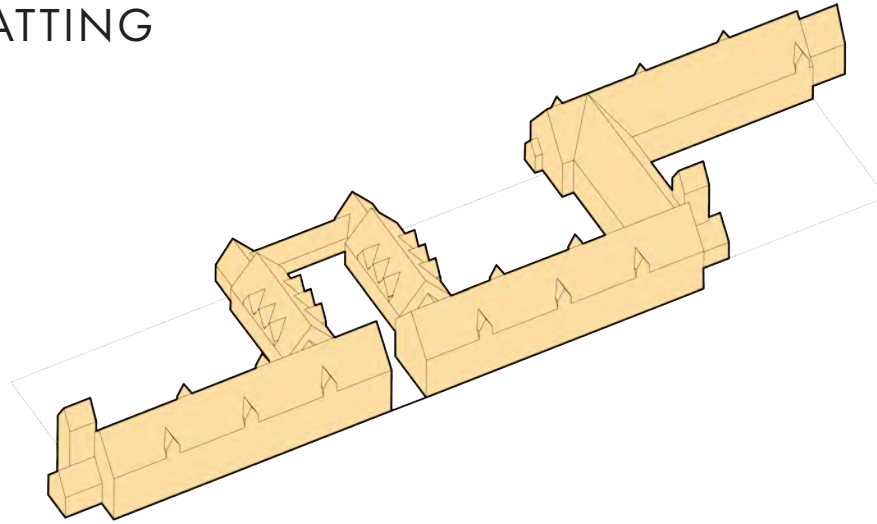
Plattegrond Zwartewaalstraat 28, 2006, Stadsarchief Rotterdam.

Daken zink, foto 2023

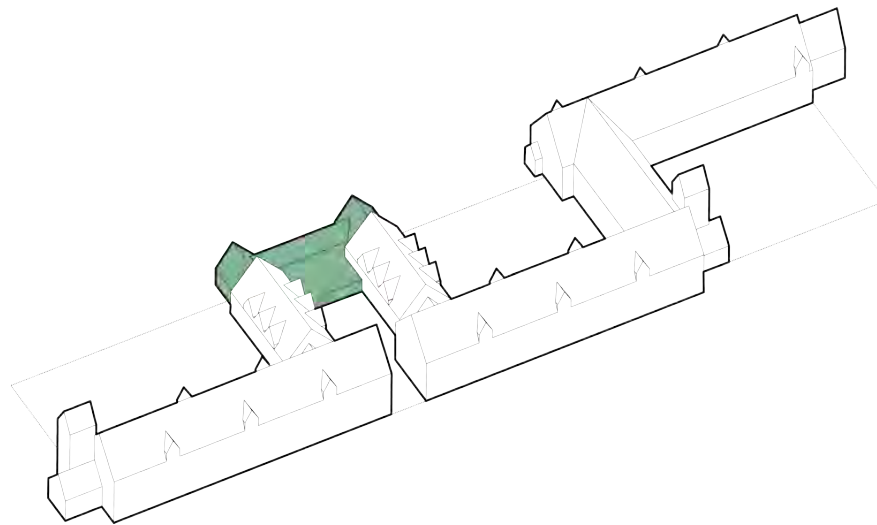
ANALYSE VERBOUWGESCHIEDENIS

SAMENVATTING

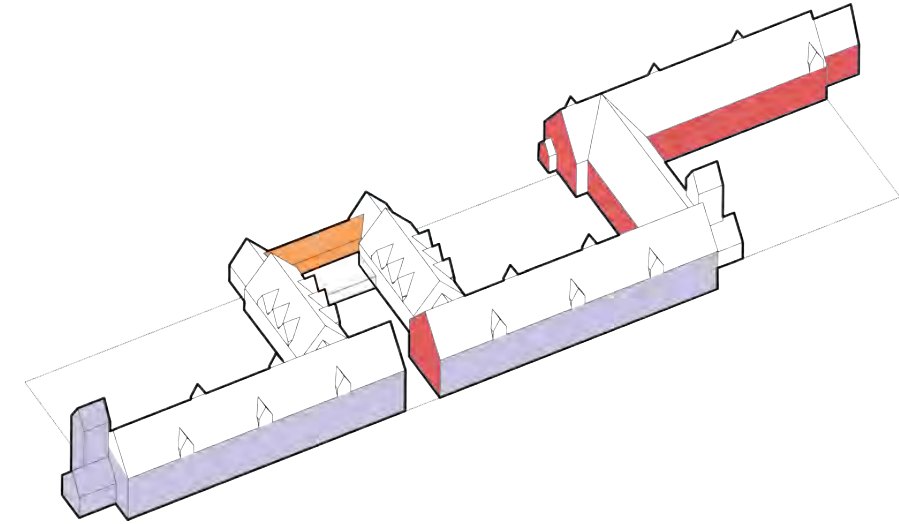
1928 (OORSPRONKELIJK)

- ontwerp van der Steur: 7 individuele scholen
- kernwaarden: herkenbaarheid, complexmatig en gezondheid

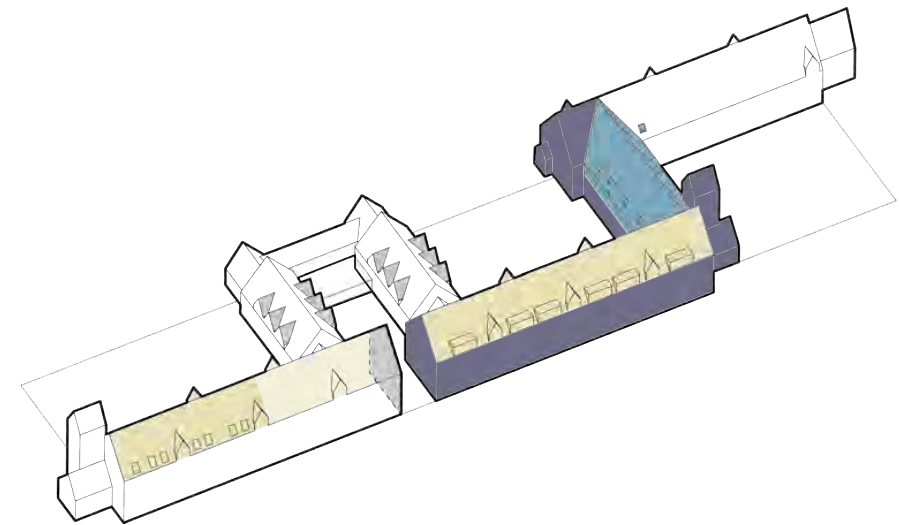
1973

- latere uitbreiding met platte dak tast de complexmatigheid aan
- aanduiding doorgang binnenplaats in gevel verdwenen
- uitbreiding nodig vanwege nieuwe eisen: versterking kernwaarde gezondheid
- indeling uitbreiding voldoet niet aan coulissewerking principe

1948 - 1972

- inrichting politiepost: vervallen doorwaadbaarheid doorgang
- wijzigingen invulling kozijnen: aantasting expressie timmermansbouwerk
- aanpassingen/nieuwe gevelopeningen: aantasting kernwaarde complexmatig
- wijziging indeling: aantasting 7 scholen principe

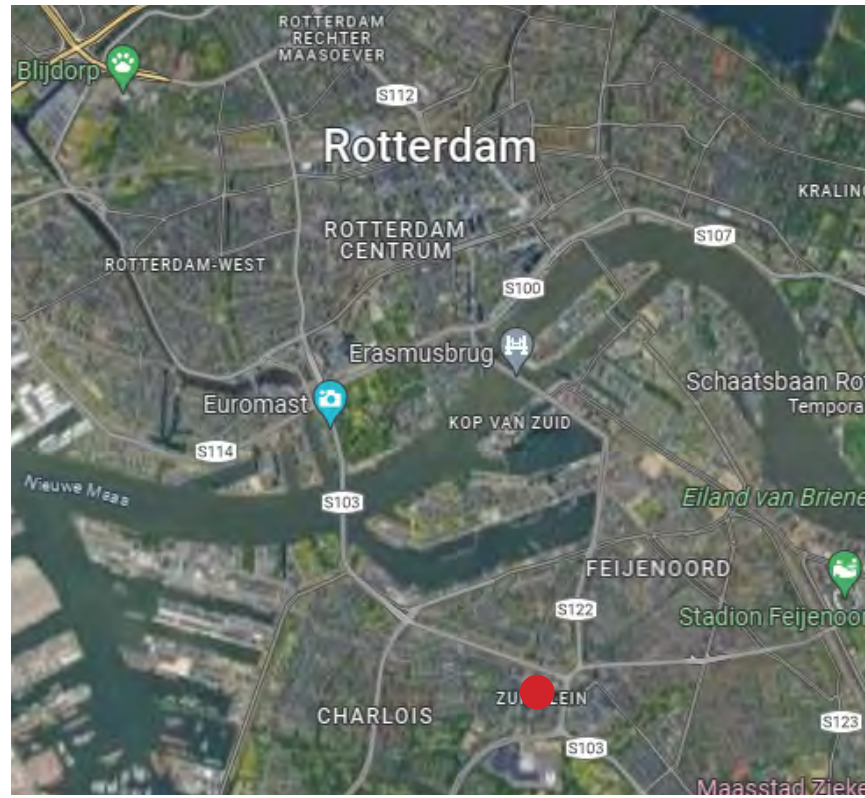
1977 - 2006

- plaatsen dakramen: beperkte aantasting dakvlak
- plaatsen dakkapellen en aanpassing materialisatie dak: aantasting dakvlak en kernwaarde complexmatig
- nieuwe gevelopeningen: aantasting kernwaarde complexmatig
- toevoegingen branddeuren: verstoring interieur beeld
- doorbraak naar kleutervleugel: verstoren symmetrie

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND SITUATIE

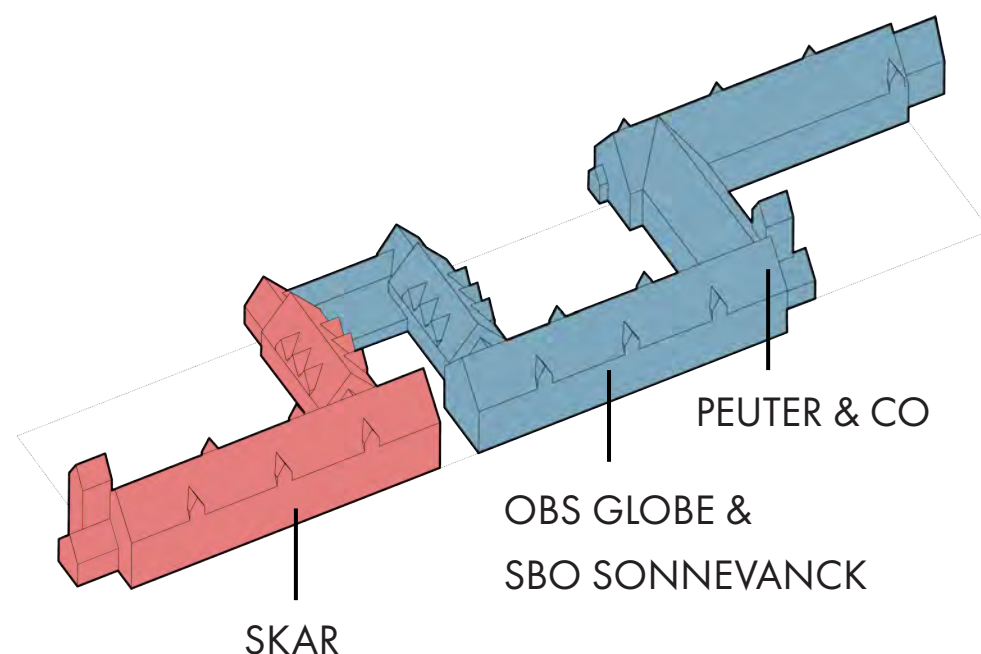
Situatie, 2023, google maps.

Het scholencomplex is gesitueerd in de Tarwewijk in het stadsdeel Charlois, op de zuidelijke maasoever. De Tarwewijk is een buurt waar de woningvoorraad uit bovengemiddeld veel slecht onderhouden, kleine en goedkope appartementen bestaat. De doorstroom in de wijk is groot en er zijn diverse sociale- en veiligheidsproblemen. De gemeente zet zich in om een meer divers woningaanbod te creëren om van de wijk een plek te maken waar gezinnen blijven wonen en waar meer kansrijke groepen instromen. Naast de educatieve rol vervult de school ook een rol als sociaal vangnet en ontmoetingspunt voor de wijk.

Situatie, 2023, google maps.

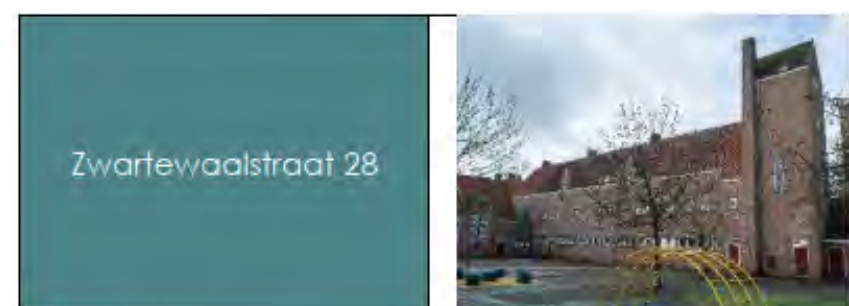
ANALYSE HUIDIGE TOESTAND GEBRUIK

Zwartewaalstraat 28

Zwartewaalstraat 38

Op dit moment is het Zwartewaalstraatcomplex opgedeeld in twee delen met eigen gebruikers: Zwartewaalstraat 28 is in gebruik door SKAR. SKAR is een organisatie die betaalbare werkruimte biedt aan mensen die werkzaam zijn in de creatieve sector. Ook creëren ze ontmoetingsplekken en leggen ze verbindingen. Zwartewaalstraat 38 is in gebruik door (basis)scholen: SBO Sonnevank, OBS de Globe en Peuter & Co, waarbij de peuterschool twee lokalen in gebruik heeft en de twee basisscholen de rest van het gebouw.

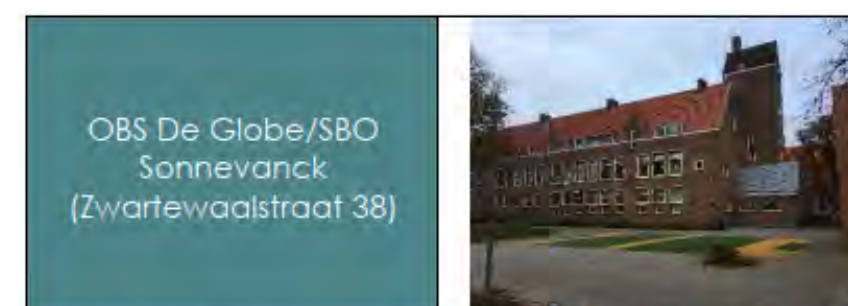

Bouwjaar	1928
----------	------

Kelder	-
Begane grond	449,2 m² nvo
Verdieping 1	470 m² nvo
Verdieping 2	-
Zolder	339 m² nvo
Totaal netto vloeroppervlak (nvo)	1.308,2 m² nvo

Totaal bruto vloeroppervlak (bvo)	1.700,5 m² bvo
-----------------------------------	----------------

ICS adviseurs Businesscase OBS De Globe & SBO Sonnevank, 2021.

Bouwjaar	1928
----------	------

Kelder	-
Begane grond	1.175 m² nvo
Verdieping 1	619 m² nvo
Verdieping 2	-
Zolder	516 m² nvo
Totaal netto vloeroppervlak (nvo)	2.310 m² nvo

Totaal bruto vloeroppervlak (bvo)	2.650 m² bvo
-----------------------------------	--------------

ICS adviseurs Businesscase OBS De Globe & SBO Sonnevank, 2021.

*2 lokalen

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

FOTOREPORTAGE EXTERIEUR - ZWARTEWAALSTRAAT 38

Hoogvlietstraat entree SBO Sonnevand, OBS Globe en Peuter & CO

Plein SBO Sonnevand, OBS Globe en Peuter & CO

Gymzaal en plein SBO Sonnevand en OBS Globe

Zwartewaalstraat entree en vleugel SBO Sonnevand en OBS Globe

Zwartewaalstraat entree naar fietsenberging en binnenplaats SBO Sonnevand en OBS Globe

STAAT HUIDIGE TOESTAND:

- achterstallig onderhoud
- diversiteit in materialisatie dak
- geen duidelijke hoofdentree, als gevolg daarvan verstorende naamsvermeldingen en bordjes

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

FOTOREPORTAGE EXTERIEUR - ZWARTEWAALSTRAAT 28

Zwartewaalstraat SKAR hoofdentree

Zwartewaalstraat vleugel SKAR

Gymzaal en plein SKAR

STAAT HUIDIGE TOESTAND

- achterstallig onderhoud
- diversiteit in materialisatie dak
- oorspronkelijke entreebogen verdwenen
- oorspronkelijke dakdetail aangepast

Hoogvlietstraat entree gymzalen SBO Sonnevand, OBS Globe en SKAR

Plein en vleugel SKAR

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

FOTOREPORTAGE EXTERIEUR - BINNENPLAATS

Zwartewaalstraat entree fietsenstalling en binnenterrein

Hekwerk entree fietsenstalling en binnenterrein

Fietsenstalling binnenterrein

STAAT HUIDIGE TOESTAND:

- achterstallig onderhoud
- diversiteit in materialisatie dak
- gesloten karakter gevel
- rommelige inrichting
- laagwaardig gebruik

Binnenterrein en uitbreiding gymzalen

Fietsenstalling binnenterrein

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

FOTOREPORTAGE INTERIEUR - ZWARTEWAALSTRAAT 38

Gang met lokalen eerste verdieping Zwartewaalstraat vleugel

STAAT HUIDIGE TOESTAND:

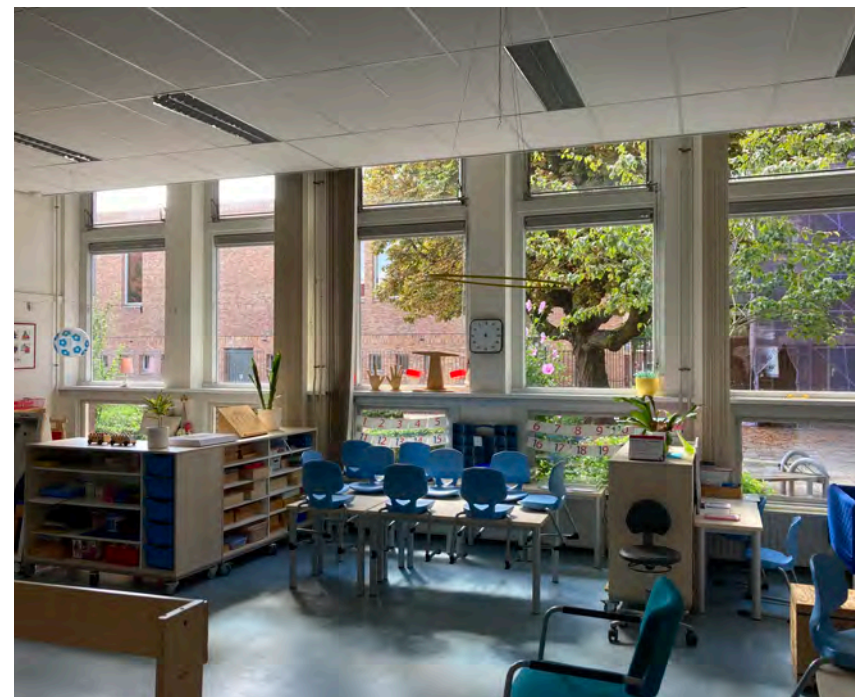
- monumentale details aanwezig
- achterstallig onderhoud
- onsamenhangend interieur afwerkingen
- verlaagde plafonds

Voormalige galerij begane grond

Zolder verdieping voor bibliotheek

Kleuterlokaal

Gymnastiekzaal

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

FOTOREPORTAGE INTERIEUR - ZWARTEWAALSTRAAT 28

Entree

Trappenhuis

Gang begane grond

Lokaal begane grond

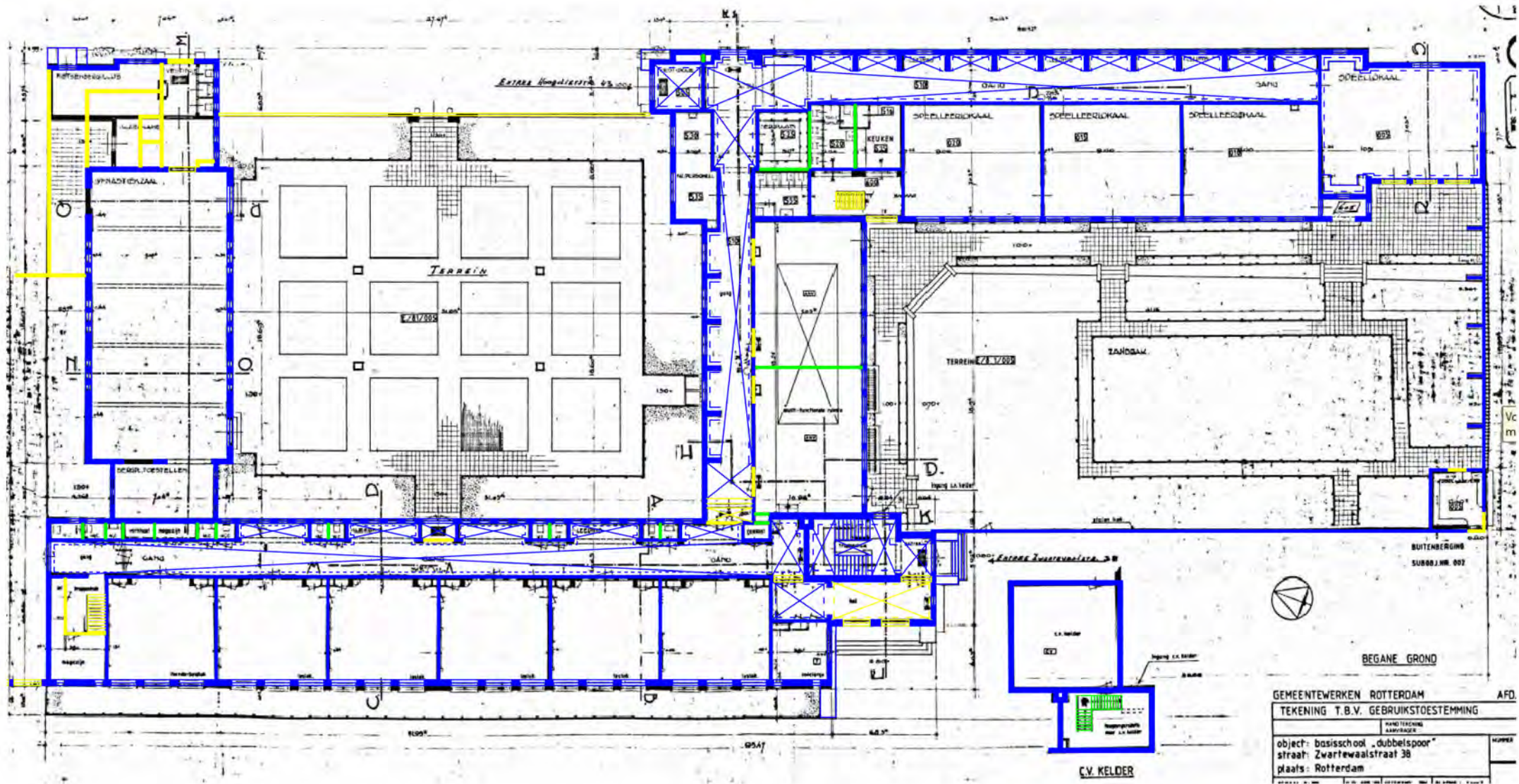
STAAT HUIDIGE TOESTAND:

- monumentale details aanwezig
- achterstallig onderhoud
- onsamenhangend interieur afwerkingen, wel meer samenhangend en rustiger dan nr 38
- verlaagde plafonds

Gang eerste verdieping

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND
WAARDESTELLING ZWARTEWAALSTRAAT 38 - DOOR BUREAU POLDERMAN

- Hoge cultuurhistorische waarde
- Positieve cultuurhistorische waarde
- Indifferente cultuurhistorische waarde
- Cultuurhistorische waarde onbekend
- Vloerveld
- Plafondafwerking
- Wandafwerking

TEKENINGEN OP BASIS VAN:
Diverse tekeningen uit het archief "Tekeningen Openbare Werken / Dienst van Gemeentewerken Rotterdam Stadsarchief"

Project:	Scholencomplex Zwartewaalstraat 38, te Rotterdam		
Onderwerp:	Indicatieve waardestelling - begane grond		
Datum:	14-12-2020	Getekend:	
Werknummer:	520	Tekeningnummer:	I-01
		Schaal:	n.v.t.

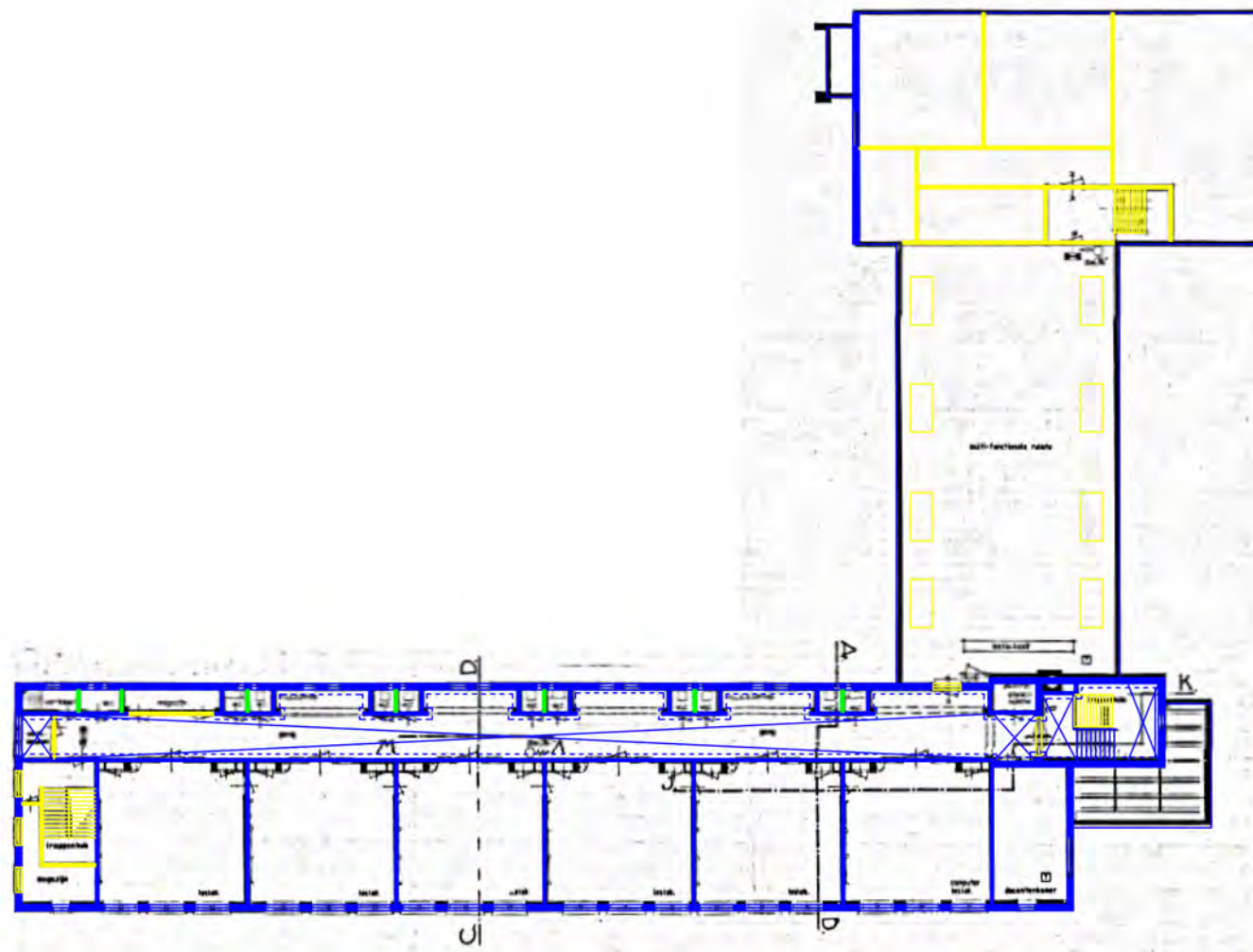
Polderman

bureau voor monumenten- en restauratieadvies

Eendrachtsweg 67, 3012 LG Rotterdam
tel. (010) 4363250
info@bureaupolderman.nl / www.bureaupolderman.nl

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

WAARDESTELLING ZWARTEWAALSTRAAT 38 - DOOR BUREAU POLDERMAN

	Hoge cultuurhistorische waarde
	Positieve cultuurhistorische waarde
	Indifferente cultuurhistorische waarde
	Cultuurhistorische waarde onbekend
	Vloerveld
	Plafondafwerking
	Wandafwerking

TEKENINGEN OP BASIS VAN:

Diverse tekeningen uit het archief "Tekeningen Openbare Werken / Dienst van Gemeentewerken Rotterdam Stadsarchief"

Project:	Scholencomplex Zwartewaalstraat 38, te Rotterdam		
Onderwerp:	Indicatieve waardestelling - eerste verdieping		
Datum:	14-12-2020	Getekend:	[Redacted]
Formaat:	A3	Schaal:	n.v.t.
Werknummer:	520	Tekeningnummer:	I-02

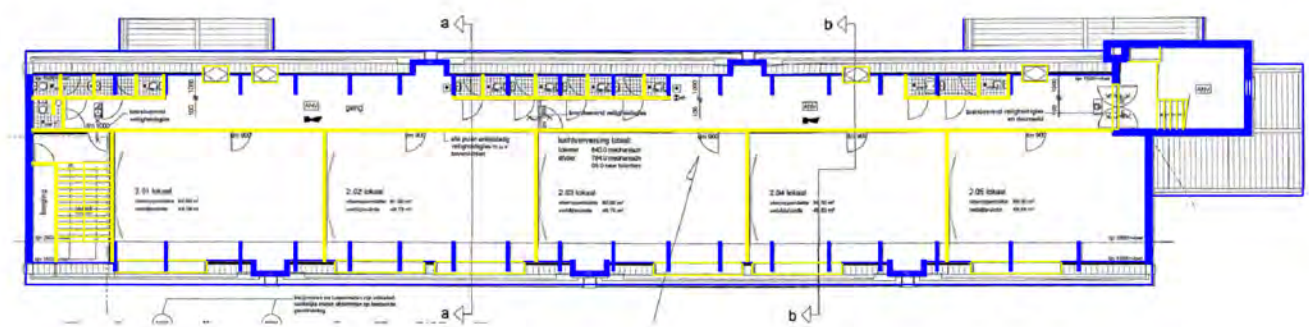

Polderman

bureau voor monumenten- en restauratieadvies

Eendrachtsweg 67, 3012 LG Rotterdam
tel. (010) 4363250
info@bureaupolderman.nl / www.bureaupolderman.nl

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND
WAARDESTELLING ZWARTEWAALSTRAAT 38 - DOOR BUREAU POLDERMAN

- Hoge cultuurhistorische waarde
- Positieve cultuurhistorische waarde
- Indifferente cultuurhistorische waarde
- Cultuurhistorische waarde onbekend
- Vloerveld
- Plafondafwerking
- Wandafwerking

TEKENINGEN OP BASIS VAN:
Diverse tekeningen uit het archief "Tekeningen Openbare Werken / Dienst van Gemeentewerken Rotterdam Stadsarchief"

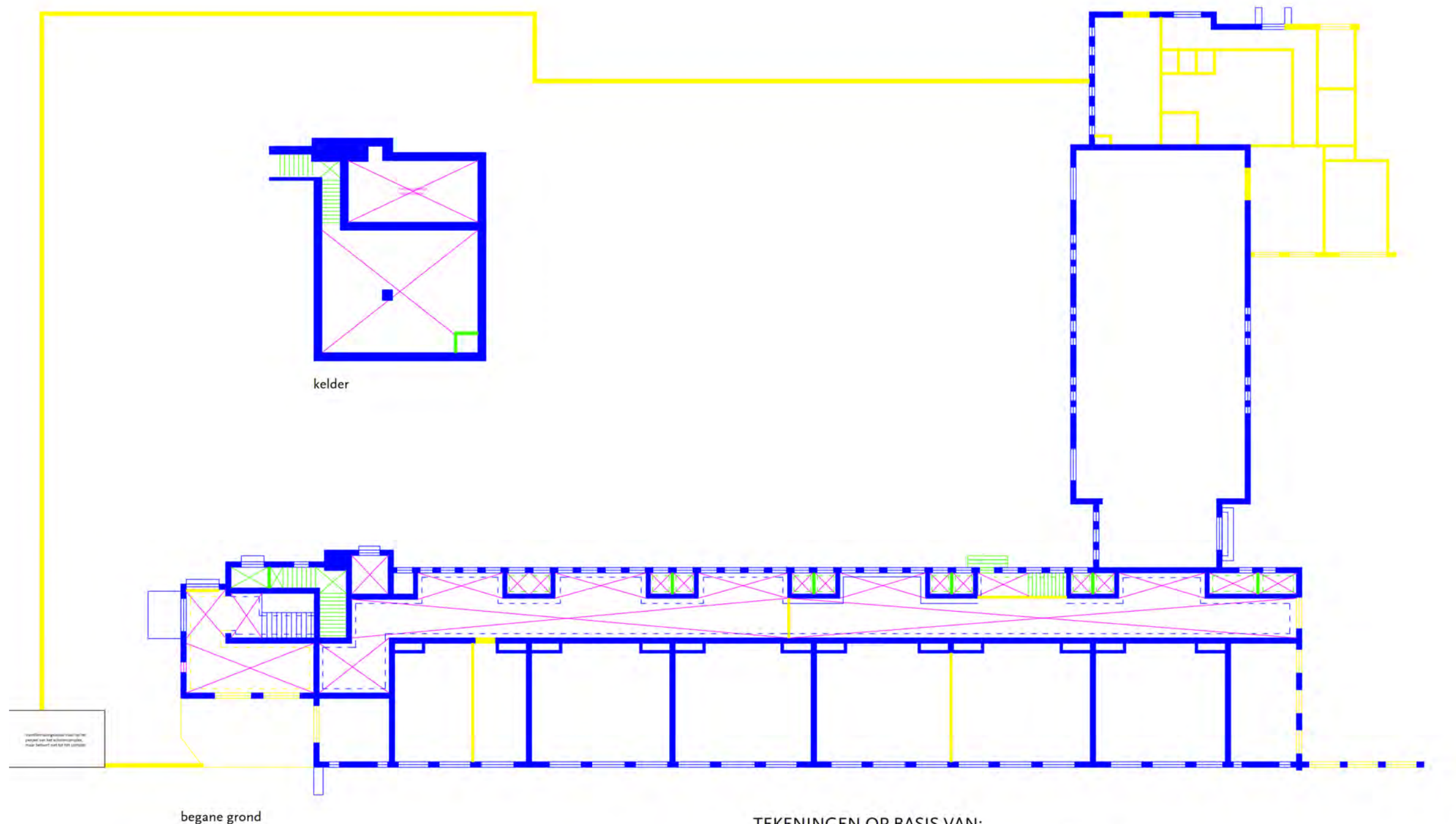
Project:	Scholencomplex Zwartewaalstraat 38, te Rotterdam		
Onderwerp:	Indicatieve waardestelling - tweede verdieping		
Datum:	14-12-2020	Getekend:	
		Formaat:	A3
Werknummer:	520	Tekeningnummer:	I-03
		Schaal:	n.v.t.

Polderman
bureau voor
monumenten- en restauratieadvies

Eendrachtsweg 67, 3012 LG Rotterdam
tel. (010) 4363250
info@bureaupolderman.nl / www.bureaupolderman.nl

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

WAARDESTELLING ZWARTEWAALSTRAAT 28 - DOOR BUREAU POLDERMAN

- Hoge cultuurhistorische waarde
- Positieve cultuurhistorische waarde
- Indifferente cultuurhistorische waarde
- Cultuurhistorische waarde onbekend

- Vloerafwerking
- Plafondafwerking
- Wandafwerking

TEKENINGEN OP BASIS VAN:

Divers archiefmateriaal uit het Stadsarchief Rotterdam

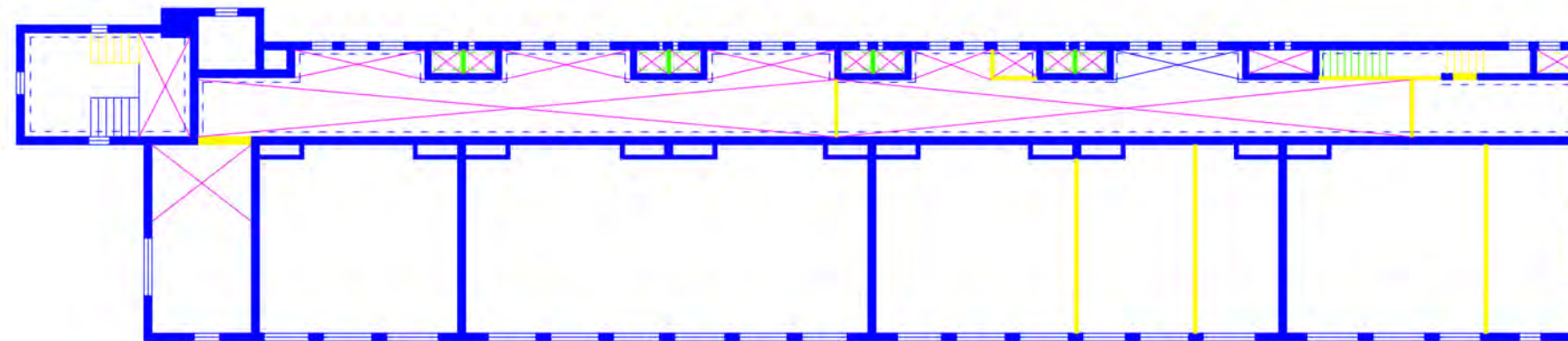
Project:	Scholencomplex Zwartewaalstraat 28, te Rotterdam		
Onderwerp:	Indicatieve waardestelling - kelder en begane grond		
Datum:	16-10-2023	Getekend:	
Formaat:	A3	Werknummer:	771
Tekeningnummer:	I-01	Schaal:	n.v.t.

Polderman
cultuurhistorie restauratie architectuur

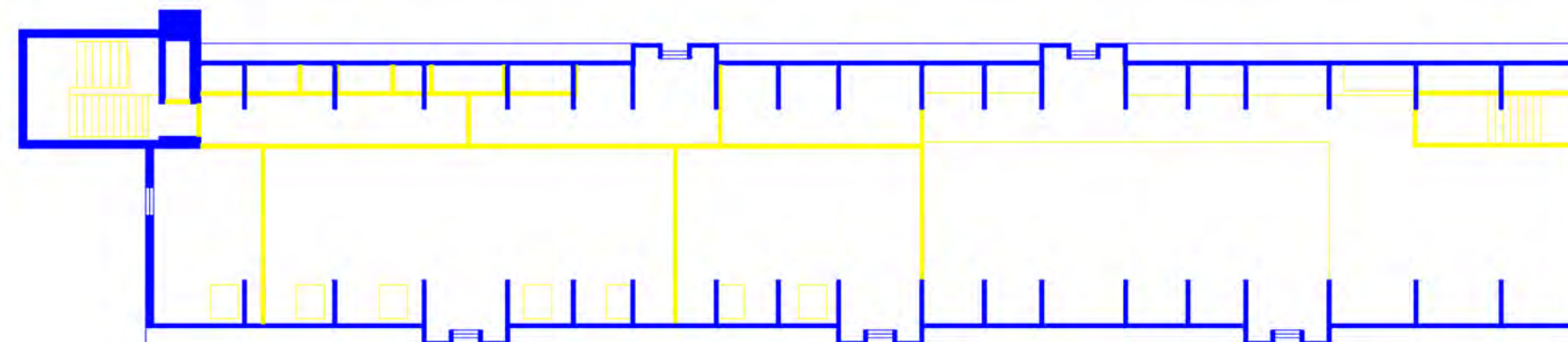
Eendrachtsweg 67, 3012 LG Rotterdam
tel. (010) 4363250
info@bureaunolderman.nl / www.bureaunolderman.nl

ANALYSE HUIDIGE TOESTAND

WAARDESTELLING ZWARTEWAALSTRAAT 28 - DOOR BUREAU POLDERMAN

eerste verdieping

zolder / kapruimte

■	Hoge cultuurhistorische waarde		Vloerafwerking
■	Positieve cultuurhistorische waarde		Plafondafwerking
■	Indifferente cultuurhistorische waarde		Wandafwerking
■	Cultuurhistorische waarde onbekend		

TEKENINGEN OP BASIS VAN:

Divers archiefmateriaal uit het Stadsarchief Rotterdam

Project:	Scholencomplex Zwartewaalstraat 28, te Rotterdam		
Onderwerp:	Indicatieve waardestelling - eerste verdieping en zolder / kapruimte		
Datum:	16-10-2023	Getekend:	
Formaat:	A3		
Werknummer:	771	Tekeningnummer:	I-02
Schaal:	n.v.t.		

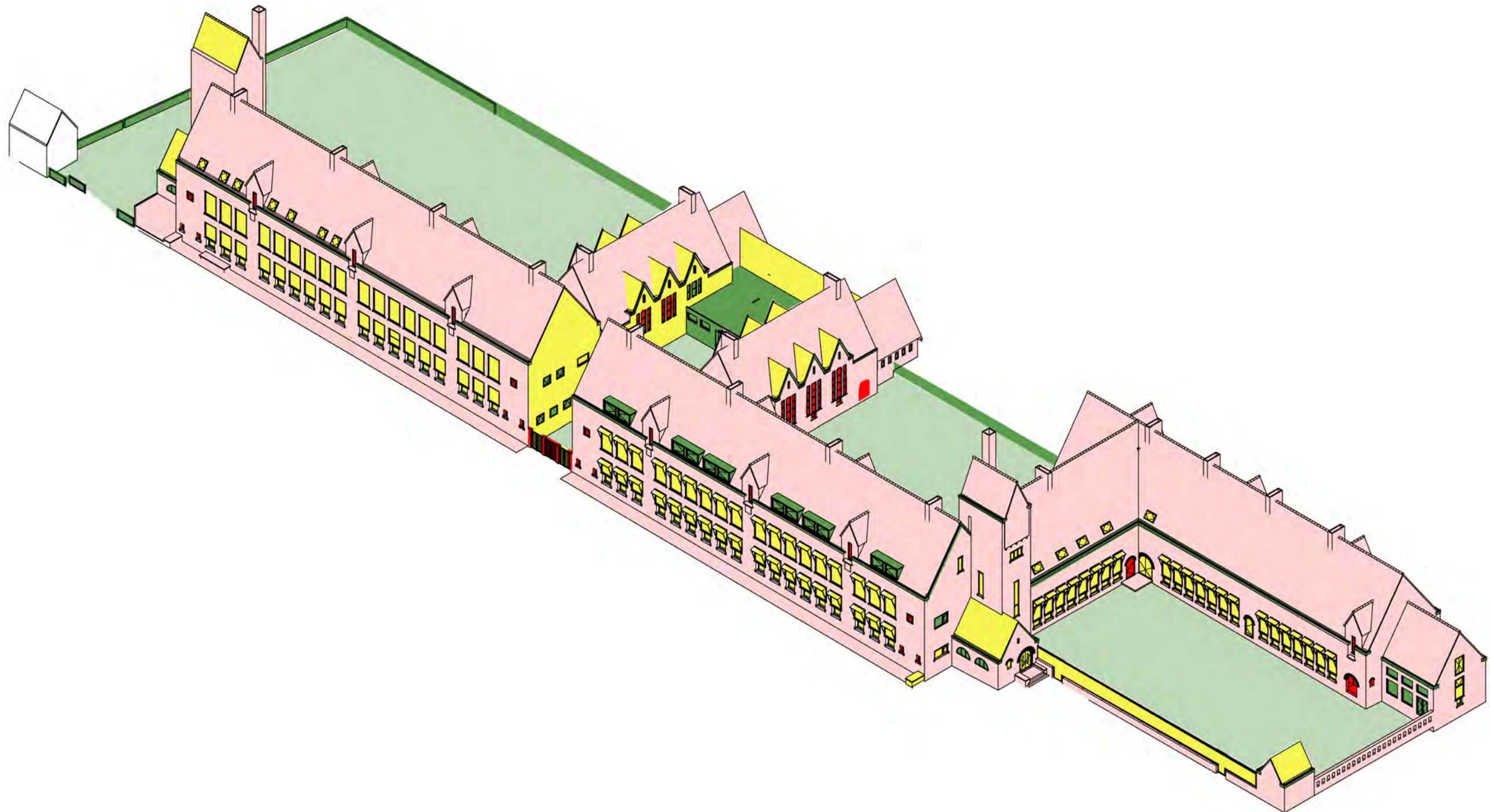
Polderman
cultuurhistorie restauratie architectuur

Eendrachtsweg 67, 3012 LG Rotterdam
tel. (010) 4363250
info@bureaunolderman.nl / www.bureaunolderman.nl

VISIE VANUIT KERNWAARDEN

VISIE VANUIT KERNWAARDEN ONTWIKKELINGSPOTENTIEEL

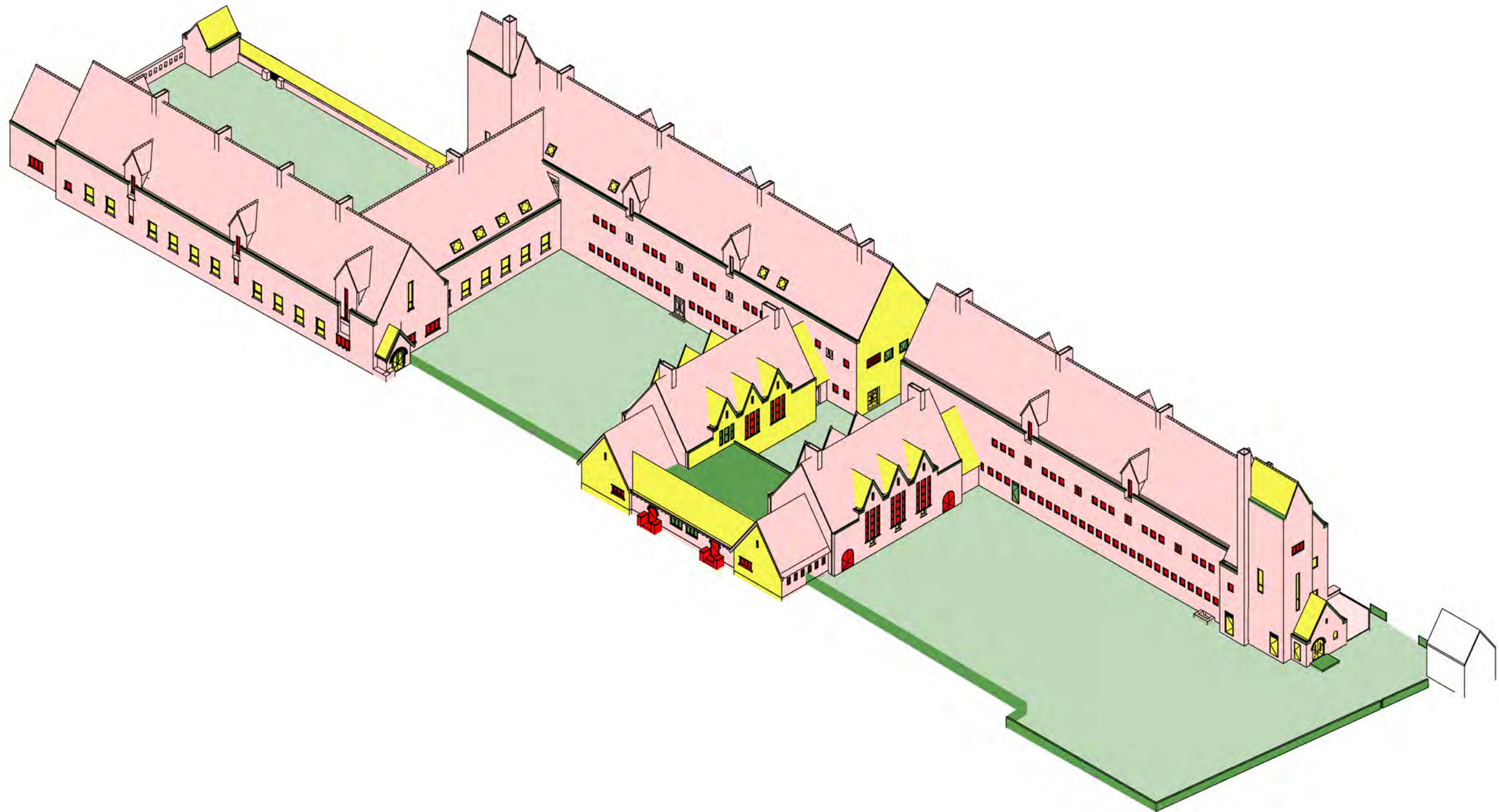
- Laag ontwikkelingspotentieel:
- Gemiddeld ontwikkelingspotentieel:
- Hoog ontwikkelingspotentieel:

hoge waardering vanuit kernwaarden maakt transformatie maar zeer beperkt mogelijk

gematigde waardering vanuit kernwaarden maakt transformatie mogelijk op basis van goede argumenten

lage waardering vanuit kernwaarden maakt transformatie kansrijk; dit kan in theorie ook restauratie van de oorspronkelijke toestand betekenen

VISIE VANUIT KERNWAARDEN ONTWIKKELINGSPOTENTIEEL

- Laag ontwikkelingspotentieel:
- Gemiddeld ontwikkelingspotentieel:
- Hoog ontwikkelingspotentieel:

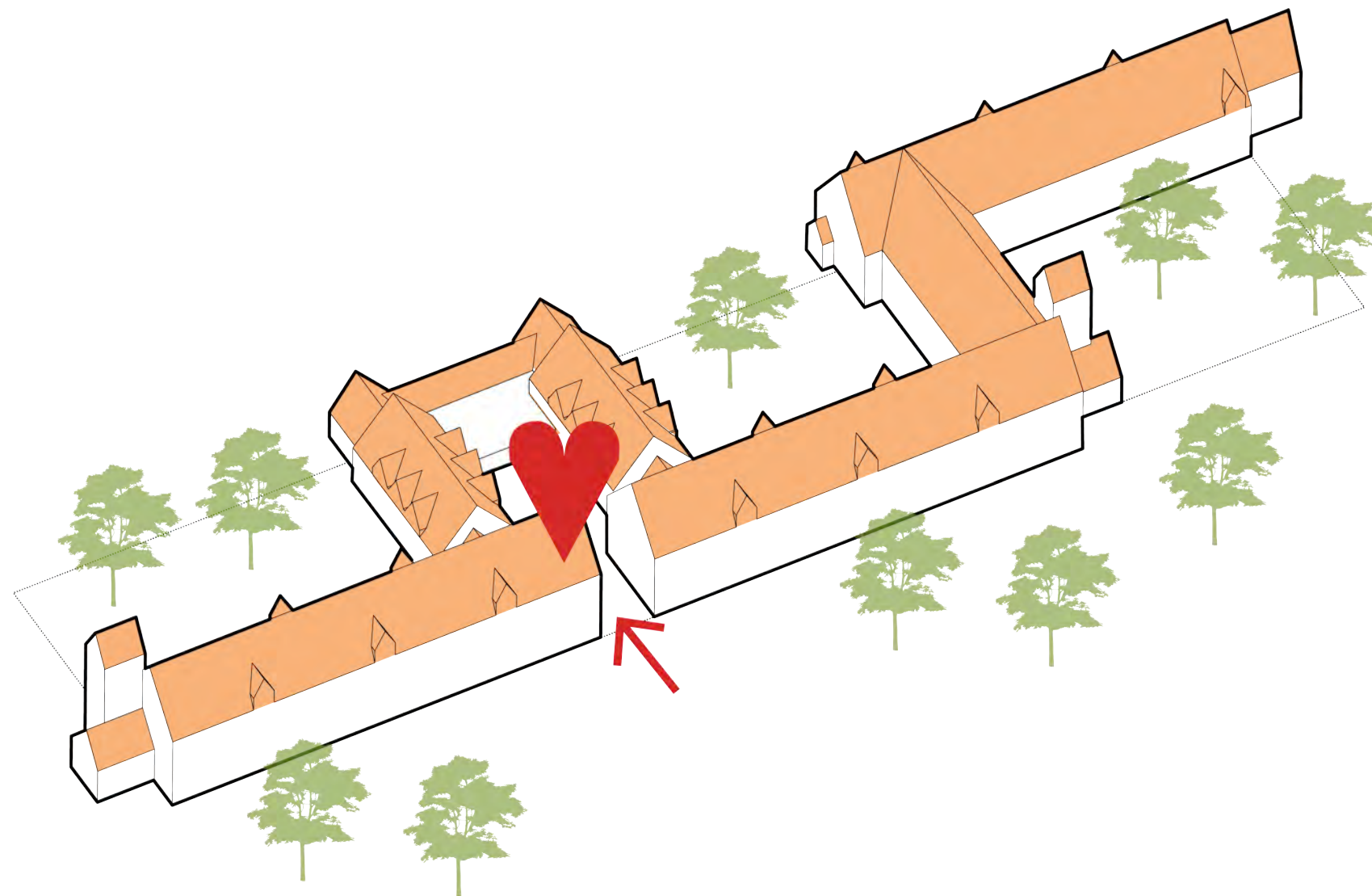
hoge waardering vanuit kernwaarden maakt transformatie maar zeer beperkt mogelijk

gematigde waardering vanuit kernwaarden maakt transformatie mogelijk op basis van goede argumenten

lage waardering vanuit kernwaarden maakt transformatie kansrijk; dit kan in theorie ook restauratie van de oorspronkelijke toestand betekenen

VISIE VANUIT KERNWAARDEN

RESTAURATIEVISIE

KERNWAARDE COMPLEXMATIGHEID HERSTELLEN/VERSTERKEN

- herstellen en versterken verbindend dakenlandschap

KERNWAARDE HERKENBAARHEID HERSTELLEN/VERSTERKEN

- herstellen oorspronkelijke herkenbare eenheid buitenruimte en scholencomplex
- versterken herkenbaarheid materialisatie en vormtaal gebouwschil
- versterken herkenbaarheid materialisatie en vormtaal interieur

VISIE VANUIT KERNWAARDEN DAKENLANDSCHAP

Onderdeel van de restauratievisie is het herstellen en versterken van het verbindend dakenlandschap en de herkenbaarheid van de vormtaal en materialisatie gebouwschil.

Er zijn verschillende onderdelen die het oorspronkelijke dakenlandschap hebben aangetast:

- afwijkende dakbedekking
- verwijderde kantpannen dakrand
- boeiboorden dakgoot
- ramen voor functionaliteit en bruikbaarheid zolders

Afwijkende dakbedekking

Op verschillende plekken is de oorspronkelijke orangerode Opnieuw Verbeterde Hollandse (OVH) pan als dakbedekking vervangen door andere materialen, zoals zinken losanges, betonpannen en leien. Deze andere materialisatie tast de kernwaarde complexmatig aan.

Het advies is om alle niet-originele dakbedekkingen op zadeldaken te vervangen voor orangerode pannen. Het uitgangspunt is dat alle zadeldaken zijn voorzien orangerode OVH pannen conform

Oorspronkelijke toestand, Zwartewaalstraat 38, 1930, collectie Stadsarchief Rotterdam

oorspronkelijk. Als oorspronkelijke pannen vervangen moeten worden dan moet dit ook met de orangerode OVH pannen.

Kantpannen dakrand

Bij verschillende dakranden zijn de kantpannen vervangen voor witte boeiboorden. Dit is echter niet integraal gebeurt. Het tast de kernwaarden complexmatigheid en herkenbaarheid aan. De aanbeveling is dan ook om de boeiboorden te verwijderen en de kantpannen weer te herstellen conform oorspronkelijk

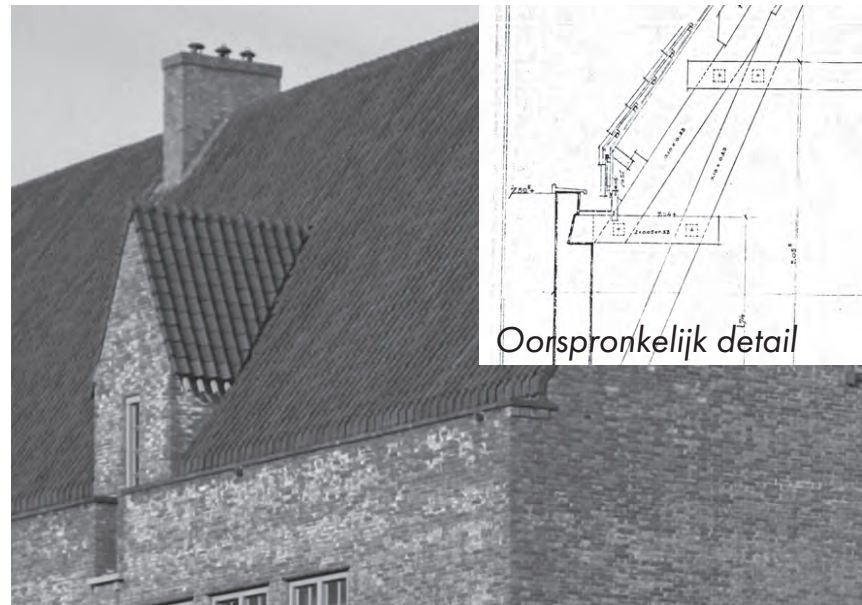

Huidige toestand

Huidige toestand

VISIE VANUIT KERNWAARDEN DAKENLANDSCHAP

Zwartewaalstraat vleugel, 1930, collectie Stadsarchief Rotterdam

Boeiboorden dakgoot

Het oorspronkelijke dakrand detail met de knikpannen en keramische afdekker is integraal verwijderd (behalve deel toren). Bij andere scholen van Van der Steur in Charlois is dit oorspronkelijke dakrand detail ook integraal vervangen, dus waarschijnlijk gaf het detail problemen. Daarom is het advies niet om het oorspronkelijke detail terug te brengen. Door de integrale toepassing van de boeiboorden is het geen verstoring van de kernwaarde complexmatigheid. Echter is het wel een verstoring van het oorspronkelijke karakter en herkenbaarheid van de gebouwschil. De aanbeveling is om de boeiboorden te schilderen in een kleur passend bij het metselwerk om zo de herkenbaarheid te herstellen.

Toren Zwartewaalstraat 28 huidige toestand, links het witte grenen geprofileerde boeiboord en rechts het oorspronkelijke detail met de sprong in het metselwerk en de afdekking van hardgebakken plavuizen. De metselwerk rand onder de plavuizen lijkt alleen op de koppen te zijn toegepast.

Dakrand huidige toestand met witte boeiboorden die integraal zijn toegepast.

Den Hertigsstraat 32 G.L.O. school, 1931, collectie Stadsarchief Rotterdam

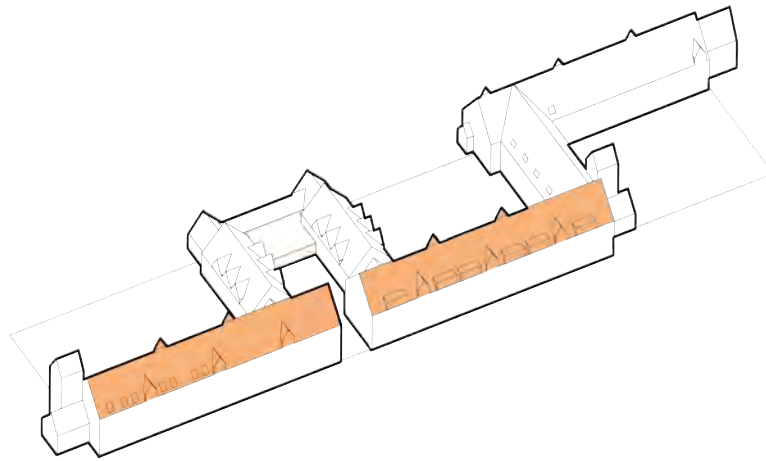
Den Hertigsstraat 32 G.L.O. school, 2023, google street view

VISIE VANUIT KERNWAARDEN

DAKENLANDSCHAP - BRUIKBAARHEID ZOLDERS

Ramen voor bruikbaarheid zolders

Om de zolders bruikbaar te maken zijn er verschillende ramen gerealiseerd. Oorspronkelijk werden de zolders niet gebruikt. Hieronder de verschillende ramen. Door het bruikbaar maken van de zolder wordt de noodzaak van nieuwe uitbreidingen voorkomen.

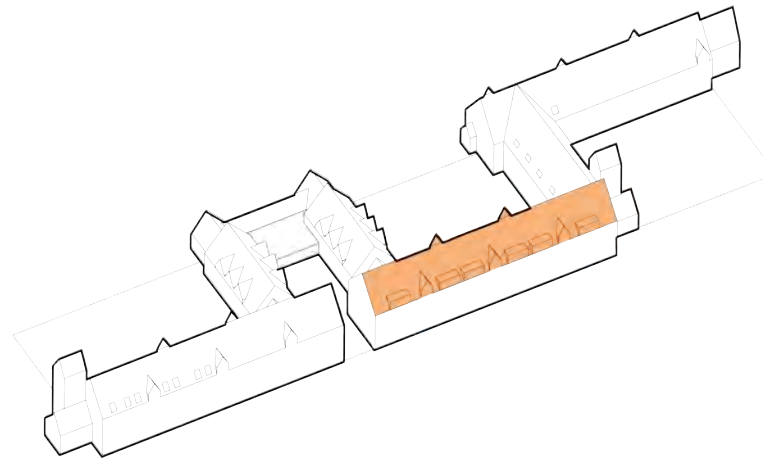

huidige toestand: dakramen zwartewaalstraat

- beperkte aantasting dakenlandschap
- geen uitzicht vanaf zithoogte

Gezien de beperkte aantasting door de dakramen van het dakenlandschap kunnen de dakramen behouden blijven.

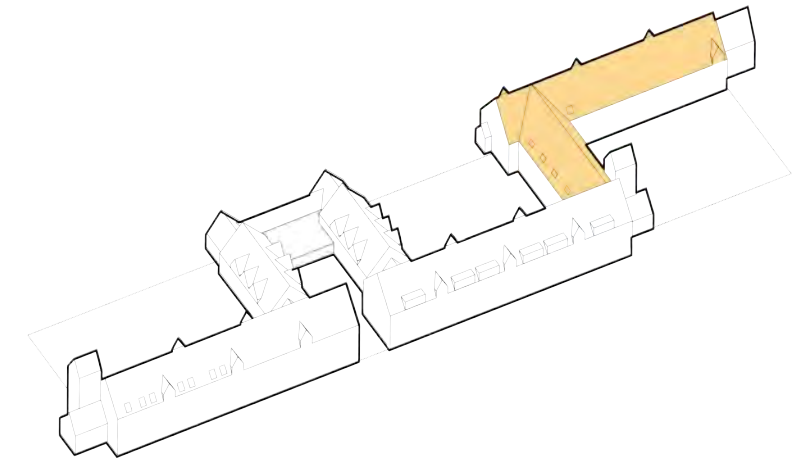
Bij toekomstig ingebruikname de zolderverdieping is het advies om dakramen toe te passen, waarbij uniformiteit in uitstraling en ritme het uitgangspunt is. Het uitgangspunt is een symmetrische aanpak van de vleugels.

huidige toestand: dakkapellen uit 2003

- aantasting dakenlandschap en kernwaarde complexmatigheid
- uitzicht vanaf zithoogte

Het advies is om de dakkapellen te verwijderen. Indien ramen in de toekomst noodzakelijk zijn, kunnen dakramen worden geplaatst. De voorkeur gaat uit naar dakramen op een hoogte waarbij de dakpannen rondom behouden blijven. Indien dit niet mogelijk is dan is het advies om de dakramen in de kleur van het dak uit te voeren. Alle nieuwe dakramen bij voorkeur in de kleur van het dak. Het uitgangspunt is een uniforme uitstraling tussen de bestaande en de nieuwe dakramen. De afmetingen bij voorkeur uniform en ondergeschikt aan de andere elementen van de gebouwschil.

huidige toestand: dakramen zuidvleugel

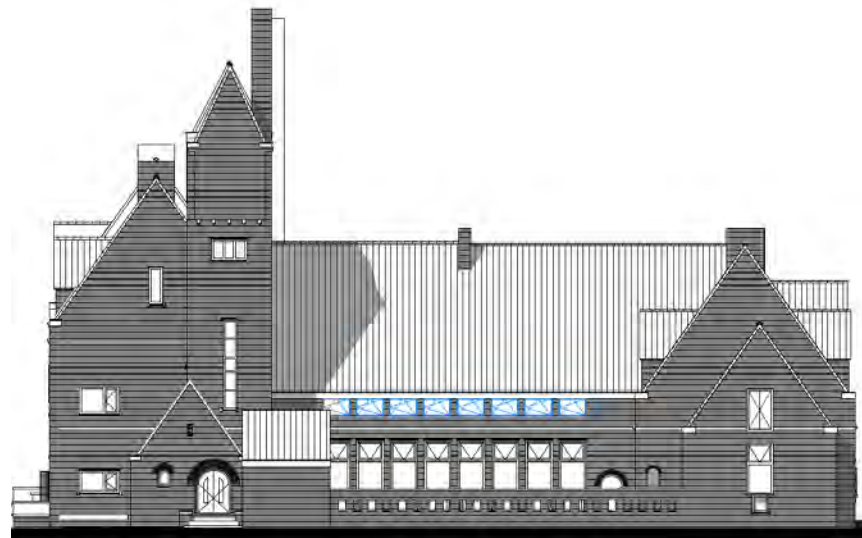
- beperkte aantasting dakenlandschap
- geen uitzicht vanaf zithoogte

Gezien de beperkte aantasting van het dakenlandschap kunnen de dakramen behouden blijven. Mocht het voor het gebruik noodzakelijk zijn om uitzicht vanaf zithoogte te realiseren dan is dat voor de zuidvleugel enkel mogelijk in de gevel onder de dakrand. Op de volgende pagina volgt het advies hierover.

VISIE VANUIT KERNWAARDEN BRUIKBAARHEID ZOLDERS

Zuidgevel gevelopeningen

Mocht het voor het gebruik noodzakelijk zijn om uitzicht vanaf zithoogte te realiseren dan is dat voor de zuidvleugel enkel mogelijk in de gevel onder de dakrand. Voor het maken van openingen in de gevel is punt 5 in paragraaf 'gevelopeningen' het uitgangspunt (p.62). De compositie, afmeting en indeling refereren aan referentie scholen die ook zijn ontworpen door Van der Steur in Charlois, zoals de Mare 67 school en de Mare bibliotheek. In compositie kunnen de ramen het ritme van de ramen in de gevel volgen, er is geen relatie met het dak.

zuidgevel: mogelijke uitwerking gevelopeningen onder de dakrand

Mare 67 G.L.O. school, 1927, collectie Stadsarchief Rotterdam.

Mare 67 school, 2023, google street view. Ramen onder dakrand volgen niet het ritme van de gevel.

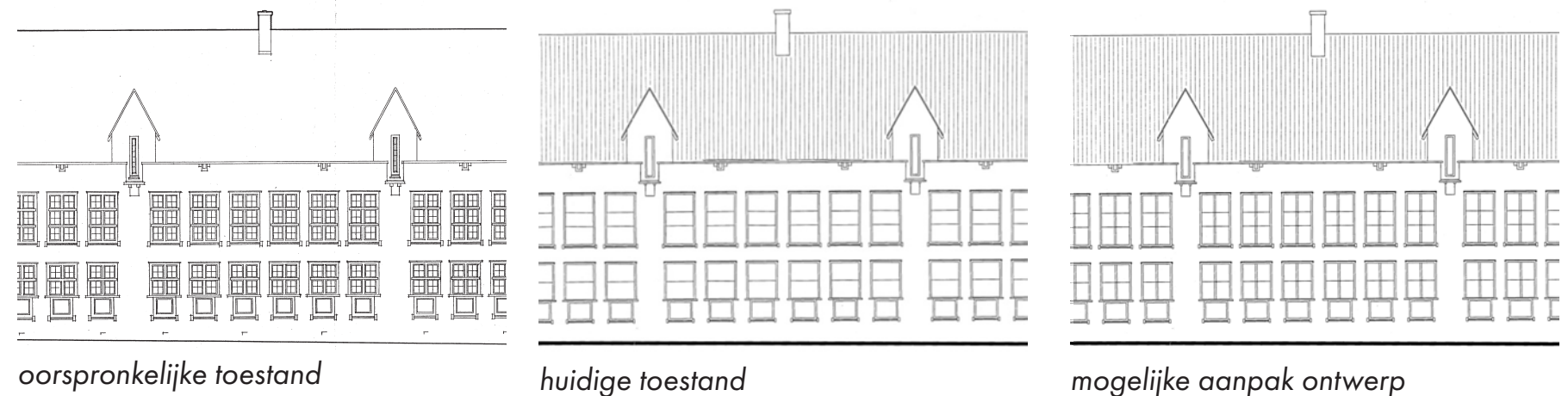
Bewaarschool en bibliotheek de Mare. Ramen onder de dakrand volgen het ritme van de gevel.

VISIE VANUIT KERNWAARDEN GEVELOPENINGEN

catagoriën gevelopeningen:

1. originele gevelopeningen
2. niet originele kozijnen op originele posities met de originele afmetingen
3. niet originele kozijnen op een originele positie met aangepaste afmetingen
4. niet originele gevelopeningen met kozijnen op een nieuwe positie
5. nieuwe gevelopening op een nieuwe positie (buiten - binnen)
6. nieuwe gevelopening op een nieuwe positie (binnen - binnen)

1. De enkele originele kozijnen die er nog zijn moeten behouden blijven en waar nodig hersteld worden.
2. Het wijzigen van de invulling van de oorspronkelijke kozijnen heeft de expressie van het timmermansbouwwerk aangetast en daarmee de kernwaarde herkenbaarheid. Omdat de kozijnen integraal zijn vervangen, tast dit de complexmatigheid (samenhang) slechts in beperkte mate aan. Daarom heeft aanpassing geen hoge

Voorbeeld voor mogelijke aanpak categorie 2.

prioriteit. Het advies is om, waar mogelijk, nieuwe kozijnen te realiseren in het oorspronkelijke materiaal hout, kleur conform oorspronkelijk en met detaillering en indeling die refereren aan het oorspronkelijke kozijn, mogelijk met een hedendaagse vertaling (bijvoorbeeld zonder roedeverdeling). Een integrale aanpak is hierbij een voorwaarde.

3. Op enkele plekken zijn er nieuwe kozijnen toegepast, waarbij de oorspronkelijke gevelopeningen in afmeting zijn aangepast, bijvoorbeeld op de koppen van de vleugels.

Hierbij is de oorspronkelijke detaillering rond de kozijnen verdwenen. De expressie van het timmermansbouwwerk en de kernwaarde herkenbaarheid zijn hierdoor aangetast. Het gaat hier echter om ondergeschikte raamposities, die de samenhang en daarmee de complexmatigheid niet ernstig verstoren. Het advies is om, waar mogelijk, nieuwe kozijnen te realiseren in het oorspronkelijke materiaal hout, kleur conform oorspronkelijk en met detaillering en indeling die refereren aan het oorspronkelijke kozijn, maar met een hedendaagse vertaling (zonder roedeverdeling).

VISIE VANUIT KERNWAARDEN GEVELOPENINGEN

4. De detaillering van later toegevoegde kozijnen verschilt van elkaar, maar ook de detaillering van de oorspronkelijke kozijnen van Van der Steur is verschillend. De later toegevoegde kozijnen op de kopgevels van de doorgang hebben de kernwaarde complexmatigheid aangetast. Op de koppen van Van der Steur komen namelijk geen reeksen voor. Het advies is om de later toegevoegde kozijnen, die de oorspronkelijke compositie en complexmatigheid verstoren, dicht te maken of meer in lijn te brengen met de oorspronkelijke compositie en detaillering, met een hedendaagse invulling. De later toegevoegde kozijnen bij het speellokaal in de kleutervleugel zijn een voorbeeld waarbij de kozijnen de complexmatigheid niet verstoren: deze kunnen behouden blijven.

5. Nieuwe gevelopeningen op nieuwe plekken moeten qua compositie, afmeting en indeling refereren aan de oorspronkelijke gevels/kozijnen, maar met een hedendaagse vertaling of invulling. Het advies is om de nieuwe kozijnen te realiseren in het oorspronkelijke materiaal hout, in een kleur conform oorspronkelijk. Nieuwe ramen in de kopgevels zijn eenvoudige strooiramen vanuit

het symmetrisch midden, of setjes van 2 ramen (zoals bijvoorbeeld het referentieproject de kopgevel van de Mare school). De detaillering is eenvoudig en terughoudend, met een normale negge en zaagsnedes in het zicht. Waterslagen zijn keramisch.

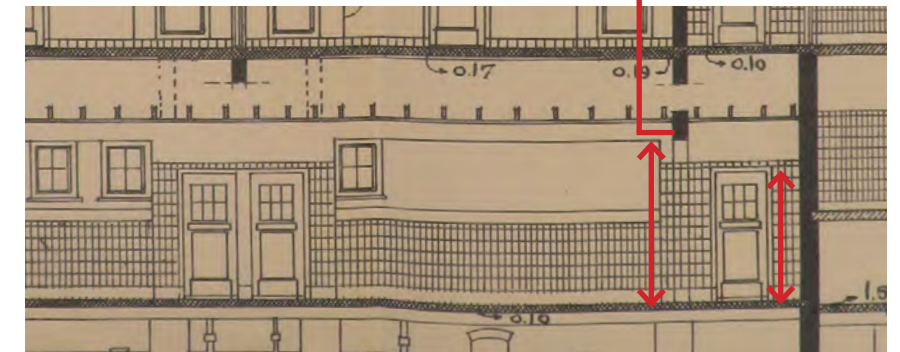

Mare 67 G.L.O. school, 1927

6. Voor een nieuwe gevelopening die een binnen-binnen situatie wordt, is het advies om de interieurwandafwerking door te laten lopen in de gevelopening. De optelling van plekken moet wel zichtbaar worden. In de vloerafwerking is dit zichtbaar door randtegels die de plekken markeren. Ook worden de plekken zichtbaar in het plafond, waar balken een portaalwerking creëren. Het

advies is om een portaal te realiseren die hoger is dan de hoogte van de binnendeur. Dit zal de coulissewerking versterken.

*balken plafond:
portaalwerking*

*fragment oorspronkelijke doorsnede gang: portaal
markeert de overgang van plek naar plek en zorgt voor de
coulissewerking.*

Kleuren

De oorspronkelijke kleuren alle gevelopeningen en houten gevelelementen zijn onderzocht aan de hand van een kleurhistorisch onderzoek. Wegens het gebrek aan oorspronkelijke gevelopeningen kon de kleurstelling gedeeltelijk vastgesteld worden. De nog aanwezige oorspronkelijke deur was donkerblauw. De kozijnen waren lichtgeel van kleur. Of er verschil in kleurenpalet tussen Zwartewaalstraat nummer 28 en 38 heeft het onderzoek niet kunnen vaststellen. Het advies is om bij het toekomstige kleurenpalet de oorspronkelijke kleuren als uitgangspunt te nemen, met ruimte voor het aanbrengen van nuances.

VISIE VANUIT KERNWAARDEN BUITENRUIMTE

Op verschillende plekken zijn de metselwerk muurtjes gedeeltelijk of geheel verdwenen. Wanneer dit gebeurd is wordt niet duidelijk uit de archiefstukken. Dit heeft de kernwaarde herkenbaarheid aangetast. De sociale en functionele context rond het scholencomplex is ook veranderd.

Op de plekken waar muurtjes zijn vervangen voor metalen hekken is het advies om de metselwerk muurtjes weer terug te brengen, waarbij de oorspronkelijke positie van de muurtjes en de verfijnde detaillering het uitgangspunt zijn. Dit zal de kernwaarde herkenbaarheid en de verankering van het gebouw in de omgeving versterken.

Waar trappen, bordessen en bankjes zijn verwijderd door functie, context verandering en/of bijvoorbeeld in verband met overlast, is het advies om deze elementen dan ook niet op deze plekken te herstellen. Het advies is wel om te onderzoeken of het eventueel mogelijk is om deze verfijning en accentuering van de buitenruimte te introduceren in een nieuwe vorm passend bij de nieuwe context en functie.

De muurtjes bij de entree Zwartewaalstraat 38 zijn lager gemaakt, waarschijnlijk voor de veiligheid. Dit is voorstelbaar en daarom is het advies dan ook niet om de muurtjes weer op te hogen.

De oorspronkelijke berging was gesitueerd op de hoek van het schoolplein en als integraal onderdeel van de metselwerk muur. Als er extra oppervlakte nodig is voor functies zoals een berging of fietsenstalling, is het advies om dit eerst in het bestaande gebouw te proberen op te lossen. Mocht dit niet mogelijk zijn dan zijn dit de alternatieven op volgorde van afnemende voorkeur:

1. volume op een hoek van een schoolplein als integraal onderdeel van de metselwerk ommuring en los van het hoofdgebouw, architectuur sluit aan bij monument
2. volume op schoolplein onderdeel van het pleinontwerp
3. volume als integraal onderdeel van de metselwerk ommuring van het schoolplein, architectuur sluit aan bij monument, zichtlijnen niet verstorend

Zwartewaalstraat 38, 1930

huidige toestand (2024)

huidige toestand (2024)

Zwartewaalstraat 38, 1931, collectie Stadsarchief Rotterdam.

HOEK BERGING INTEGRAAL
ONDERDEEL VAN MUUR

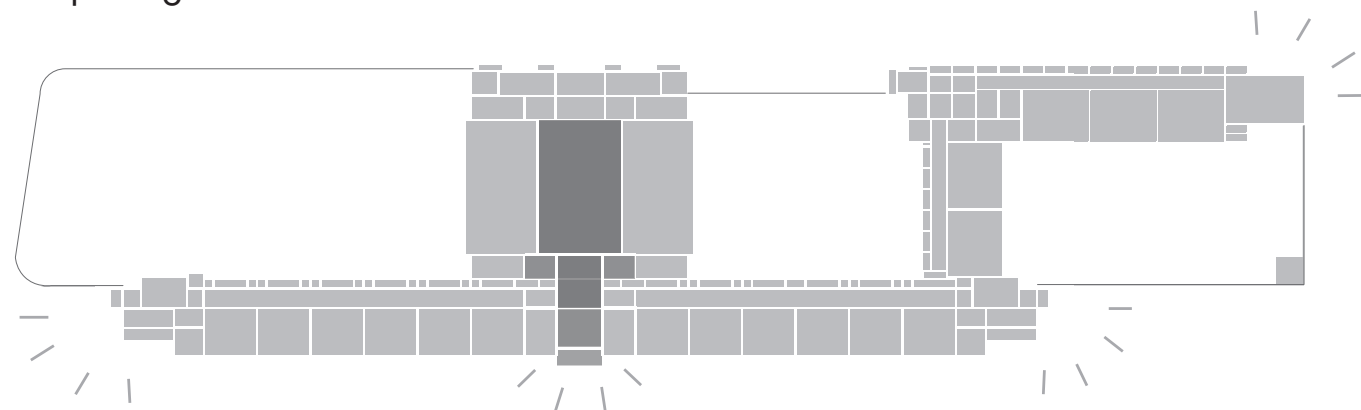
VISIE VANUIT KERNWAARDEN UITBREIDINGSMOGELIJKHEID

Uitbreidingsmogelijkheid

Gezien de oorspronkelijke secundaire status van de binnenplaats en de rommelige indeling van de huidige situatie met o.a. de uitbreiding uit 1973 heeft de binnenplaats een hoog ontwikkelingspotentieel. De binnenplaats biedt dus mogelijkheden voor ontwikkeling, zoals het uitbreiden van het volume. Hierbij is het behoud en herstel van de coulissewerking een aandachtspunt. Ook is het belangrijk dat de meanderende vorm van het gebouw afleesbaar blijft. Het uitbreiden van het volume zou op verschillende manieren benaderd kunnen worden: een 'Van der Steur', een 'terughoudende' of een 'hybride' aanpak.

Aanpak 'Van der Steur':

- herkenbaar nieuw volume, verankering in de wijk, mogelijk accentueren met getoogde openingen

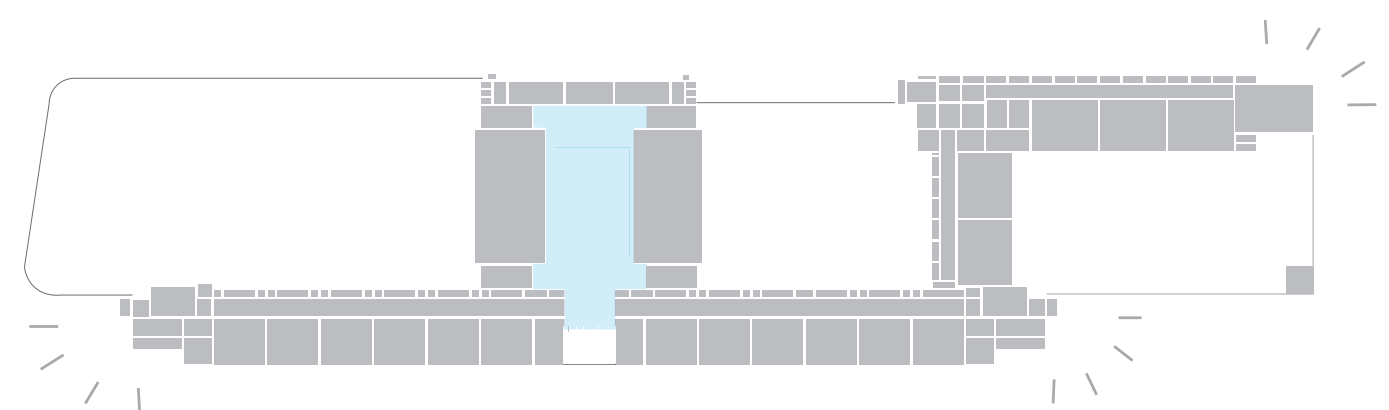

aanpak 'Van der Steur'

- dakenlandschap: nieuwe volumes met zadeldak
- nieuwe binnenruimtes worden als interieur afgewerkt: besloten interieur, geen volledig transparante gevels
- optelling van ruimtes, mogelijke trap in (eigen) torenvolume

Aanpak 'terughoudend':

- uitbreiding naar achteren (meander blijft herkenbaar)
- invulling binnenplaats met contrasterende transparante gevels en daken, trap in vleugel(s)
- 1 ingreep, 1 gebaar, 1 ruimte (geen sequentie van zelfstandige ruimtes)
- karakter van omsloten binnenplaats blijft behouden
- behoud bestaande coulissewerking binnenplaats

aanpak 'terughoudend'

Aanpak 'hybride':

Vanuit de 'Van der Steur'-aanpak kunnen kernwaarden zoals coulissewerking en herkenbaarheid van de meander leiden tot een hybride aanpak.

- uitbreiding naar achteren en bescheiden (meander blijft herkenbaar)
- invulling binnenplaats mogelijk als buitenruimte, als overkapte buitenruimte of als een echte binnenruimte (met interieurafwerking)
- invulling binnenplaats kan ook binnen een 'Van der Steur' aanpak geheel transparant zijn, waarbij de oorspronkelijke volumes zichtbaar blijven, of juist meer gesloten, waarbij de volumes leesbaar blijven door de manier waarop het dak of de constructie ervan hierop reageren
- een hybride aanpak hangt sterk af van de prioriteit van waarden, gebruik en beleving

VISIE VANUIT KERNWAARDEN

DOORWAADBAARHEID EN ENTREES

Doorwaadbaarheid

Met de inrichting van de politiepost in 1948 is de doorgang naar de binnenplaats verdwenen. Door de uitbreiding van de gymzalen in 1973 is de doorwaadbaarheid van de binnenplaats geheel verdwenen. Ook tast de latere uitbreiding met het platte dak de kernwaarde complexmatigheid aan. Het advies is dan ook om, als het functioneel mogelijk is, de uitbreiding te slopen en de doorwaadbaarheid van de binnenplaats weer te herstellen. Echter de uitbreiding is gerealiseerd vanwege nieuwe eisen die worden gesteld aan het gebruik van de gymzalen en versterkt dit de kernwaarde gezondheid. Als de uitbreiding niet geheel gesloopt kan worden dan is de aanbeveling om de doorwaadbaarheid (van de Zwartewaalstraat naar de Hoogvlietstraat) op de symmetrische as van het scholencomplex te herstellen.

Interieurafwerking

De voormalige hoofdentrees op de koppen van de Zwartewaalstraat vleugels zijn samengevoegd tot één entree per kop. De oorspronkelijke logica van de entrees is hiervoor vervallen en de oorspronkelijke portiek is binnenruimte geworden. Als een overdekte buitenruimte een binnenruimte wordt, is de aanbeveling om de binnenruimte een interieurafwerking te geven, in kleur en materialisatie passend bij de oorspronkelijke afwerking. Dit versterkt de kernwaarden complexmatigheid en herkenbaarheid. Indien een later toegepaste interieurafwerking niet conform deze uitgangspunten is uitgevoerd, vormt dit aanleiding om deze aan te passen.

Voormalige entree portiek Zwartewaalstraat 38: portiek is binnen geworden dus er is een interieur wandafwerking van tegels toegepast, echter is de kleur niet passend bij de oorspronkelijke afwerking. Dit geeft aanleiding tot aanpassing.

Getoogde entree

De getoogde toegangspooten die zijn ingekort en ingevuld met ramen hebben een hoog ontwikkelingspotentieel. Dit geeft aanleiding om de getoogde vorm weer te herstellen en in te vullen met ramen, wat de complexmatigheid en de relatie binnen-buiten herstelt.

Zwartewaalstraat 28, getoogde open poorten ingevuld met nieuwe kozijnen en boog ingekort. foto 2023

VISIE VANUIT KERNWAARDEN INTERIEUR

Kleuren

De oorspronkelijke kleuren van de kozijnen, deuren, ramen en andere interieurelementen zijn onderzocht met kleurhistorisch onderzoek. Dit onderzoek is uitgevoerd door Willianne van der Sar, kleurhistorisch onderzoeker.

Historisch gezien zit er een verschil in het kleurenpalet tussen Zwartewaalstraat 28, Zwartewaalstraat 38 en de de kleutervleugel van Zwartewaalstraat 38. Al zijn het wel subtiele verschillen in kleuren. Zo zijn de kozijnen en de houten lat boven de deuren in de gangen

donker/zwart van kleur. De kleutergang is hier een uitzondering op. Per vleugel hadden de verdiepingen wel hetzelfde kleurenpalet. Het advies is om dit verschil in kleuren tussen de vleugels te behouden, wat de kernwaarde herkenbaarheid en complexmatigheid versterkt.

De oorspronkelijke kleuren dienen als uitgangspunt voor het toekomstige kleurenpalet. Daarbij is het goed voorstelbaar dat er meer nuance wordt aangebracht en dat gekozen wordt voor een eigentijdse vertaling passend bij het toekomstig gebruik. De sterke samenhang tussen de vleugels vormt het uitgangspunt.

Fragment gang Zwartewaalstraat 28, impressie oorspronkelijke kleuren

Fragment gang Zwartewaalstraat 38, impressie oorspronkelijke kleuren

Fragment gang Zwartewaalstraat 38 kleuter gedeelte, impressie oorspronkelijke kleuren

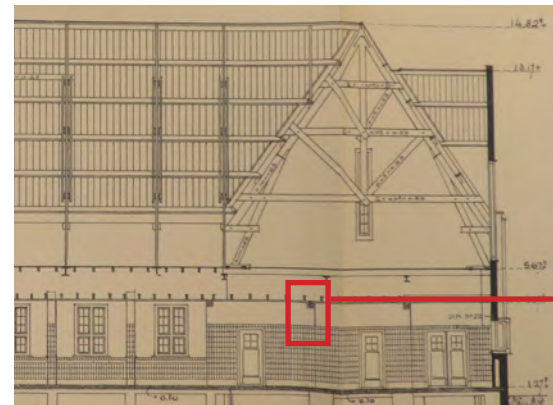
VISIE VANUIT KERNWAARDEN INTERIEUR

Structuur gangen

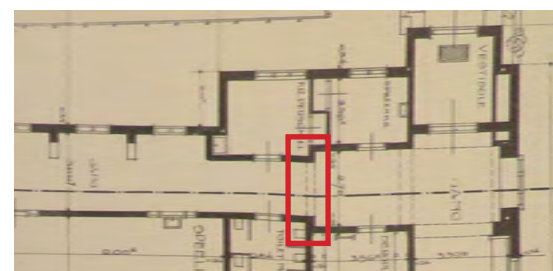
Het samenvoegen van de scholen heeft tot gevolg gehad dat er verschillende doorbraken zijn gemaakt die de gangen met elkaar hebben verbonden. Dit verstoort de oorspronkelijke symmetrie en optelling van plekken in de gangen. Echter zijn dit noodzakelijke gevolgen van het gewijzigde onderwijsbeleid en het functioneren van de school. Daarom is het advies dan ook niet om de oorspronkelijke structuur te herstellen. Wel moet verdere aantasting voorkomen worden.

Daarnaast zijn er ook enkele branddeuren toegevoegd die de coulissewerking verstoren. Het advies is om toevoegingen die het gevolg zijn van aangescherpte brandveiligheidseisen zo goed mogelijk in te passen in de oorspronkelijk structuur en interieurafwerking van de gangen.

De structuur van de gangen bestaat uit een optelling van plekken. Dit was oorspronkelijk onder andere zichtbaar in het plafond, waar balken een portaalwerking creëerden. Door de later aangebrachte verlaagde plafonds zijn deze portalen op veel plaatsen niet meer zichtbaar, wat de coulissewerking in de gangen heeft verzwakt.

fragment oorspronkelijke doorsnede

fragment oorspronkelijke plattegrond

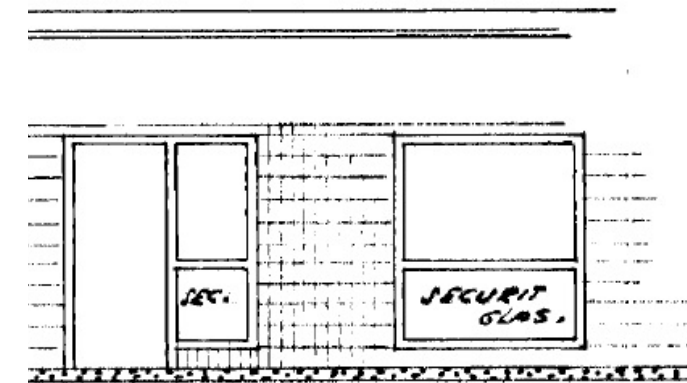

huidige toestand gang Zwartewaalstraat 38: balken in plafond niet meer zichtbaar door verlaagde plafonds.

Het advies is daarom om waar mogelijk de portalenstructuur te herstellen om daarmee de coulissewerking te versterken.

De latere gerealiseerde grotere raamopeningen in de gangwand bij de kleuterlokalen hebben de

symmetrie en coulissewerking aangetast. Doordat er nog 1 rij tegels onder de grotere raamopeningen zichtbaar is, is het principe van openingen in een tegelwand wel behouden gebleven. Mocht toekomstig gebruik het toelaten om de grotere raamopeningen te verwijderen en de tegelwand met kleine raamopeningen zoals oorspronkelijk te herstellen dan heeft dit de voorkeur.

Gangwand westelijke kleuterlokalen, 1968

Oorspronkelijke doorsnede wand kleuterlokaal met openingen naar gang

VISIE VANUIT KERNWAARDEN INTERIEUR

Interieurafwerking gangen

De oorspronkelijke vloer- en wandafwerking in de gangen is nog aanwezig, het advies is om dit te behouden en waar nodig te herstellen. Dit draagt bij aan de kernwaarde herkenbaarheid en complexmatigheid. De oorspronkelijke tegelvloer is bij de Zwartewaalstraat 28 zeer waarschijnlijk nog aanwezig onder de huidige linoleumvloer. Het advies is dan ook om de linoleumvloer te verwijderen zodat de tegels weer zichtbaar worden. In de gangen is veel verrommeling opgetreden, zoals kapstokken, radiatoren borden ect. Deze later toegevoegde verrommelingen verstoren het beeld van het interieur. Het advies is om de verrommerlingen te verwijderen en/of te vervangen en hier integrale oplossingen voor te ontwerpen, passend bij het oorspronkelijke interieur ontwerp. Hierbij is het uitgangspunt de monumentale afwerkingen in de gang niet aan te tasten en de coulissewerking niet te verstoren. De oorspronkelijke wandtegels moeten zo min mogelijk bedekt worden. De randtegels van de vloeren moeten zichtbaar blijven zodat de plekken (coulissewerking) herkenbaar blijven, dus er moeten geen (vaste) elementen op de vloer komen.

Later toegevoegde brandwerende puien (foto huidige toestand)

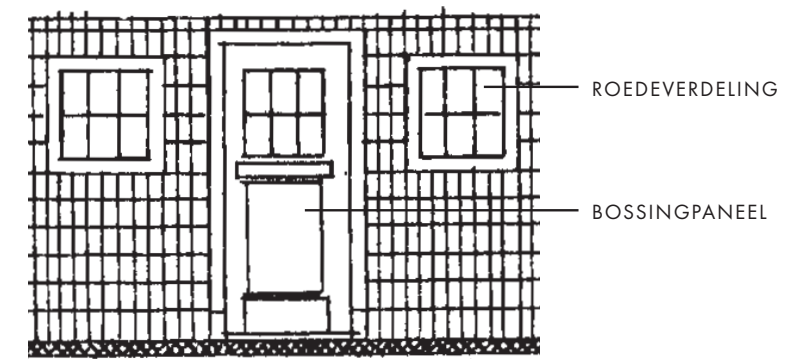
Branddeuren gang

De later toegevoegde brandwerende puien wijken af van de oorspronkelijke deuren en verstoren het beeld van het interieur. Het advies is om bij behoud van de branddeuren deze te schilderen in de kleur van de kozijnen en deuren passend bij het historische kleurenpalet.

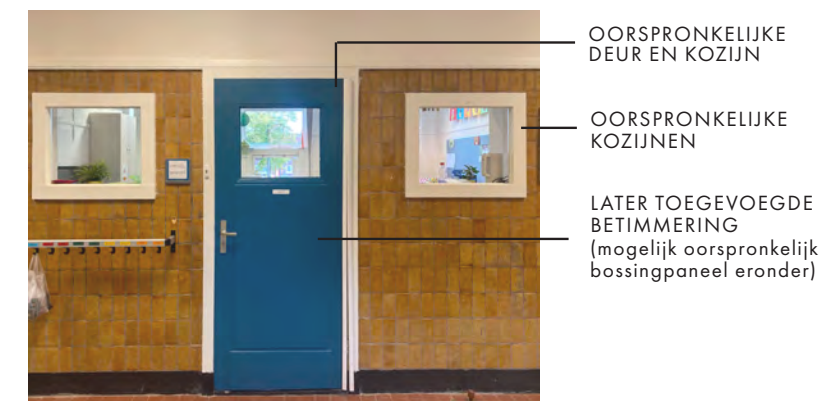
Deuren gang - lokaal

De deuren tussen de gang en de lokalen zijn oorspronkelijk, echter is er later wel betimmering op de bossingpanelen aangebracht. Mogelijk zitten de oorspronkelijke bossingpanelen er nog onder. Het advies is om de oorspronkelijke deuren en ramen met de symmetrische structuur te behouden. Het is voorstelbaar om iets te doen met de later toegevoegde betimmering, die op verschillende

plekken ook kapot is. Mocht een sterkere visuele verbinding wenselijk zijn dan is het voorstelbaar om het bossingpaneel te vervangen voor geluidswerend glas. Geluidswerendheid is een aandachtspunt.

oorspronkelijke toestand gangwand

huidige toestand gangwand

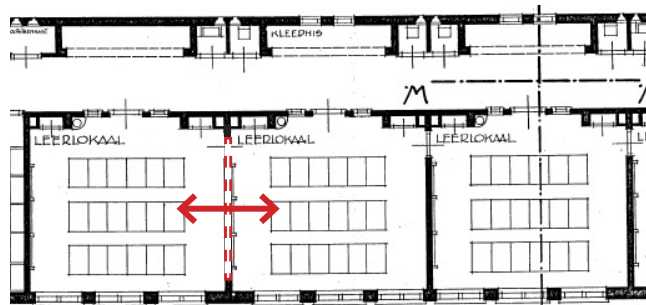

schets gangwand met geluidswerend glas op de positie van het oorspronkelijke bossingpaneel

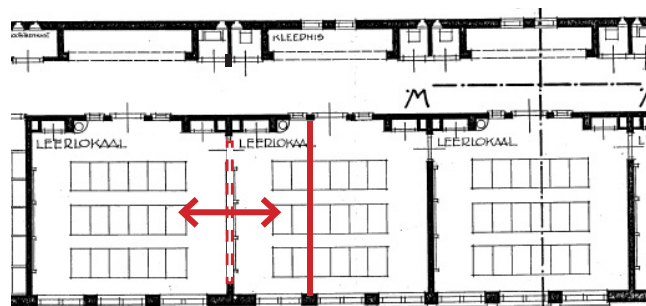
VISIE VANUIT KERNWAARDEN INTERIEUR

Structuur lokalen

De repeterende opzet van de lokalen aan de gang met nissen en toiletten per lokaal valt onder de kernwaarde complexmatigheid en gezondheid. Het advies is dat doorbraken tussen de lokalen alleen gerealiseerd mogen worden als muurdammetjes behouden blijven, zodat de oorspronkelijke structuur van de lokalen zichtbaar blijft.

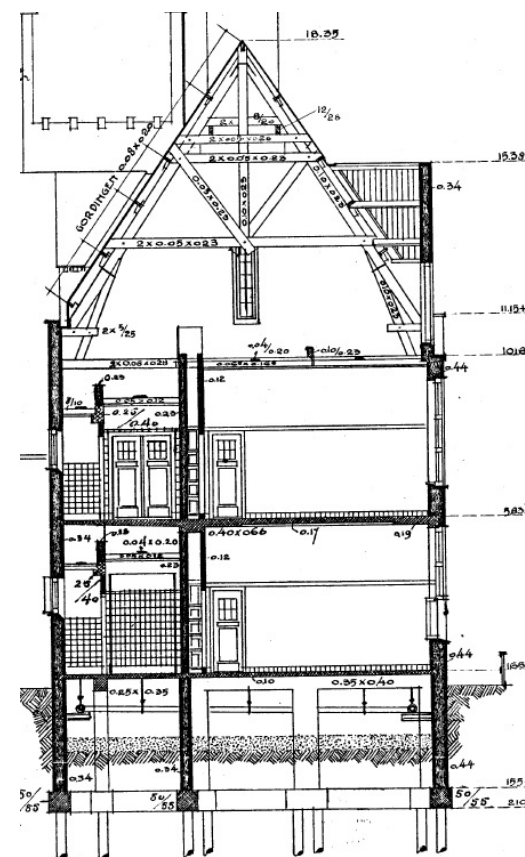
Mochten er door veranderende eisen andere afmetingen van lokalen nodig zijn, dan is het voorstelbaar dat er op afwijkende posities wanden geplaatst worden, mits er rekening wordt gehouden met de oorspronkelijke structuur van de lokalen. Vermijd dit echter wel zoveel mogelijk.

Herkenbaarheid als een nieuw toegevoegde wand in een afwijkend materiaal is het uitgangspunt.

Plafond lokalen

De lokalen hebben een verlaagd plafond met een koof ter plaatse van de kozijnen. Het verlaagde plafonds hangt daardoor deels voor de kozijnen. Het advies is om een eventueel nieuw plafond tegen de onderkant van de vloer te plaatsen en installaties los eronder te hangen.

oorspronkelijke toestand doorsnede lokalen
Zwartwaalstraat vleugel

huidige toestand (2024) verlaagd plafond lokalen

Ventilatie

Oorspronkelijk waren de zolders onderdeel van het ventilatiesysteem. De ventilatiekanalen in de kasten van lokalen stonden in verbinding met de zolders. De ventilatieschoorstenen op het dak zorgde voor permanente verversing. Het advies is om de zolders en schoorstenen te gebruiken voor het toekomstig ventilatiesysteem.

COLOFON

SCHOLENCOMPLEX ZWARTEWAALSTRAAT

Zwartewaalstraat 28 en 38
Rotterdam

OPDRACHTGEVER

Stichting BOOR
Schiekade 34
3032 AJ Rotterdam
Postbus 23058
3001 KB Rotterdam

ARCHITECT

WDJArchitecten
Postbus 13330
3004 HH Rotterdam
010 - 425 9986

ARCHITECT

Spring Architecten
Boompjes 550
3011 XZ Rotterdam
010 - 413 27 90

INSTALLATIEADVISEUR

Klictet
Schijfstraat 12
5061 KB Oisterwijk
0416 - 66 99 99

BOUWFYSICA + BRANDVEILIGHEID ADVISEUR

Merosch
Eendrachtsweg 3
2411 VL Bodegraven
0172 - 65 12 64

CONSTRUCTIE

IMd Raadgevende Ingenieurs B.V.
Piekstraat 77
3071 EL Rotterdam

LANDSCHAPSARCHITECT

VD. studio
Alexander van Delft

© **WDJA**Architecten, Rotterdam

WDJA heeft geprobeerd alle rechthebbenden van de beelden te achterhalen.

Mocht u desondanks onbenoemd materiaal tegenkomen waarvan u

rechthebbende bent, neemt u dan contact op via info@wdjarchitecten.nl